

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

VERDENSKRIGEN 1914-18

8°

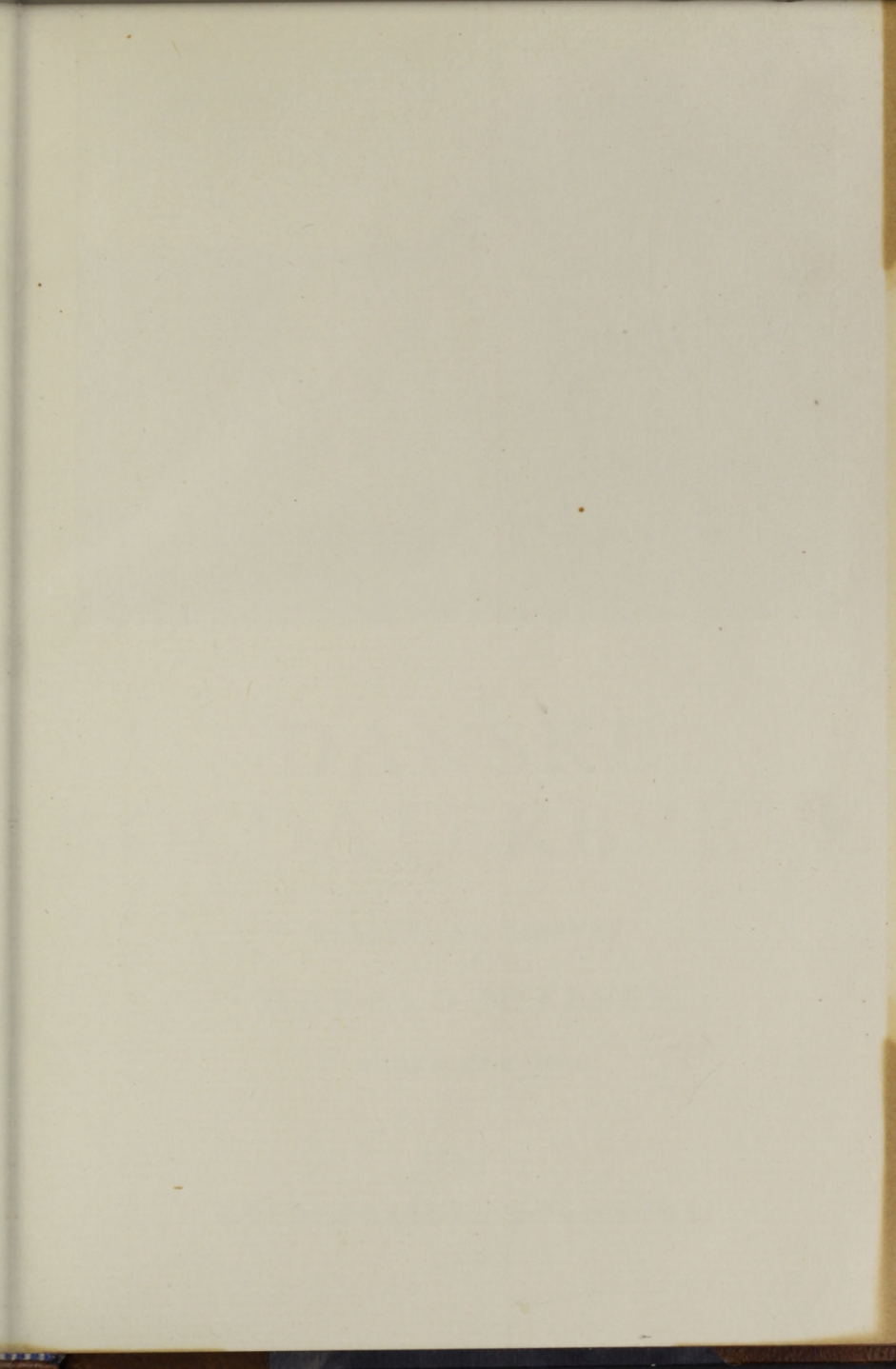
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

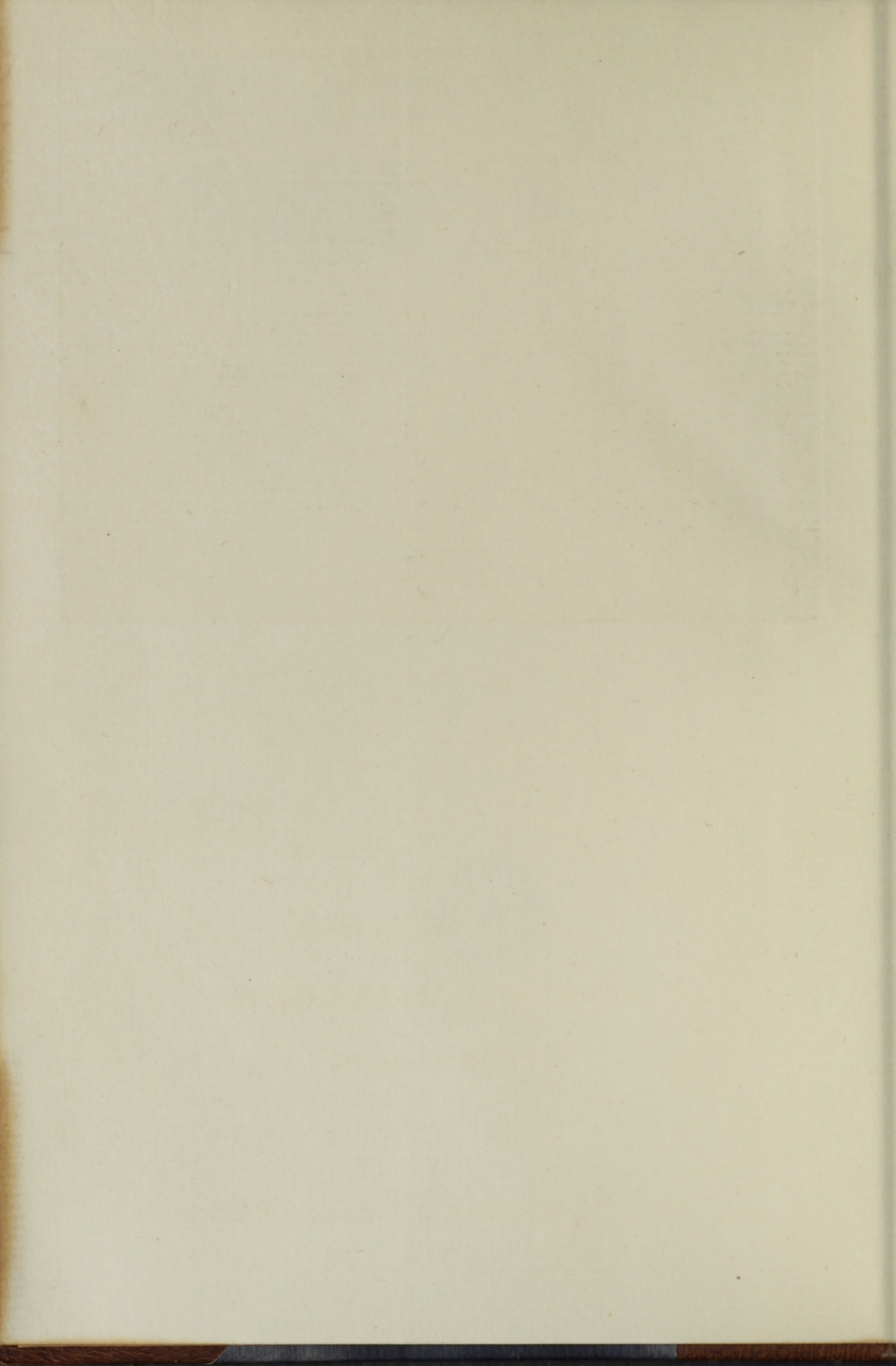

130019382940

0186

DANSKE SOLDATERBREVE

SAMLEDE OG UDGIVNE
AF

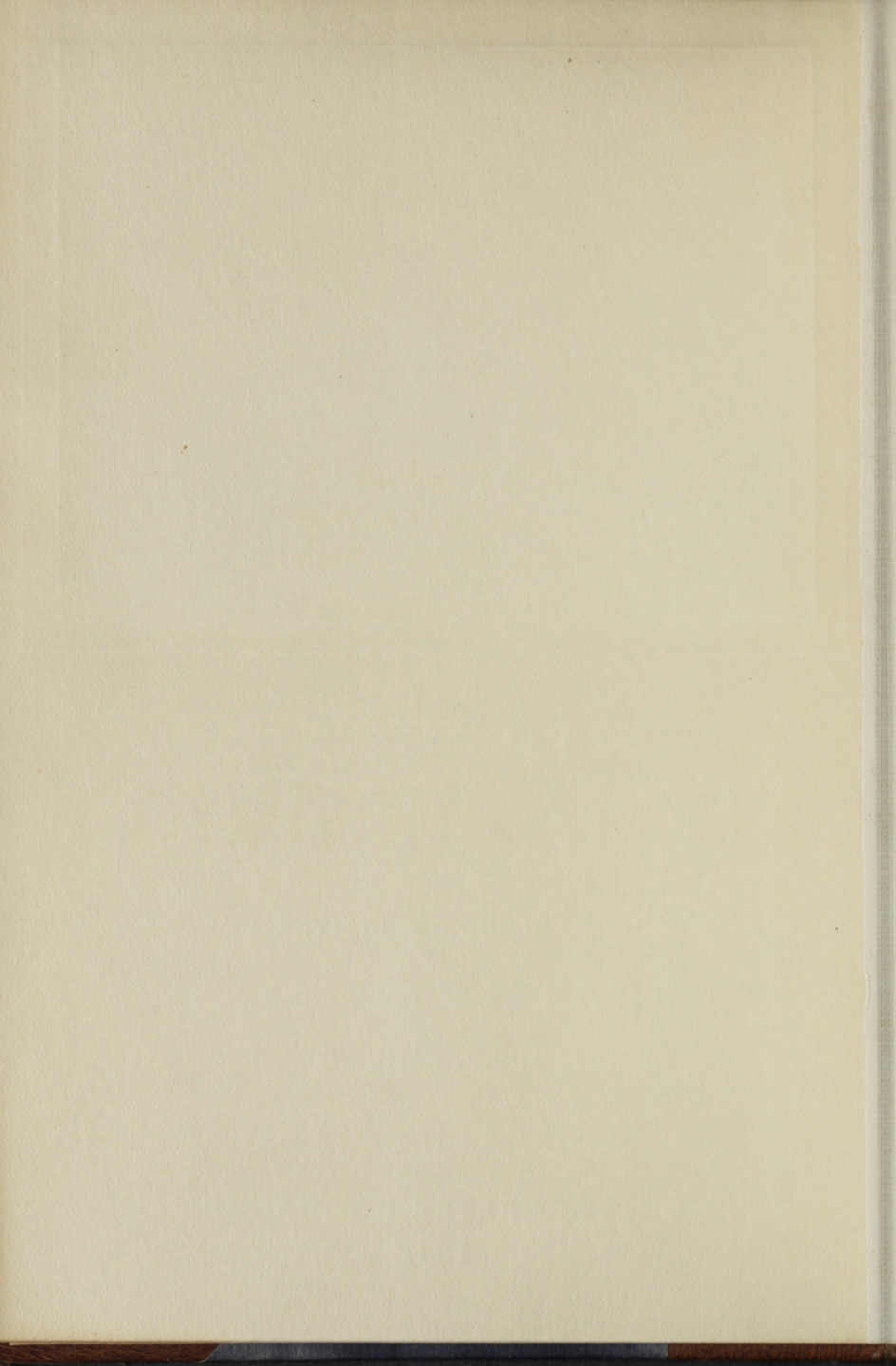
HARALD NIELSEN

ANDEN SAMLING

1919. 2134

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

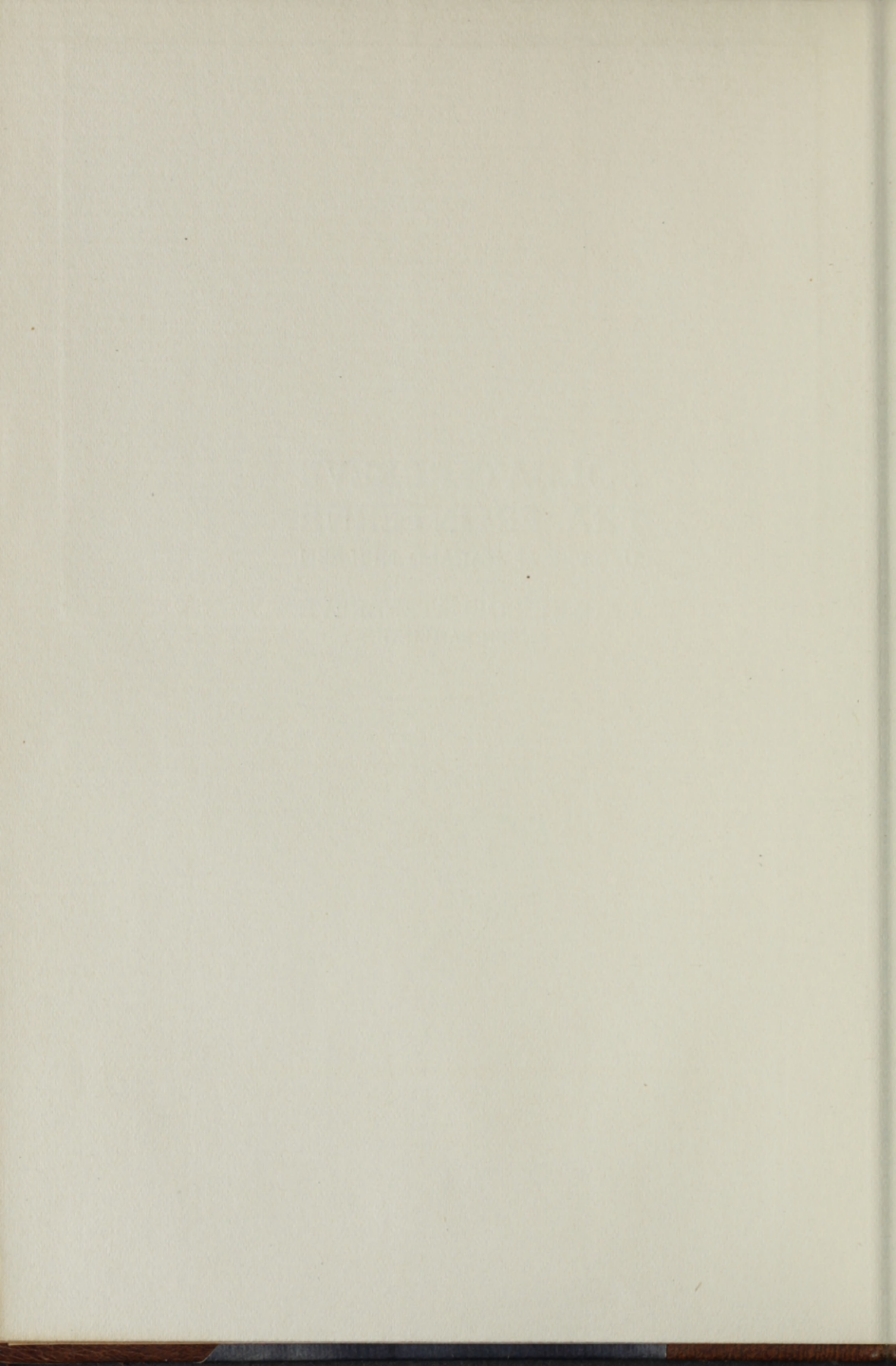
1918

SOLDATERBREVE
FRA FRONTERNE

UDGIVNE AF HARALD NIELSEN

DANSKE SOLDATERBREVE
ANDEN SAMLING

DANSKE SOLDATERBREVE

SAMLEDE OG UDGIVNE
AF
HARALD NIELSEN

ANDEN SAMLING

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCLXXVIII

TRYKT I 2000 EKSEMPLARER

GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KJØBENHAVN

FORORD

EFTER Brevene fra danske Soldater i den franske Hær følger, som lovet, hermed Breve fra Landsmænd i den engelske. Forskellen imellem de to Samlinger bestaar imidlertid ikke blot i denne rent ydre, men er af væsentligere Art og har givet de to Samlinger hver sit særegne Præg. Medens den første fortæller om, hvad man oplever i Krigen, vil man i den her foreliggende snarere faa Besked om, hvilke Tanker og Stemninger, den fremkalder hos Deltagerne, hvorledes de paavirkes af den, forholder sig til den. Dette skyldes næppe alene individuelle Forskelle hos de to Grupper Fortællere, thi mange Træk viser tværtimod deres Beslægtethed, men sikkert i nogen Grad de to Sprogomraader, hvoraf de har været omgivet, og som har haft en saa forskellig Virkning paa dem. Medens Jules Eliassen stadig beklager sig over Vanskelighederne ved at lære Fransk, og som Følge deraf lykkeligt har bevaret sin Udtryksmaade frisk og ubesmittet dansk, er der næppe en af de Brevskrivere fra den engelske Front, jeg har haft Lejlighed til at lære at kende, som ikke i større eller

mindre Grad er bukket under for dette enkle og lettilegnelige Sprogs Smitteevne, og derved er bleven henvist til mere at give Udtryk for Overvejelser end for Indtryk, eller i hvert Fald afskaarne fra den Anskuelighed, man kun magter paa det Sprog, i hvilket man er opfødt.

Men tillige hænger det forskellige Præg ogsaa sammen med noget andet, nemlig de Skygger, som Krigens Varighed kaster, dens Rytme af Opsving og Bølgedal, som Mac Gill ud fra sin personlige Erfaring har givet et saa klassisk Udtryk i sine to Bøger, og hvis store Linje ogsaa tegner sig, naar man indbyrdes forbinder de her offentliggjorte Breve til en Helhed. Gradvist forsvinder den Uerfarenhedens Friskhed, hvormed de begynder og afløses af en resigneret Standhaftighed. Jo længere man kommer frem i dem, jo mere føler man, i hvilken Grad Krigens over Evne. For disse Mænds Skyld kunde den i hvert Fald godt slutte, thi de har tømt dens Patos og dens Rædsler til sidste Draabe og er naaet til en Træthed, som selv Sejrshaabet ikke helt formaar at faa Bugt med. Psykologisk er Skalaen løbet igennem og æstetisk vilde der frembyde sig en passende Afslutning, men Virkeligheden plejer jo ikke at tage slige Hensyn, og gaar ikke af Vejen for at lave sit Drama baade i seks og syv Akter, selv om den derved skal gentage sig.

Men skønt friske Tropper træder i de faldnes Sted, er det som om de Erfaringer, Veteranerne har gjort, gennemtrænger stedse videre Krese med sin Stemning. Men efterhaanden er vi jo ogsaa i Forhold til Krigen allesammen bleven Veteraner!

Paa en naturlig og virkningsfuld Maade understreges Rytmen yderligere af Brevskrivernes Alder. Fra den purunge Mand i første Bind, der opfatter Krigen som en Leg, og til den modne Mand, der efter nøje Overvejelse gaar til den som en tung Pligt, er der en crescendo eller rettere decrescendo svarende til Krigens og Tidens.

I et af de her offentliggjorte Breve gør Brevskriveren opmærksom paa, at der hører en vis Alder til for at kunne udholde Krigens Strabadser. „Jeg for mit Vedkommende,“ siger han, „tror ikke paa denne Senden ganske unge Fyre herved hellere end Mænd paa mindst 25, der har haft Lejlighed til at erfare lidt af Livets Omskiftelser og Skuffelser.“ Lidt af dem, men ikke for meget. Til begge Sider er der en Grænse, ud over hvilken det er for meget: enten spinkel Uerfarenhed eller den „fyrtioåringens“ paa Forhaand desillusionerede Modenhed, af hvilken den svenske Kritiker Fredrik Böök i sin Bog „Resa till Frankrike 1915“ med genial Intuition har givet en saa fin og gribende Karakteristik:

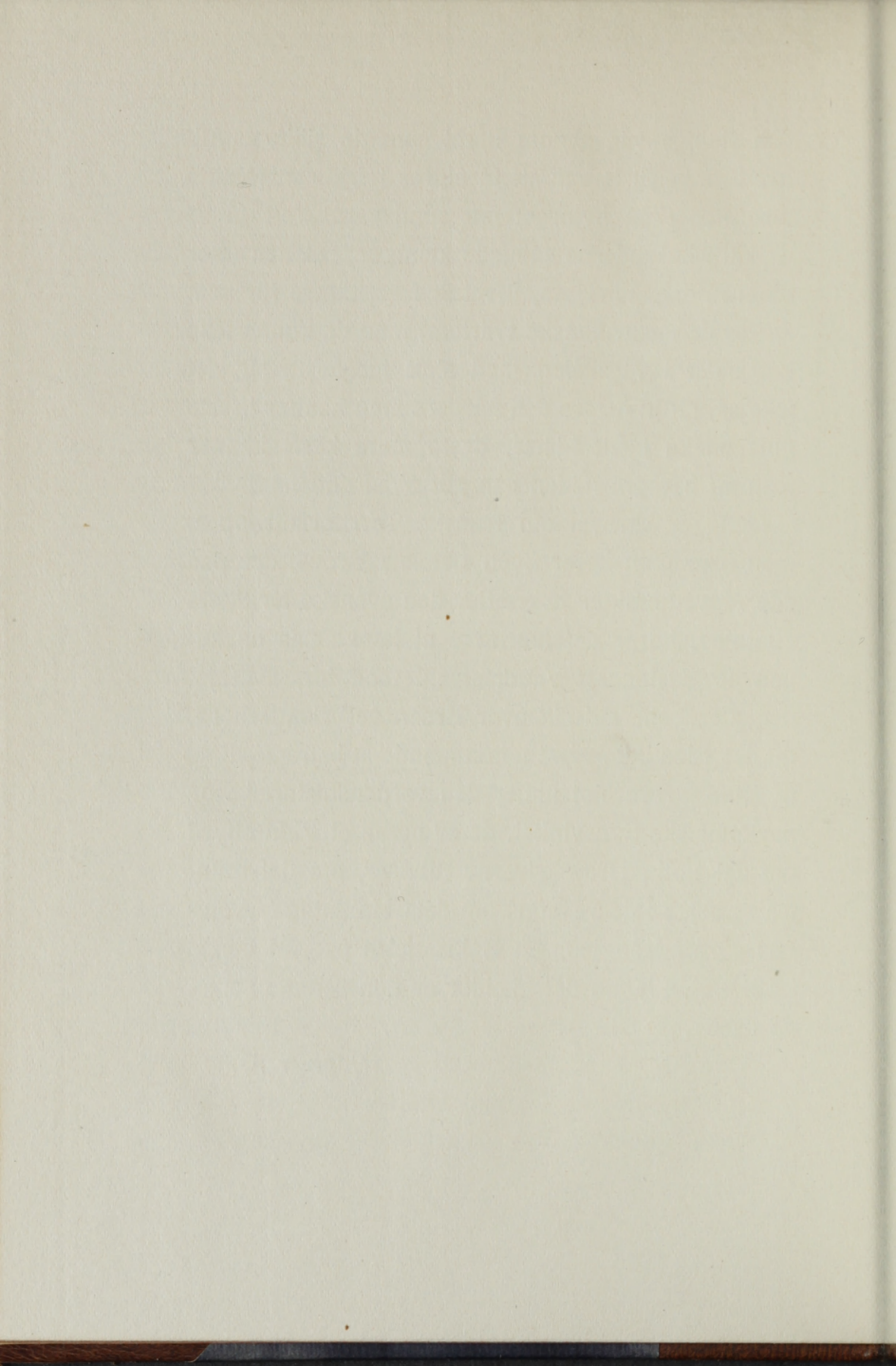
„Det är fyrtioåringar, mogna män med fårade an-

sikten och stilla, tunga ögon, som vandra förbi på väg till första linjens skyttevärn. Deras skägg äro gråsprängda, deras ryggar ha krökts öfver spaden eller arbetsbordet. De gå med fasta och jämna steg, men det finns ingenting i den rytmen, som hör samman med flöjternas spelande öfvermod eller trummarnas hårdt markerade kraftöfverflod. Det är beslutsamma män, som göra sin plikt, men när man ser dem, känner man det som något upprörande, att den plikten kräfves af dem. Krig är att döda och dö, att kasta bort sitt lif som en trasa, att gå fram som i ett furialiskt rus af offerglädje — det enda som kan kasta ett försonande skimmer öfver des ohygglighet är dock ungdomen, den spänstiga, fjädrande kraften, som njuter af att få slösa bort energiöfverskottet, den sorglösa frihetskänslan, som med fulla händer skänker bort sina rosenröda drömmar och strålande illusioner. Men dessa, de ha redan nyktrat till, de ha redan pröfvat lifvets besvikelser och förödmjukelser, de ha grånat i mödor, tärts af bekymmer, känt krafterna sugas ut och ebba i hvardagsläpet. De vänta sig icke längre att finna den stora skatten, de drömma icke längre om äran, lyckan och njutningen, de veta att deras hustrur bedragit dem, att de aldrig skola bli befordrade, att det vinberg som de eftertraktat i tjugo år är for dyrt for dem, och att deras barn skola få vandra samma tunga

och steniga väg genom lifvet som de själfva. Allt hvad de begärde var att få åldras i frid, att få sitta i solskenet på bytorget om söndagarna, att få se de kära hufvuderne samlade kring soppskålen efter en bråd dag. Förvisso, lifvet är icke kärare för dem än för de unga, kanske tvärtom, men de kunna icke kasta det i vågskålen med stolt jubel. Ty är det icke så, att ju hetare och hårdare man känner lifvets puls banka i sitt hjärta, desto mera kraft känner man att besegra döden och allt hvad dödens är.“

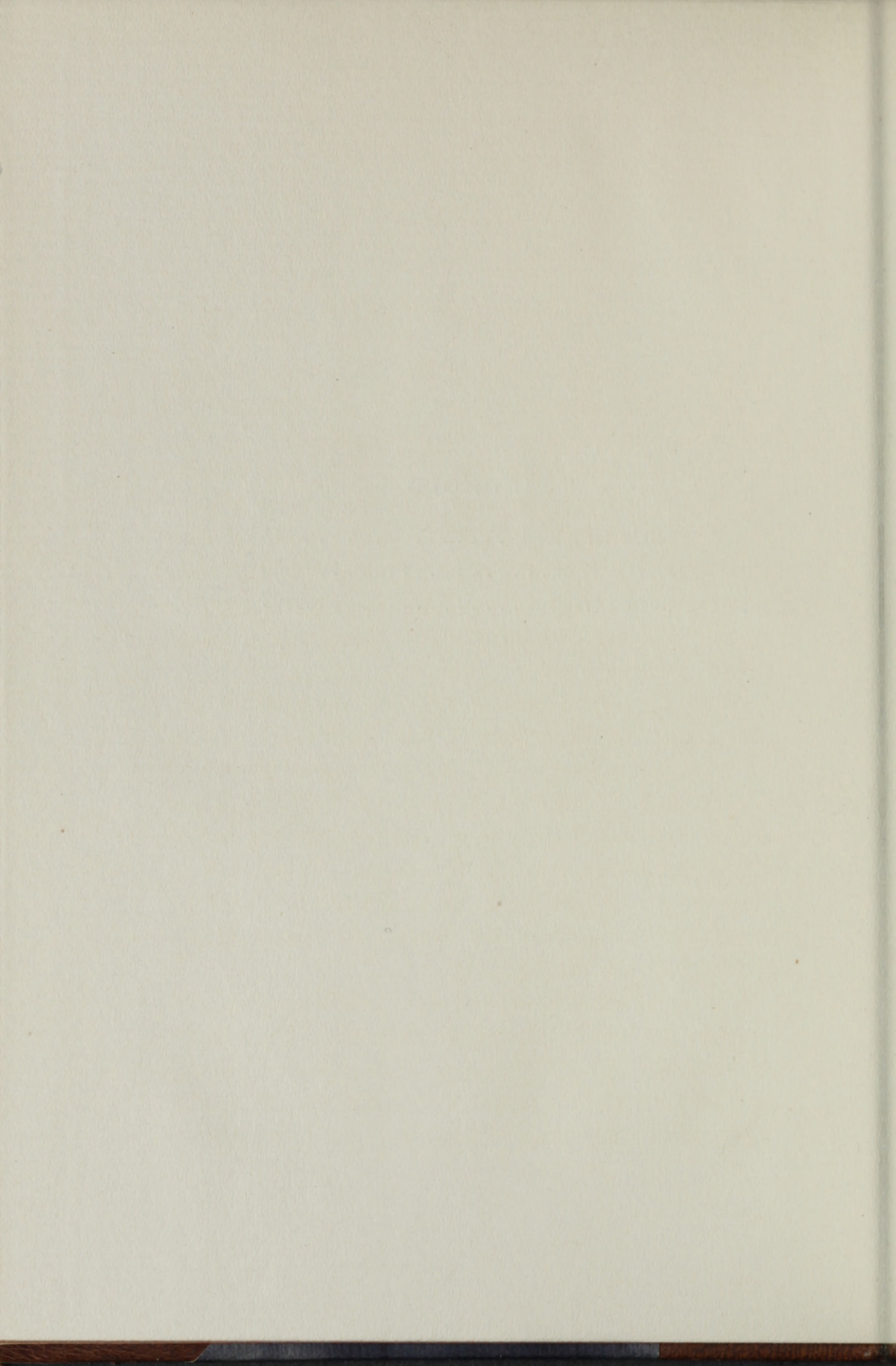
Dette er skrevet om franske Territorialtropper, men naar man læser Sven Larsens Breve, der paa alle Hovedpunkter bekræfter den svenske Kritikers Gætning, ligger det nærmere at tænke paa en anden desillusioneret Vandring ud mod første Linje, den, der i sin Tid gik over Broen ved Sønderborg, thi det vilde ikke være udtømmende at betragte disse to Bind Breve blot under den verdenshistoriske og psykologiske Synsvinkel, de er ogsaa et Vidnesbyrd om det Folk, Brevskriverne tilhører, om det muntre og sejge i dets Natur, om dets Holdning i Fremfart og Modgang, og en Bekræftelse paa, at denne i 1915 og 17, om det gjælder er den samme som i 48 og 64.

Udgiveren.

INDHOLD

	Side
Niels Grøntved	13
Harald Krog	40
Sven Larsen	107

NIELS GRØNTVED

Overgangen fra Jules Eliassen i forrige Bind til den Mr. Grøntved, der hver Søndag rider ud for at udforske Egnen om Pyramiderne, og som straks han kommer om Bord paa Transportdamperen til Europa „selvfølgelig“ faar fat i et „soft job“, er ikke altfor brat. De vilde have forstaaet hinanden, ikke blot paa Grund af Landsmandsskabet, men ogsaa i Kraft af noget beslægtet i Temperamentet, det, der gjorde det naturligt for dem at melde sig til Kampen.

Niels Grøntved havde allerede herhjemme ønsket at gaa Soldatervejen — han vilde være Officer — men maatte opgive at blive det paa Grund af Farveblindhed. Han gik da i Handelslære og lærte senere Tobaksfabrikationen, ved hvilken han arbejdede i Australien som Underbestyrer paa en Fabrik. To Aar før Krigen fulgte han nemlig en Søster og hendes Børn derover og syntes da saa godt om Forholdene, at han blev der.

Han var blandt de første, der meldte sig frivilligt, da han fik at vide, at han ikke vilde blive kaldt hjem. Af hans spredte Brevveksling faar man Indtryk af, hvorledes han efterhaanden bliver træt, men det afgørende Vendepunkt er aabenbart det Granatchok,

han faar i Slutningen af 1916. Efter den Tid har hans Nerver øjensynligt ikke haft samme Modstands-
evne som før, og det sidste, man har erfaret om ham
i Begyndelsen af indeværende Aar, er, at han skulde
paa en seks Maaneders Orlov til Australien. Om
han er kommet tilbage derfra vides ikke.

Han er nu en og tredive Aar.

NIELS GRØNTVEDS BREVE

[Kort.]

15.—6.—15.

Kære Søster!

Jeg er nu sendt paa Hospitalet som Syg. Jeg har ondt i min Mave. Det er dejligt at komme bort fra Skydningen Jeg længes efter at læse et dansk Blad

Juli 22. 1915.

Kære Søster!

Mange Tak for dit Brev og Kort (26. Juni). Det Brev fra dig, jeg fik i Ægypten, var det første, jeg fik efter jeg forlod Melbourne, og det gjorde en stor Fordel i mit Humør. Jeg antager, at du i Bladene har læst om vore Kampe i Tyrkiet. Det er vanskeligt at beskrive og der hænder frygtelige Ting her, som du næppe vilde kunne tro paa. Vi er meget faa tilbage i mit Kompagni, og jeg har mistet alle mine Venner og det tager paa Nerverne. Men det hjælper ikke, vi kæmper for vor Ret og det hjælper os fremad. Jeg er endnu Oppasser, men ikke for min gamle Kaptajn, han blev ramt, stakkels Fyr, den første Søndag vi landede her. Jeg har været i Løbegravene i to Uger, en drøj Tid. Hvis vi blot kunde se Tyrkerne var det udmærket, men i to Uger saa vi kun

deres Løbegrave omtrent 50—200 Yards borte. Men Granaterne, de er frygtelige særlig de store Hau-bitz'ere. Det er umuligt at dække sig mod dem, thi de laver store Huller fire Fod dybe og alle, der er i Nærheden af dem bliver begravet levende; selv den stærkeste Mands Nerver giver efter. Vi kan høre dem komme, og det at vente paa, de skal eksplodere er det værste. Klimaet her er smukt, kun to Dages Regn i tre Maaneder, men det er undertiden meget varmt. Naar vi ikke er i Løbegravene kan vi faa et Saltvandsbad hver Dag Tyrkerne har indtil nu kæmpet fair, men der kan hænde meget inden vi naar Konstantinopel og vi vil komme til at kæmpe haardt for det, men Tyrkerne maa besejres og med dem Tyskerne, og vi de Allierede vil gøre det, hvad det saa koster. . . . Jeg maa slutte nu, vi har kun Lov til at bruge et Ark.

Onsdag 3. Aug. 1915.

Kære Søster!

.....

Vi bereder Tyrkerne et Helvede, men de bider sig stadig fast. Jeg er ked af det for din Skyld, for dette Brev vil blive det sidste en Tid lang, thi vi skal op i Løbegravene om et Par Dage — jeg ved ikke for hvorlænge — efter at have haft et Pusteturum paa et Par Uger bag Løbegravene. Du vil derfor kun faa det sædvanlige: „Jeg har det godt“, men jeg er glad saalænge, jeg kan sende det. Et tysk Aeroplan kastede forleden Morgen Bomber i vor Bivuak. Det er en meget ubehagelig Følelse. Jeg er

nu glad ved, at den søde Lilly beder for mig; det synes at hjælpe mig til at komme igennem og at give mig Haab, bring hende min bedste Tak og kys hende Vi faar mer end nok at spise her og hver Uge faar vi Cigaretter og Tobak. Sidste Uge fik vi 60 Cigaretter hver, saa vi mangler aldrig Tobak. Jeg har faaet en pæn lille „Hule“ for mig selv med Fotografier af Jer paa Væggen. Naar Granaterne eksploderer rundt om os, er jeg temmelig godt beskyttet i mit lille Hjem. Tyrkerne begyndte forleden Dag at benytte 40 Aar gamle Kanoner og det er meget interessant at se de store Kanonkugler komme som en Fodboldt og eksplodere med stort Spektakel, men de gør kun ringe Skade. Gudskelov, de har endnu ikke benyttet Giftgas, men hvis de gør det, er vi forberedte derpaa; hver Soldat har en Gasmaske at tage paa. — — — — —

Jeg skal ikke være bedrøvet, naar det bliver Fred.

18. Aug. 1915.

Kære Søster G.!

Vi har nu et lille Hvil paa 48 Timer, vi trænger rigtignok ogsaa til det. Det er absolut Helvede oppe i Løbegravene. Lugten alene fra Hundreder af Døde, som vi ikke kan begrave er ikke til at udholde og er nok til at gøre en Mand syg af Krig, og Tyrkerne, de Bæster, er kun 10 à 20 Alen fra os, saa 48 Timer oppe dér er mere end nok. — — — — — Det er et Vidunder til (!) mig, at jeg endnu ikke er saaret, Kugler, Bomber og Shrapnells flyver om Ørene

paa mig, men gaar altid udenom mig. Mit Humør er glimrende, og jeg føler [*mig*] lykkeligvis sund og rask, og ser fremad til 2 à 3 Ugers Hvil i kære Danmark. — — — — — Hvorledes har kære Lilly [*hans lille Søsterdatter*] det. Jeg er saa glad [*ved*], at hun endnu ikke har glemmt mig; jeg er ligefrem jaloux paa P. [*Broderen*].

25. Aug. 1915.

Kære Broder!

.....Jeg for mit Vedkommende var kun paa Hospitalet i 12 Dage og føler mig vel nu. Jeg modtog i Gaar fra G. [*Søsteren*] Aviser og et Postkort. Du kan tro det var en Glæde for mig at læse en dansk Avis igen efter et Aars Forløb. Haaber stadig at modtage nogle, da det liver mig vældigt op. Livet her i Skyttegravene er saa usigeligt ensformigt; vi besætte de samme Grave paa 4de Maaned. Hvor jeg har været i de sidste 3 Uger er i erobrede tyrkiske Skyttegrave og de Bæster er ikke mere end 3 à 4 Alen fra os paa flere Punkter, saa det gaar jo livligt til med Bomber. At være i Krig nu til Dags er det samme som at leve som en Rotte. Alt er under Jorden: vore Sovepladser og Forbindelsesgrave. Krigsskuepladsen er en mægtig underjordisk Labyrinth, mister du din Vej i en af Tunnellerne, tager det dig omkring en Time og hundrede Spørgsmaal at finde Vej igen. Naa, det er nok ikke værdt, at jeg berører militære Spørgsmaal for meget, men til Gengæld vil jeg fortælle Dig lidt om min Rejse fra Australien til Ægypten.

Da Nyheden om, at Danmark havde mobiliseret 35,000 Mand naaede mig i Melbourne, gik jeg straks til den danske Konsul for at melde mig til Tjeneste, men han sagde, han kunde ikke sende mig hjem førend han fik Ordre fra Regeringen hjemme. Naa, det var jo en Skuffelse for mig, som jeg ikke kunde hjælpe [*I can't help it, derved er intet at gøre*]. En Uges Tid efter tilbød den australske Regering at sende tyve Tusinde Mand til Fronten, som den engelske Regering modtog. Australien har ikke nogen staaende Hær af Betydning og var derfor nødt til at forme en Hær af Frivillige. Jeg var saa en af de første til at melde mig og havde en Del Besværligheder ved at blive antaget, da jeg ikke havde Indfødsret førend jeg havde været i Landet i 2 Aar, men med lidt Frækhed og en Rigsdagsmand i Ryggen blev jeg antaget og to Dage efter gik jeg i Lejr to Mil udenfor Melbourne. Jeg var nu engelsk Soldat og kunde vente at blive sendt i Krigen hvert Øjeblik.

I Begyndelsen havde jeg en Del Besvær ved at forstaa de forskellige Kommandoer, men mit Held var med mig igen ved at Kaptajnen tog mig som Oppasser og samtidig Stewart i Officersmessen, saa jeg havde det mageligt: god Mad og Vin til. Min Lønning er 6 Kr. om Dagen og min Kaptajn gav mig 10 Kr. om Ugen, saa det var jo ingen daarlig Bestilling. Udgifterne er smaa, da de forsyner os med alt, f. Eks. 3 Uldrøjer, 3 Par Underbenklæder, 3 Par Sokker, 2 Par Støvler, Barberkniv, Tandbørste, kort sagt alt, hvad behøves. Vi havde

tre forskellige Uniformer, saa det er ikke for meget sagt, at det er den bedst udstyrede Armé i Verden. Det var intet Under, at Folk, efter at vi kom til Ægypten, døbte os „6 sh. a day tourists“. Vi var i Lejren i 9 Uger og alle af os længtes efter at komme til Fronten, det er modsat nu, og „do our bit“. Endelig, Søndag d. 18. Oktober kom der Ordre til at bryde op, og vi embarked [*indskibede os*] i S/S Horerata, som skulde tage os til England. — — Der var i alt 42 store Dampere til at tage os, eet japanesisk, eet russisk og to australske Krigsskibe til at eskortere os. Den tyske Krydser „Emden“, som du vel har læst om, hærgede omkring den samme Rute, som vi skulde passere. Efter en Uges Forløb kom der traadløs Telegram, at „Emden“ var i Hælene paa os og i tre Dage sejlede vi med alle Lys slukkede, paa den fjerde Dags Morgen var det ene af vore Krigsskibe „Sidney“ i Kamp med „Emden“ og i Løbet af to Timer var hun skudt i Smadder. Vi fik 22 Krigsfanger ombord i vort Skib. Du kan tro, der var Glæde ombord, vi sang „God save the King“ hele Dagen og drak lidt for rigeligt med Øl, for selvfølgelig havde private [*Menig*] Grøntved faaet fat i et „soft job“ [*behagelig Bestilling*]: jeg var Stewart i 2den Kahyt, hvor alle Stabssergeanterne og Sergeanterne dinede og det manglede ikke paa god Mad, 5—6 Retter for Middag og et godt Glas australsk Øl. Da vi gik fra Borde i Alexandria gav Sergeanterne ved mit Bord, 14 ialt, mig 80 Kr. og Skibskompagniet 20 Kr., saa det var jo en fed Forretning for mig.

Den første Plads, vi kom til var Colombo, hvor vi var i tre Dage. Du kan ikke gøre Dig Forestilling om, hvor henrivende der er, Tusinder af Kokospalmer og Appelsintræer saa langt Øjet rækker. Jeg var i Land to Gange i min Egenskab som Oppasser, igen mit Held, og benyttede Tiden vel. Jeg vilde have sendt Postkort, men al Korrespondance fra os var stoppet.

Fra Colombo sejlede vi til Aden, hvor vi tog Kul. Befolkningen dér er alle Arabere og ansete Handelsmænd, og smuk Beliggenhed (som Geografien siger). Efter to Dages Forløb sejlede vi til Suez. Det var en varm Tur igennem det røde Hav og det hændte ofte, naar jeg kom balancerende med fem Tallerkener Suppe og havde faaet dem serveret, at Gæsterne klagede over, at Suppen var for salt. „Er det Løgn, hvad jeg siger Kylie, Kylie gaar paa Gaden“, 13 Øre.

Jeg var i Land igen i Suez. Befolkningen dér er den samme som i Aden, næsten alle Arabere, men der er ogsaa en Del Negere. Turen igennem Kanalen tog os 19 Timer. Der var ikke meget at se: Sandørkenen paa begge Sider med nogle faa spredte Oaser, og vort Skib sejlede ikke hurtigere end, at Araberbørn kunde løbe langs med Bredden og samle op Fødevarer, som vi kastede til dem. De indiske og franske Soldater, som er stationerede langs Kanalen hilste os med Begejstring.

I Port Said fik jeg det første Indtryk af en europæisk Krig. Der var fuldt op af franske og engelske Krigsskibe og to Flyvemaskiner var travlt beskæf-

tigede med at spejde. Der siges, at Port Said er den mest umoralske By i Verden. Efter hvad jeg saa kunde det ikke godt være værre. De fleste Gader er fulde af Demimonder, franske, spanske, indiske, kort sagt fra alle Lande og i alle Aldre fra ti Aar og opefter.

I Port Said fik vi Ordre til at lande i Alexandria for at gaa i Lejr i Cairo i Stedet for England. Det var en Skuffelse for os alle, men senere var vi meget tilfredse med det. Fra Alexandria tog vi med Jærnbane til Cairo igennem det mest frugtbare Land, jeg har set, der er ikke en Tomme, som gaar til Spilde. Som Du véd laa vor Lejr ved Foden af Pyramiderne, omgivet af Sand og Sand; det var en Del besværligt at marchere i, men det blev snart en Vane. Cairo er en henrivende orientalsk By, men ubeskrivelig smudsig i de gamle Kvarterer, som er stuvende fulde af Arabere og Negre, den ene mere smudsig end den anden, og Stanken ubeskrivelig, men til Gengjæld er det europæiske Kvarter rent og meget elegant, rigeligt med flotte Butiker og Varehuse, store Hoteller og en up-to-date europæisk Befolkning. Kvinderne, næsten alle franske, er meget elegante, paa alle Restauranter tales der Fransk og selvfølgelig arabisk. Ja, jeg behøver vel ikke at fortælle dig, at jeg havde en behagelig Tid i Ægypten, og i de fem Maaneder, jeg var der, levede mere som en Turist end Soldat. Det kostede selvfølgelig en Del, men en Lejlighed som den kommer ikke ofte. Vi var ikke videre bedrøvede, da vi forlod

Ægypten for at gaa til Dardanellerne. Ja P. jeg kunde nu skrive Side efter Side om mine Oplevelser her, men det er jo ikke tilladt. Rejsen fra Alexandria til Lemnos tog os fire Dage, men i tre Uger laa vi i Lemnos og ventede paa nærmere Ordre. Igen var jeg heldig; denne Gang var jeg Stewart i 1ste Kahyt og levede kongeligt.

Du skriver, at Du længes efter at komme ud i Verden for at se Dig om. Ja Du har Ret, det er henrivende, og man bliver saa klog; der er altid noget nyt at lære. Jeg for mit Vedkommende er et helt andet Menneske og ser forskelligt paa Livet.

— — — — — Klimaet her i Tyrkiet er henrivende; jeg har nu været her i fire Maaneder og kun haft to Dages Regn, men det kommer vel til Efteraaret. Jeg haaber snart at være i Konstantinopel, men det gaar lidt langsomt. Det er lidt længe for en Turist at stoppe fire Maaneder paa samme Sted. Jeg kunde lidt at stifte nærmere Bekendtskab med Sultanens Harem. — — — — —

Jeg har glemt at fortælle dig, at Mr. Grøntved havde Ridehest i Ægypten. Det kom sig af, at min Kaptajn d. 1. Januar blev forfremmet til Major og samtidig fik Hest, og hans Oppasser red bagved ham, men hver Søndag var Mr. Grøntved til Hest og udforskede Egnen omkring Pyramiderne, som er fuld af Ruiner. Selvfølgelig var jeg oppe paa Toppen af den store Pyramide (ikke til Hest). Det var et Helvedes Arbejde, som man ikke gentager — — — —

Jeg tænker ofte paa, hvornaar dette Slagteri vil

stoppe, men der er ikke meget Haab de første seks Maaneder. Tyskerne maa jo slaas ned først og gøres uskadelige, og det er det store Maal, vi tracter efter.

14. Okt. 1915.

Kære Lilly!

Jeg tilbringer stadig en behagelig Hvile her i Alexandria, men at sidde udenfor en Restaurant for $\frac{1}{2}$ Time er nok til at gøre mig syg igen.

Kærlig Hilsen,

Din Onkel.

Lemnos, 28. Novbr. 1915.

Kære Søster!

Jeg er nu tilbage paa Lemnos og føler [*mig*] igen rask og parat til at tage min Plads blandt mine Kammerater. Jeg havde haabet paa at holde Jul i Alexandria, men maa nu tage til Takke med Løbegravene, men alle mine Tanker vil være hos Eder, Kære, hjemme i Danmark. — — — — I Alexandria var jeg oppe at hilse paa den danske Konsul, han var en ung elskværdig Mand, ugift, og vi havde en gemytlig Aften sammen. — — — De sidste 10 Dage i Alexandria tilbragte jeg i en Teltlejr ved Middelhavets Kyst og kun 10 Minutters Gang fra Lejren laa et stort Hotel med et henrivende Badeliv, saa det meste af min Tid tilbragte jeg med at bade og tage Solbade. Jeg har i de sidste Par Maaneder taget til i Vægt, men desværre tager det ikke lang Tid førend jeg mister det igen. Vejret har været lidt sommerligt de sidste Par Dage, men i Morges da

jeg vaagnede op var det Frostvejr med en fygende Snestorm og mine Fingre er ganske stivfrosne. Jeg længes allerede efter at komme tilbage til Ægypten, hvor det er henrivende varmt, det vilde være en hel Del bedre end Løbegravene. Forleden Dag havde vi en Revu for Lord Kitchener og han var særlig begejstret for de australske Soldater.

Vi har nu faaet Ordre til ikke at sende nogle Breve afsted foreløbig, saa jeg har ingen Idé om, hvornaar Du vil modtage dette Brev, men jeg vil fortsætte og sende det saasnart jeg kan. Mit Held var med mig igen; forleden Dag kom min Oberst tilbage fra England, og da han saa mig, spurgte han, om jeg vilde være hans Oppasser, hvortil jeg selvfølgelig svarede Ja. Det er jo altid bedre at være Oppasser for en Oberst end for en Kaptajn.

Decbr. 6.

Har endnu ikke faaet Tilladelse til at sende Breve. Jeg kan forstaa, der vil ske noget begivenhedsrigt i [*d. e. om*] nogle faa Dage; vi har faaet Ordre til at blive parat til at gaa tilbage til Gallipoli.

Decbr. 8.

Vi er nu ombord i en lille Damper paa Vejen til Dardanellerne eller rettere til Helvede, det vilde være en bedre Betegnelse.

Decbr. 16.

Jeg landede sikkert her, og de første Par Dage var vi i Lejr i en Dal, men senere gik vi op i Ildlinjen,

hvor der var glimrende Løbegrave, 5 Alen dybe og tykke Planker oven over, saa det var en behagelig Stilling. Vi har kun haft to Døde og tre Saarede i tre Dage. Vi har en behagelig lille Officersmesse og en god Kok, og jeg har faaet tildelt den Ære at være den øverste eller lad os kalde det Chef, det lyder flottere. Der er kun 9 Officerer i Hovedkvarteret, saa vi har god Lejlighd til at give dem god Mad. Jeg er forflyttet fra A-Komp. til Hovedkvarteret.

Decbr. 22. Lemnos.

Ja, det var altsaa Slutningen paa Krigen i Dardanellerne, vi er nu allesammen hele og holdne tilbage paa Lemnos; det var derfor vi ikke maatte sende Post. Det var meget interessant. Ingen af [os] vidste noget af, at vi alle skulde forlade førend 2 Dage før det skete. Du kan forstaa, hvor kolossalt et Arbejde, det var og hvor omhyggelige vi maatte være, saa at Tyrkerne ikke skulde faa at vide, vi vilde løbe vor Vej. Vi havde alle af os vore Støvler bundne rundt med gamle Tæpper og Klude, saa at de ikke skulde høre os. Du maa huske paa, at flere Steder var Fjenden kun 5 à 10 Alen fra os og dersom blot det mindste var røbet, vilde det være det samme som Døden for Tusinder af os. Naa, vel, der er hundrede flere Ting, jeg gerne vilde fortælle, men det faar vente til Krigen er forbi; vi har faaet Ordre til ikke at røbe alt. Det vigtigste er, at vi nu kan holde Jul i Fred. (Vore Geværer ere indrettede til at skyde et simpelt [enkelt] Skud hver, for en Time.)

Decbr. 26.

Tusinde Tak, kære Søster, for alle dine Breve — — — — og glem ikke at takke Lilly tusinde Gange for hendes Julehilsen; det var den bedste Julegave, jeg kunde faa. Juleaften var jeg jo lidt beklemmt om Hjærtet. Lykkeligvis var jeg alene i mit Telt, saa jeg kunde have alle mine Tanker hjemme hos Eder, Kære, og jeg glemte ikke mine Julesalmer. Jeg havde rigelig af Presenter. Det maa man lade dem, som lever hjemme i Australien, at de sørger godt for deres Soldater: hver eneste Mand modtog en billycan, en Sort Mælkespand, som er meget populær i Australien, sendt fra forskellige Folk, og som indeholdt alle mulige Nyttegenstande. I min var der to Bøger, en Pakke Kort, Chokolade, Sardiner, Snørebaand, Sikkerhedsnaale, 1 Pk. Cigaretter, 1 Pk. Sukker o. s. v., og det bedste af alt, et nydeligt lille Julebrev fra en lille Miss, som jeg ikke kender, men hun haaber, at den Soldat, som modtager hendes Julegave vil sende hende et Brev og Adresse, saa hun kan sende flere Pakker og korrespondere med ham; saasnart vi kan sende Post vil jeg sende et Brev. Jeg sender mit Julebrev fra Australia, saa du selv kan læse det, men gem det for mig. Vi havde ogsaa rigelig med Plumbudding, hver Mand modtog en. — — — —

10. Jan. Ombord „Empress of Britain“.

Vi er 5000 Mand ombord her. Det er et flot Skib, men desværre et godt Skydemaal for en Under-

vandsbaad, men vi holder skarpt Udkig og styrer i zig-zag. Vort Bestemmelsessted er Alexandria og derfra med Jærnbane til Tel-el-Kebir, en mindre Station halvvejs til Suez og kun 30 miles fra Suez-Kanalen. Vi har hørt en hel Del om, [at] Tyrkerne har samlet en Hærstyrke, som skal rykke ind i Ægypten over Suez-Kanalen, men de vil faa en varm Modtagelse.

Jan. 20.

Vi er nu i Lejr i Tel-el-Kebir, en øde Plads med kun faa Palmetræer, ellers Sand og Sand saa langt Øjet rækker. Jeg havde Tilladelse til at gaa til Cairo forleden Dag 48 Timer, saa det var jo ikke saa daarligt. Det tager ca. $3\frac{1}{2}$ Time at gaa ind med Jærnbane.

Jeg kan ellers ikke klage; vi har en glimrende Officersmesse og dækker dem nu et flot Bord; alle vore Varer faar vi fra Cairo. Det vilde glæde dig at se mig nu. Alle siger de, at jeg er fat [*fed, godt ved Magt*]. Jeg vil have mig fotograferet, saa du kan se, hvor runde mine Kinder er.

Suez Kanalen, Asia Minor, 29.—1.—16.

Endelig er vi naaet til vort Bestemmelsessted; vi er i Lejr paa den anden Side af Kanalen og vore Løbegrave er 10 miles inde i Ørkenen. Landskabet her er rigtignok lidt forskelligt fra Gallipoli, fladt som en Pandekage, men det passer bedre til australske Soldater, rigelig med Plads til at slaas. For-

leden Dag kom der et flot firemastet Skib uden Skorsten igennem Kanalen, og alle var de meget interesserede i det, og det var ikke uden Stolthed, at jeg kunde fortælle dem, at det var det første Dieselmotorskib, bygget i Danmark; jeg udvekslede Hilsener med Besætningen paa Dansk.

Vi har nu endelig faaet Tilladelse til at sende Breve afsted, gudskelov. Det maa rigtignok være en kedelig Tid for dig at vente paa Svar, men du behøver ikke at være ængstelig for mig, kære Søster, for jeg har nu givet dem din Adresse, saa dersom der sker noget med mig, vil du faa et Telegram. — — — — — Mine kærligste Hilsener til alle Eder Kære. Jeg haaber snart at komme hjem og besøge Eder. Denne grufulde Krig kan jo ikke vare for evigt; jeg har allerede haft nok.

P. G. sender Kys og Hilsen til Lilly; og glem ikke at takke hende for Julekortet.

[Første Brev fra Europa.]

Frankrig, 12. April 1916.

Kære Søster!

— — — — —

Jeg havde en glimrende Jærnbanelur igennem Frankrig, 66 Timer, og ligeledes over Middelhavet fra Aleksandria. Den franske Befolkning er meget begejstret for os og alle de unge Piger kyssede os og gav deres Lommetørklæder bort for Souvenir, men ellers er det ikke meget opmuntrende. Alle er de klædte i Sort og [*der ses kun*] gamle Mænd og ganske unge Dreng. Det er interessant at se Kvin-

derne som Sporvognskonduktører og paa Jærnbannerne. Jeg kan selvfølgelig ikke fortælle dig, hvor i Frankrig jeg er, men det er jo let at gætte. Vejret er som hjemme i Danmark; Regn hveranden Dag. Vi kan høre Kanonerne buldre Dag og Nat og Luftten er fuld af Flyvemaskiner. — — — — —

Jeg er nu ikke længere Oppasser, men er tilbage i mit Kompagni. Jeg havde ingen Chancer for at blive Underofficer saalænge jeg var Oppasser; haaber at blive Korporal, saasnart vi gaar til Fronten. — — — — —

[Udateret, men antagelig skrevet kort efter
Ankomsten til Frankrig.]

Kære Broder!

— — — — — ja, kære P., du kan sagtens sidde i Ro og Mag og samle alle dine Tanker for et langt Brev, men med mig er det anderledes. Jeg sidder i en Løbegrav med Benene krøllet op og kan vente hvert Øjeblik en 9" Shell skrabe Huden af Hovedet paa mig, men jeg vil gøre mit bedste.

Ja, du har Ret, jeg oplever noget, baade glædeligt og sørgeligt, maaske mest det sidste, men du, gamle Dreng, det har s'gu ikke forandret mit gode Humør. Ganske vist er jeg en anden Mand nu, en hel Del alvorligere, og først og fremmest har [jeg] lært at sætte Pris paa Livet og takke Gud for, at jeg i det Hele taget lever. Ja du, jeg vilde ønske, du kunde komme her til Flandern et Par Dage og se

for dig selv, hvad Krig egentlig er. En Mand, der ikke har været inde i det kan umuligt gøre sig Begreb om, hvad en moderne Krig egentlig er. Ja P., du maa endelig ikke tro, jeg prøver paa at sværte det sort for dig, men jeg har paa Fornemmelsen, at I derhjemme tager det altfor let. Ja, jeg føler igen Trang til at skrive og fortælle dig noget udførligere om, hvad jeg ser og oplever, men jeg maa jo passe paa og ikke sige for meget.

Da jeg kom her til Frankrig, bildte jeg mig ind, at der vilde være rigeligt med Kvinder nu, da alle Mændene var i Krig. Jo, god Morgen, her, hvor jeg er indkvarteret, er der meget faa Kvinder — — —

————— Vi har en modbydelig Plage her i Hæren og det er Lus. 5 à 6 store fede Lus om Dagen er ingen stor Fangst, some [nogle] af dem kan sommetider fange 20 à 30; det er umuligt at blive af med dem.

Somewhere in France, 10. Jan. 1917.

Kære Søster!

—————
Vi var heldigvis ude af Løbegravene for Julen, men ikke langt tilbage, hvor der er Fred. Vi var stadig i Mudder, og den aldrig standsende Lyd af Kanoner og eksploderende Granater, det var jo ikke den bedste Julemusik, men er jeg (vi) nu snart vante dertil eller snarere Sanserne er døde og vi bleven ligegyldige og sløve. Jeg er umaadelig bedrøvet, kære Søster, at du har faaet at vide, at jeg var

saaret. Det var ikke saa slemt og vilde jeg ikke gøre dig bange med at omtale det, men nu da du véd det, vil jeg fortælle, hvorledes det hændte. Vi var i Løbegravene for 4 Dage og det skete om Natten — tre af os var ude i „no man's land“ for at tage ind to saarede Kammerater, og Tyskerne havde deres sædvanlige Bombardement — at en Granat eksploderede lige midt imellem os. Ja, mere husker jeg ikke, kun efter fortalte de mig, at den ene af mine Kammerater var dræbt, den anden farlig saaret og mig self uskadt. Det vil sige mine Nerver var absolut døde og var jeg hjælpeløs for to Uger i Hospital, men saasart jeg var bedre og kunde huske igen efter 3 Ugers Forløb sendte de mig tilbage til min Battalion, alt for tidligt efter min Mening, men vi har jo ikke meget at skulle sige.

Naa, men heldigvis fik jeg min leave til London d. 1ste December for 10 Dage i London. Well, 10 Dage i London imellem Civilisationen, og god Mad, Teater og en sød lille engelsk Miss er bedre end 2 Maaneder paa Hospital. Jeg var quite all right, da jeg forlod London.

Ja, Søster, det begynder nu at lysne lidt med disse Fredsbetingelser, men alligevel ser det for mørkt ud for os. Det er jo ingen Under, at Fjenden ønsker Fred nu, netop nu, hvor de har Besiddelse af saa meget af vort territory, for det kan jo ikke nægtes, at Tyskerne har haft mange Sejre. Men gudskelov, det er nu færdigt; de kan umuligt blive ved, og de véd det saa godt dem selv, men glem ikke, at vi, de

Allierede, er stærkere nu end vi nogensinde før har været, og det vilde være uretfærdigt til alle dem, som har sat Livet til, dersom vi fik Fred nu.

Der er ingen Tvivl om, at til Foraaret vil Ty-skerne faa mere end de kan holde af og maaske saa vi kan diktere Fredsbetingelserne til dem. Jeg gruer for den kommende Tid, men hellere se det igennem end give de *Bæster* Fred nu, det vilde græmme mig for Resten af mit Liv. Well, kære Søster, det er nok ikke et meget opmuntrende Brev, men jeg er bleven saa alvorlig eller som du meget rigtig bemærker: denne Krig har gjort mig til en Mand og nyt Menneske; men tror jeg ikke, jeg nogensinde vil komme over det, dertil har jeg set for meget. Well, 28 Maaneder er en lang Tid, altfor lang. — —

Jeg længes forfærdelig efter at komme hjem og sidde ved Kaminen i en Lænestol med alle Eder Kære, blot er jeg ked af at Lilly er saa stor. Jeg vilde ønske hun var den samme som da jeg forlod hende den Dag i Vedbæk. Kan du huske, hvor hun græd, det lille Skind, og jeg selv var ikke langt fra det. Hvor det synes en Uendelighed siden, jeg forlod Eder. — — — — —

Hvad synes du om mit Danske, ikke saa daarligt, hvad, efter at jeg har talt Engelsk for saa lang en Tid? Well, Sandheden er, at jeg skriver Dansk godt nok, men naar det kommer til at tale det, vil jeg skamme mig ved at sige det. Har jeg fortalt dig, at der er to andre Danskere i min Battalion? Forleden Dag havde vi en Samtale i Dansk og viste det

sig, at ingen af os kunde finde de rigtige Ord, saa efter flere mislykkede Forsøg gav vi det op og talte Engelsk, men selvfølgelig, det er jo kun Vanen.

Jeg var i Amiens forleden Dag, en By paa Størrelse med Aarhus eller større, ca. 100,000 Indbyggere, saa vi kan have en fornøjelig Dag der, men alt er saa dyrt, f. Eks. blødkogte Æg, Brød og Smør 2 Kroner. Slet saa galt er det vel ikke i Danmark? Det betaler sig bedre at gaa ind i en god Restaurant og betale 5 Kr. for en Middag.

Du maa nu ikke tro, jeg bruger alle mine Penge. Jeg har sparet 2500 Kr., saa det er jo ikke saa daarligt, men det er nødvendigt at bruge en Del for at holde Humøret oppe; Gud skal vide, det er galt nok. — — — — —

Jeg læste dit Brev igen, og jeg er saa ked af, at du har været saa bekymret for mig, men havde jeg jo ingen Anelse om, at du vidste det. Tro mig, kære Søster, dersom jeg skulde blive haardt saaret, hvad Gud forbyde, han har godt beskyttet mig saa længe [*so long, hidtil*], vil du eller P. blive underrettet pr. Telegram. Men vær ikke bekymret, kære Søster, jeg vil tage god care af [*passé godt paa*] mig selv og med Guds Hjælp haaber jeg snart at være blandt alle Eder Kære igen.

Du undrer dig vel over at faa saa langt et Brev fra mig, men jeg skal sige dig, at det er saa svært og meget sjældent, at jeg har Lejlighed til at sidde i Ro og Mag — — — — —

Juni 1917.

Kære Søster!

Tusind Tak for det velkomne Brev — — —
dine Breve er altid et Lyspunkt for mig i disse drøje
og sørgelige Dage.

Du maa derfor ikke tro, at jeg er „downhearted“,
tværtimod jeg ser lyst paa Fremtiden og er nu al-
deles sikker paa, at Sejren vil blive paa vor Side.
Hvad synes du om disse vidunderlige Sejre, vi har
over Tyskerne næsten hver Dag. Jeg ofte undrer
mig, hvormeget af Sandheden I hører hjemme i Dan-
mark; de tyske Krigsmeldinger som I ser i Aviser
er alle *fulde af Løgne*. Jeg har set dem mig self,
men jeg har ogsaa set for migsself, at Tyskerne ikke
i Hundrede, men i Tusinde holde op deres Hænder
og sige: „Mercy, Kamerad!“ saasnt de kan se de
er slaaede, men de fortjener ikke mere „mercy“ end
en Rotte, en Bajonet eller en Bombe er alt, hvad de
er værd. Der er kun een god Tysker og det er en
død.

Du tænker nok, at jeg er forfærdelig blodtørstig,
men dersom du havde set, hvad jeg har, du vilde
føle det samme. Jeg skal give dig nogle faa Eks-
empler.

Som [du] ved fra Aviserne har Fjenden trukket sig
tilbage(?) til en stærkere Stilling. Vel, jeg har gaaet
gennem Landsbyer og Købstæder, hvorfra Fjenden
havde trukket sig tilbage. Vel, til at være Øjenvidne
til den utænelige Ødelæggelse er nok til at brække
en Mands Hjærte, og [*faa ham til at*] bande paa, at

ingen Tyskere skal slippe levende ud af hans Hænder. Jeg var et Par Dage i en lille By, som førend Tyskerne trak sig tilbage maa have været en henrivende lille Plads, og kan bedst sammenlignes med Hillerød. Vel, saa sandt som jeg lever, der var ikke eet Hus eller *Kirke!*, som ikke var lagt øde, brændt eller sprængt i Luften og alle Nyttegenstande ødelagte eller bortfjernede.

Men ikke alene Huse og Kirker ødelægger de, men en henrivende lille Frugthave saa jeg, hvor hvert eneste Frugtræ var slaaet ihjel ved at fjerne Barken med en Økse. — Vel, hvad kalder du det? Vandalisme — og selv Hunnerne i deres Krigstog kunde ikke have været værre. Et uskyldigt Frugtræ kunde jo ikke gøre en Tysker Skade, saa det kan jo kun være en Lyst til at ødelægge.

Gudskelov, vi nu har en herlig Sommer. Vi har haft en usædvanlig haard Vinter med Sne og Sjap helt indtil den 20de April.

— — — — —

Du siger, det kunde gøre Broder godt at komme her til Frankrig. Ja, der er ingen Tvivl om, at denne Krig har gjort en Mand af mig og mange andre, men alligevel vilde jeg ikke gerne se ham her, fordi jeg har set adskillige Brødre komme her og maaske en, eller værre, slet ingen af dem komme tilbage.

— — — — —

Du maa nu ikke tro, kære Søster, at jeg altid har drøje Tider og slaas med Tyskerne. Vi har nu været ude af Krigen (om jeg kan kalde det det) for en lang, lang Tid. Hvor længe, vi har været ude for en „rest“

[*Hvile*] kan jeg ikke godt fortælle, men tro mig, jeg har haft en god Tid og en god *Hvile*. Jeg er i Hovedkvarteret (Bataillon) og er i Officersmessen. Jeg er i Bar'en og serverer Whisky og Likører, og faar og det bedste af Mad og lange Cigarer. Hveranden Morgen faar jeg Frokost i Sengen af en af mine Kammerater og sover saa til Kl. 10—11. Vi er lejrede i en henrivende Skov med gode Fodboldsbaner og Sportsgrund, saa Livet er ikke altid saa ubehageligt, men alligevel ser jeg fremad til en god *Hvile* hjemme i Danmark, for sandt at sige: mine Nerver er ikke saa gode som de skulde være, og saa jeg Doktoren forleden Dag, og han sagde, han vilde se, hvad han kunde gøre for mig, saa maaske gaar jeg, dersom jeg er lykkelig, til et Rekreationshospital.

Du kan tro, vi har glimrende Officerer. Jeg kan tale til dem som jeg taler til en god Ven. Forleden Dag var jeg i Amiens med to Premierløjtnanter, og du kan tro, vi havde en gemytlig Tid. Jeg har en sød lille Mademoiselle inde i Amiens, og jeg har modtaget adskillige Breve fra hende, men desværre taler jeg ikke meget Fransk. Den engelske Miss, som jeg fortalte dig om, jeg var sammen med i London, har jeg ikke hørt fra for en lang Tid, men som de franske Piger siger: „c'est la guerre.“

Vel, kære Søster, det er nok bedst jeg slutter mit Brev førend jeg putter mere Vrøvl ind.

Jeg har sendt et Postkort til Lillys Fødselsdag, som jeg haaber, hun har modtaget. Giv hende mine kærligste Hilsener og fortæl, at jeg haaber snart at tage hende for en Søndagsmorgentur.

Nu Farvel, kære Søster, og lad mig snart høre fra dig.

Tusinde kærlige Hilsener og Kys til Eder alle.

P. S. Tror du, jeg er hjemme til næste Juleaften?

19. July 1917.

Kære Søster!

— — — — —

Som jeg vist fortalte dig i mit sidste Brev, at jeg haabede paa at komme til et Hvilehjem. Vel, mit Ønske er nu gaaet i Opfyldelse, min Doktor sendte mig bort forleden Dag. Jeg er ikke paa et Hospital, men i en rest-camp [*Hvilelejr*]. Hvorlænge jeg vil stoppe her ved jeg ikke, men haaber jeg allermindst paa en Maaned. Det er forresten ogsaa ligegyldigt, for tror jeg ikke, der er nogen Hvile, der kan gøre mig godt anden end den, jeg kan faa hjemme i det kære Danmark. For hver Dag, der gaar længes jeg mere og mere paa at komme hjem. Tre lange Aar og kun se Soldater, Soldater og Uniformer, det alene er jo nok til at gøre en Mand træt af det hele, og saa den Tanke, at jeg maaske til sidst alligevel skal hvile for ever her i Frankrig. Ja, Søster, jeg har ikke følt som jeg føler nu, men du maa derfor ikke tro, jeg er en Kujon eller bange. Det er kun mine Nerver, som ikke er rolige. Jeg kan ikke holde mig selv rolig for en lang Tid, og føler jeg bedst [o: *jeg befinder mig bedst*] dersom mine Tanker er optaget paa noget interessant. Vel, kære Søster, jeg kan ikke rigtig forklare mig selv, men du forstaar mig jo nok.

Der er for Tiden megen Tale i Australien om at

sende Resten af de 20000 Mand, som er tilbage af de første som forlod Australien, nu næsten tre Aar siden, tilbage for en lang Hvile — der er kun ca. 4000 — saa du kan forstaa, jeg følger Bevægelsen med Interesse. Dersom det gaar igennem, hvad jeg er sikker paa, det gør, vil jeg gøre alt for at komme til Danmark i Stedet for Australien. Det vil blive ca. 3 Maaneders Hvile.

— — — — —

Forleden Dag mødte jeg den Kaptajn som jeg var Oppasser for, da vi forlod Australien. Jeg havde ikke set ham siden den uforglemmelige Dag, da vi landede paa Gallipoli. Han var saaret dér og har været borte siden. Han er nu Oberstløjtnant og var han meget glad ved at møde mig. Han ønskede mig til at komme til hans Battalion, men jeg ved ikke rigtig, hvad jeg vil. Det er jo svært at forlade den Battalion, som jeg nu har været ved saa længe. Der er ganske vist ikke mange af de gamle Drengene tilbage, men alligevel er jeg stolt af at være i den gamle Battalion.

— — — — —

Jeg har igen mødt en Dansker her — — — der er ikke saa faa danske Frivillige, som har sat Livet til for en god Sag. Det vilde være interessant at faa alle Navnene paa de danske Frivillige — — — jeg tror der allermindst er over 6—700 i den australske Hær.

— — — — —

Vi har nu begyndt paa at faa leave [*Orlov*] til Paris, 4 Dage, og jeg er nu meget spændt paa, hvornaar jeg faar min leave. Det vilde jo blive umaadeligt interessant at se Paris „even in war time“.

— — — — —

HARALD KROG

Student, Huslærer paa Landet, Polytekniker, det er Løbebanen, inden han i 1911 afbryder sine Studier og drager over til Kanada, hvor baade en Broder og Søster i Forvejen er bosat. Her faar han straks Arbejde i Laboratoriet paa den Kobber- og Arsenikmine, hvor hans Svoger er ansat, tager en Eksamen for Kemikere og har som saadan Ansættelse ved forskellige Minelaboratorier, indtil han i August 1915, syv og tyve Aar gammel, melder sig som frivillig.

Han er ung nok til at føle Æventyret, det storslaaede i det, han gaar ind til, og spændstig nok til mangen Gang at nyde det. Ja, selv efter at han har været med i de haardeste Kampe og saaret flere Gange, er han i Stand til at glemme Krigens Rædsler og glæde sig over Foraarets Komme. Men paa den anden Side er han saa udviklet, at han mere end de tidligere Brevskrivere paa Forhaand gør sig Rede for Opgavens Alvor, hvad der forøvrigt, som han ogsaa selv indser, næppe bidrager til at svække hans Modstandskraft. Efterhaanden slider dog Tiden og Strabadserne paa den, og efter omtrent to Aars Tjeneste er det med et hjerteligt Suk efter Freden og Hjemmet, han slutter sit Brev fra den Rekreationslejr, hvor han holder en kort Ferie.

Det er imidlertid saa langt fra, at hans Prøvelser er til Ende, at han paany maa ud, hvor det gaar værst til. Efter Vimy og 70-Højen oplever han Paschendaale, hvor han bliver saaret for fjerde Gang. Han skildrer Kampen som en af de haardeste, han har været med i. „Fritz laa der i sine Cementhuler med sine Maskingeværer og skød, indtil nogle af os kom ham ind paa Livet — saa op med Hænderne. Han er ikke nogen Helt, absolut ikke, og efter nogle faa Erfaringer af denne og lignende Art, tvivler man ikke om, hvilken Race der er den bedste, hvis man nogensinde har gjort det.“ Hans Saar er forholdsvis let — gennem det ydre Øre — og han er ikke utilfreds med at komme paa Hospitalet. „Jeg har prøvet to Vintre, og jeg tilstaar, at jeg i Aar ikke var ivrig efter den tredie,“ skønt han iøvrigt finder, at han har det forbavsende godt efter alt, hvad han har været med til. Lægerne er dog af den Anskuelse, at han nok kan trænge til en Pause, og anvender ham til Malerarbejde og i Laboratoriet, hvad han ikke er utilfreds med. Men skønt det Hospital, han er paa, ligger nede ved Kysten, undgaar han heller ikke her Krigens Rædsler. Ved et Flyverangreb, som han mener ikke skyldtes nogen Fejltagelse; bliver han saaret i Hoften, hvilket indbringer ham et nyt Sygeleje.

Om han efter dette paany er kommet til Fronten vides ikke, men at han er kommet paa Benene igen viser hans sidste glade Brev fra Paris.

HARALD KROGS BREVE

Montreal, 12.—8.—15.

Kære Moder!

Det er jo for længe siden, at du har hørt fra mig, men det er mig altsaa umuligt at skrive, naar det gaar, hvad man kalder rigtig skidt, og saadan har det jo været længe, men nu er det altsaa ovre og jeg har en god fast job. Du bliver jo nok overrasket over den nye Vej, jeg har slaaet ind paa, men hvis du havde noget Begreb om, hvor veltilfreds jeg er i de nye Forhold, saa vil du ikke give dig til at være ængstelig eller ked af det eller noget af den Slags, det vilde jeg meget nødig høre. Jeg er altsaa nu Private [Menig] Krog i University Overseas Company og befinder mig altsaa fint i de nye Klæder, og fra min første Tur paa Gaden at dømme saa klæder de mig. Det har saamænd været bare Smil og alt, hvad jeg pegede paa, særlig blandt den franske Del af Befolkningen, hvor mine franske Brokker gør mig yderligere interessant. Altsaa, jeg har jo tænkt paa dette lige fra Begyndelsen, men alle til hvem jeg talte eller skrev om det, sagde, at det var det rene Vanvid, naar jeg havde en job, saa jeg slog det af Hovedet, og da saa det halve Aar uden job kom, saa havde jeg ikke den samme spirit [Mod] til at gøre det, for det at gaa i Krig bare for at faa noget at spise og Klæder paa

Kroppen tiltalte mig ikke. Saa kom den stærke Agitation for Rekruteringen i Toronto med Møder, Parader, Musik, medens alle Arbejdsgivere dels netop for Rekruteringen dels paa Grund af den store Arbejdsløshed besluttede kun at anvende gifte Mænd og begge disse Omstændigheder resulterede saa i, at jeg den 4. August gik til stor Mindegudstjeneste for Krigens første Aar og lige derfra op paa Toronto Universitet og meldte mig ind i dette Kompagni, som er dannet af Folk, som har studeret ved et eller andet Universitet. Lægen undersøgte mig og sagde, at han havde ikke set sundere og bedre bygget Mand; saa tog jeg Papirer som british subject [*b. Undersaat*] og blev svoret ind. Margrete gav Afskedsbøf Aug. 5. og hele Familien fulgte mig om Aftenen til Toget, og om Morgenen var jeg i Montreal. De var jo meget interesserede, særlig Drengene, og det var jo en Skuffelse, at jeg ikke kunde paradere i Toronto. Der er i Dag 3—4 Dages leave [*Orlov*] for hvem, der vilde hjem og sige Farvel; det er den sidste, der bliver givet. Vi forlader næste Uge for Shorncliffe, England, hvor vi skal træne færdig. Naa, jeg havde morderlig gerne gaaet, men havde ingen Penge. — I Toget traf jeg 14 ligesindede og vi havde et gemytligt Trip hertil, ankom 7 om Morgenen, gik lige herop, fik Frokost, og den første Dag gik saa med at faa Papirerne i Orden og faa Klæder, Sengetøj og meget andet udleveret og faa det passet til hos Skrædderen, og om Aftenen var jeg ud og jone. „Il faut poser“, som Fransk mændene siger, og Folk kunde vist læse alle fire Vers af „I Gaar jeg fik min

Trøje“ i mit Ansigt og forstaa dem, skønt de ellers ikke kan Dansk.

Outfittet [*Udstyret*] er meget komplet: Riffel, Hat, Overfrakke, Frakke, Bukser, 2 Skjorter, 2 Sæt Underdøj, Arbejdsbukser og Skjorte, 2 Par Sokker, Støvler, 2 Haandklæder, et Voksdugsetui med Tand-, Klæde- og Haarbørste, Barberkniv og andre Smaating, Pudsetøj til Knapper og Støvler, en strikket Sweatercoat, alt fornyet hvert halve Aar, \$ 1,10 og Kost og Logi om Dagen. Staar op 6,30 og har en Times physical drill alias Gymnastik før breakfast Kl. 7,20. Fra 9—12 har vi Eksercits og lgn. paa Plænerne og Middag 12,40, og fra 2—5 er vi ude paa Feltøvelser. Supper [*Aftensmad*] og lots of fun [*Masser af Sjøv*] om Aftenen, selv om jeg jo er fattig og holder mig lidt tilbage med at lade mig traktere. Naa, men der er ikke et Hus i den pænere franske Del af Byen, hvor vi ikke kan gaa ind uden videre og sige: how do you do [*Goddag!*] og have en rar Aften. Vi bor paa Mc. Gill Universitetet, sover paa Gulvet i Læsesalene og spiser ved lange Borde. Vi behandles i fleste Henseender som et specielt Kompagni, f. Eks. hvad Mad og Behandling angaar, og vi har ikke ringe Frihed. Men dette er jo ogsaa kun en Forberedelse, naar vi kommer til Shorncliffe bliver det hele nok en Del strengere. Vi træner op og ned ad „the mountain“, som Folk her er saa stolte af, det er 1000 feet høj, dækket med Skov og Park og der er nogle storslaaede Udsigter milevidt over St. Lawrence. Vi laver Angreb og trækker os tilbage og formere Marchkolonne med Avant- og Rear- og

Flankguards [*Fortrop, Bagtrop og Flankedæknin-ger*], med Forbindelseslinier til alle Sider, som det ikke er nemt at holde i Krat, og flere Gange har vi tabt et bunch [*en Flok*] Mænd, som, ukendt heromkring, har løbet omkring i flere Timer. Jeg har skrevet alt dette i the guardroom [*Vagstuen*]. Jeg har om to Timer været paa Vagt i 24 Timer; det er altsaa en skrap job. Jeg bliver nu afløst Kl. 10, men skal allerede til roll call [*Mønstring*] Kl. 2 igen. Vi er blevet inoculeret en Gang (mod Tyfus), dette skal gøres ialt tre Gange, og hver Gang bliver Armen (venstre) fuldstændig kraftløs i et Par Dage; mange bliver syge og besvimer som smaa Fluere. Dernæst skal inoculeres mod Diphteria og vaccineres; 10 Dage mellem hver performance. Det er jo et bunch af udmærkede Fyre at være sammen med, og vi gaar jo rigtignok ogsaa hurtigere ahead [*fremad*] end noget andet Regiment. Vi skal træne hele Vejen paa Skibet. Shorncliffe ligger ved Kanalen ikke langt fra Folkestone, begge Steder er fashionable Badesteder. Vi kan faa 8 Dages leave, saa jeg skal jo til London, saa faar man da at prøve, hvordan det er i Centret for det hele. For Tidens Skyld kunde jeg sagtens komme hjem og hilse paa dig, kære Moder, men vi maa ikke rejse ud af Landet i Uniform. Det bliver jo højtideligt, naar man første Gang hører Kanonerne buldre paa Havet og kan sidde og [*se*] Trafiken over Kanalen. Der er noget stort i det hele, i det at kæmpe for noget og i Æventyret, der virker umaadelig betagende. — — — — —
Det siges nu, at vi gaar af ca. Aug. 23. Jeg har set 3

engelske Krigsskibe her i Havnen, de skal i Dok her og saa antagelig konvoyere os og andre across [*over*].
 — — — — — Jeg hører, at vi faar Orlov de første 10 Dage i England og jeg skal se at skrabe sammen, hvad jeg kan for at have en god Tur til London, hvis jeg ikke kan tage hjem til dig; det sidste er dog vist desværre udelukket. I England kæles der meget for os Kanadiere: Sporvogn, Teatre, flere Restaurationer o. lign. er absolut fri og Jærnbane næsten fri. Alle Kammeraterne er udmærkede Fyre; jeg har fundet et Par gode Pals [*Kammerater*], to Torontomen, en Bankbestyrer og en ung Student. Vi har holdt sammen right along og været flere rare Ture langs St. Lawrence ned til, hvor Ottawa-river løber ud i den, og saa rundt om the mountain. Forleden vi var deroppe og energisk viftede til nogle Skønne i en Have i en af de rige residences [*Villaer*], som der er fuldt af deroppe, saa viste der sig en Fader og bød os ind og vi blev trakteret og havde Sang og Musik. Han gik saa vidt, at han foreslog de Skønne at vise os Haven ca. Kl. 9 for at vi kunde ryge, naa vi røg ikke, men vi var ligeved at fortryde, at vi skulde i Krig. Naa, den Slags er der jo plenty af, ligesom jeg kunde levere en Mængde Soldaterhistorier, men jeg tror, jeg vil slutte. . . .

Montreal, 26.—8.—15.

Kære Moder!

 Var forleden paa Natmanøvre og tilbragte Tiden som outpost, til Dels i øsende Regn. Blev i Gaar

Kl. 11 Formiddag inspected by our colonel og Kl. 7,35 om Aftenen of the Duke of Connaught. Vi marcherede forbi i forskellige Kolonner og præsenterede Gevær o. desl., og de holdt Taler som de, der hørte dem sagde var meget vaasede, medens de, der ikke hørte dem paastod de var meget dybsindige. Efter dette meget vigtige er sket er vi rede til at gaa, og venter so [saaledes, at det sker] en af de første Dage næste Uge. Er lige vendt tilbage fra en fin Tur til Toronto og Burks Falls efter D.'s Indbydelse. Det var jo første Gang, jeg saa D.'s Hjem og det er jo det nydeligste Hjem, man kan se. . . . Ogsaa Johanne er jo den sødeste, man kan se. Jeg sad med hende hele Tiden, hun følte sig jo meget tiltrukken af de blanke Knapper Jeg vilde gerne have blevet længere, men det bliver jo nu først efter our return from Berlin. Alt gaar ellers smoothly; vi slider i det og morer os og kommer godt ud af det ialt. Vi har været rundt og se Kirker og andre Bygninger, ligesom Turister i den civiliserede Verden. I Dag er jeg paa Vagt og har saaledes en Lejlighed til at sende disse faa Linier. Det favorite expression [Yndlingsudtrykket], naar vi gør noget galt er „The compagny mule“ [Kompagniets Muldyr]. Forleden havde vi stillet Geværerne i Pyramider, og da vi skulde træde an, kunde jeg ikke straks finde min Plads, og jeg fik jo ogsaa straks galet ud: „Even a mule knows his own stable“, [selv et Muldyr kender sin Stald]. Det er den første Gang, jeg fik det, men jeg nød det ogsaa. Vi gaar nu allerede og lærer Bajonætfægt-

ning, saa du kan se, vi gaar hurtigt frem. Naa nu er det min Tur igen, og derfor Farvel for denne Gang.

3.—13. Sept. 1915.

Kære Moder!

Ja, jeg ved saamænd ikke, hvormange Detailler, jeg har Lov at skrive, men da dette Brev ikke bliver sendt af før i England, saa kan lidt om Rejsen vel næppe gøre noget. — Fredag 3. gjorde vi Ende paa de sidste Forberedelser og sagde Farvel, hvis vi havde nogen at sige Farvel til, og Kl. 7,30 Eftermiddag traadte vi an med fuld Oppakning, hvilket mener 2 store Tasker og 2 smaa do., fulde, og Frakken i en Rulle og en messtin alias Madkasse. Alt dette hænger paa Ryggen i et fuldstændigt Sele-tøj. Desuden havde vi vor kidbag med Klæder i Haanden. Sir Robert [Navnet raderet bort] ankom den Aften fra England og skulde modtages af alle Soldater i Montreal. Disse assembled [*samledes*] paa our grounds, vi fik en lille Tale af Obersten og [*en*] farlig Masse Hurra, og saa gik de til Modtagelsen. Vi blev paa our grounds og de forskelligste Mennesker kom op og sagde og kyssede Farvel. Saa marcherede vi og from vor barracks paa Gaden og stod der og raabte Hurra for — — — [*Ordet bortraderet*], da han kom forbi og saa og blev hilst af hele Optoget af Vogne og Soldater. Saa hed det pludseligt „3rd Universities Company, right turn!“ [*højre om!*] „Quick march!“ [*Hurtigmarch!*], og vi afsted til Skibet, fulgt af en vældig Menneske-

mængde og paa hvert Gadehjørne bragede det med Hurraraab. Naa, der var ogsaa mange Taarer around [rundt om], og flere Steder stod en enlig Moder or so [el. lign.] i et Vindu og waved the Union Jack [viftede med U. J., det engelske Flag].

Kære Moder, jeg vilde have givet meget til, at du havde været der og vinket til mig somewhere, men haaber nu paa, at se dig i England eller maa-ske selv tage en Afstikker hjem, hvis jeg faar Raad og Lov dertil.

Efter to miles March med denne meget tunge load [Byrde] naaede vi the docks og gik ombord i — — — [Navnet udslettet], en kun 8 Maaneder gammel Baad, som Staten har taget for Transport; det er en fin Baad. Idet vi gik over Landgangen fik hver sin Køje paa et Kort. Vi er — [udslettet] Soldater fra hele Kanada. Vort Kompagni fik de bedste Kahytter. Jeg og tre chums [Kammerater] har en tidligere Damekupé med Mahogniskabe og Toiletmøbler, men Damerne selv er her desværre ikke mere. Vi spiser ogsaa godt paa anden Klasse. Vi har lidt Gymnastik hver Dag og haler et Par Redningsbaade op og ned, ellers gaar vi og ryger og synger (enhver paa sin Pibe og med sit Næb) og da Vejret og Omgivelserne er fine, har vi det nærmest vidunderligt.

Rejsens Geografi begynder i Montreal, langsomt gaaende gennem Byen ligesom ned ad en Gade med et sidste orienterende Overblik over Byen, hvor vi certainly [visselig] har haft en god Tid. Byen ligger paa Sydsiden, ligesom med Ryggen til the mountain.

Alle store Bygninger har Front mod St. Lawrence og de ligger i meget forskellig og uregelmæssig level [*Niveau*]. Den tager sig godt ud paa Afstand, men de mange pragtfulde og kostbare Kirker og Klostre og katolske Skoler staar i en mærkelig Modsætning til Byens øvrige ikke velhavende Præg. Det hele ser saa tilfældigt ud, det fineste og det mest smudsige all mixed up, dette gjælder saavel Gader som Huse og Mennesker. Her er en Blanding af fransk, polsk, italiensk og jødisk, som giver en Race saa modbydelig som Civilisation eller Mangel paa samme ever made [*nogensinde frembragte*]. Saa kom der en Række Fabriker, saa smukke Landsteder, dernæst en Række enorme Cementfabriker og saa dejlig Skov og farming [*Landbrug*] paa begge Sider. Vi sejlede Lørdag Morgen Kl. 6 og Kl. 12 naaede vi Three Rivers, hvor der er nogle mægtige Papirfabriker; her laa vi for Anker i tre Timer og ventede paa the tide [*Tidevandet*]. Saa videre igennem det samme dejlige Land paa begge Sider, snart closing in [*snævrende sig ind*] saa man undrer sig over, at vore 13000 Tons kan komme igennem og til andre Tider kan man kun øjne Kysten. Masser af smaa Øer, hvor der gaar faa eller mange ensomme Køer og spiser Græs. Vi nærmer os Quebec. Pludselig ser vi to Brostumper rage ud mod os; det er Resterne af en enorm Bro, som de byggede, men som faldt ned af sig selv for 4 Aar siden. Saa ser man Tusinder af Lys, det er Quebec. Vi selv har sort Klæde for alle Køjne, ikke et Lys maa der være. Saa stryger pludselig en Lyskaster hen over os og

viser os samtidig Quebec i et Glimt paa Nordsiden; denne By ligger ogsaa paa en temmelig stejl Skraaning. Flodbredden har hidtil været flad, men fra nu af er der ret høje Bakker, paa Sydsiden some [nogle] af Kanadas bedste Skove. Hele Vejen er vort Skib bleven hilst med 3 Stød i Fløjten af alle Skibe, vi kom forbi, og det er mange. F. Eks. med 4—5 miles Mellemrum ligger der store Bore- og Grave-maskiner. Det siges at koste Regeringen enormt at holde denne Vej aaben.

I Dag d. 6th ved Middagstid passerede vi Gaspe, det sidste, vi ser af Sydbredden; den nordre Bred var vi i Løbet af Natten kommet hundrede miles fra. Vi har saaledes fulgt Sydbredden og da den forsvinder faar vi i Stedet New-Foundland at se paa Nordsiden, begyndende med Cape Roy, og følger nu Sydkysten af denne Ø. Vejret er stadig first class, Humøret ligesaa. Vi har lidt Gymnastik om Morgen-
nen, forøvrigt nyder vi Livet og kigger paa passerende Skibe, og saa paa vores lille Torpedobaad, som sejler 2 miles foran og passer paa os. Nu og da kommer den hen til os og saa skær den med Hurra-
raab. Den ligger her og passer paa St. Lawrence og forlader os i Nat. I Gaar viste der sig et Panserskib i det fjerne og Torpedobaaden tog fuld Fart over for at snakke med dem og tilbage. Det saa mægtig flot ud, men det ser vi jo nok mere af i England.

I Aftes after dusk [i Mørkningen] sad jeg paa Dækket i en magelig Stol og med en god Pibe og tænkte over Tilværelsen. Der er jo noget mærkeligt i, at man kan nyde Livet saa fuldstændig, naar man

alligevel staar overfor alvorlige Begivenheder. Naa, jeg kunde nu heller ikke helt lade være at ønske, at dette var Oskar 2den paa Vejen hjem. Naa, jeg ved jo, hvad jeg er inde for [*to be in for, have paataget sig*] og tror, jeg kan holde til det allright, men det er forbavsende at se saa mange, navnlig af de yngre, som nærmest gør Indtryk af at tro, at de er paa en sundayschoolpicnic [*Søndagsskoleudflugt*]. Vi var nede i Havnen den Dag — [*Navnet udraderet*] kom ind. Den medbragte ca. 50 hjemvendende, en flot ung Officer paa Krykker og en attenaarig Fyr uden den højre Arm, og disse unge Fyre stod ganske maalløse og saa paa disse og andre. Det var første Gang, de for et Øjeblik realized the game [*gjorde sig klart, hvad Legen betød*]. Jeg spurgte dem ud, men var dog selv so impressed [*overvældet*], at jeg som Farvel shook hands med Løjtnanten og sagde „Good luck, old boy!“ [*Hav det godt gamle Dreng!*] uden at gøre Honnør. De smilte allesammen, men det var et forbistret trist Smil, selv hos dem, der blot er hjemme paa Orlov, saa det gaar vel nok lidt stramt til derovre.

I Dag d. 7th til Morgen passerede vi Cape Race, og er altsaa nu i Atlanterhavet. Vi fik i Dag vore Pladser i Redningsbaadene og havde som Øvelse at møde med Redningsbelte paa; det saa virkelig ud af Alvor. Der tales ikke om andet end at gaa under. Naa, nu har vi jo lige passeret Stederne, hvor Titanic og Empress of Ireland gik ned, og vi fik lige i Dag at vide, at Hesperion var torpedoet; det er jo interessante Emner, men rør mig ellers ikke. I Af-

tes sad vi paa Dækket og sang, rigtig kønt for Resten, men jeg kunde godt have lidet, at der havde været nogle danske Sange paa Programmet.

I Søndags havde vi Gudstjeneste paa Dækket; to Præster delte Gudstjenesten, en løjerlig mixture af katolsk og anglikansk. De havde ganske passende valgt en Salme, som ingen kunde Melodien til, og han selv [*kunde*] ikke naa de høje Toner. Naa, saa er det ogsaa kedsommeligt altid at høre dem sige, at nu maa vi skynde os at tro, for nu skal vi snart slaas ihjel, og then emphasize [*saa betone*], at vi maa tro allesammen for vi skal allesammen slaas ihjel! Naa, det er dumt, og jeg har ofte ikke kunnet lade være at le ad de mange alvorlige Ansigter, der højtideligt hørte paa deres egen Nekrolog, for vi faar jo gerne alle Detailler ved vor Heltedød med, samt hvad Folk og Blade vil sige, skrive, tænke om os; dog er det apparently [*tilsyneladende*] endnu ikke bestemt, hvor vort Monument skal staa. Til Slut Opfordring til ikke at være knebne ved the collection [*Indsamlingen*].

[*Han skriver om Muligheden af at mødes med Moderen i London*].

8th Sept. begyndte med Regn, men klarede saa op. Vi er nu midtvejs og [*ser*] ikke andet end Vand etc. Vi havde i Dag Sportsstævne med Konkurrence mellem de forskellige Regimenter i Boksning og Brydning. Vi tabte alle but one [*paa en nær*], et tarveligt Resultat som glædede alle de andre; de ser jo lidt skævt til os fordi vi paa nogle Maader bliver behandlet lidt bedre. Vi fortsætter i Morgen med Tov-

trækning, Vægtløftning og dér skal de danske nok klare det for dem. En Damper passerede os i det fjerne og vi gloede intelligent paa den i et Par Timer.

Du ser, at jeg skriver lidt hver Dag. Hvis jeg kan holde det vedlige, vil dette jo interessere ogsaa mig, naar det hele er forbi, saa jeg saa gerne, at du opbevarede det.

Jeg gad vide, om jeg fortalte dig, at vi nu paa Skulderen bærer PPCLI = Prinsess Patricias Canadian Light Infantry = Kanadas Eliteregiment, som vi skal over og forstærke. Dog vil jeg prøve paa at komme paa Officers training school i England, saa hvis alt gaar som ønsket kan jeg maaske blive „Din Søn Løjtnanten“. At komme hjem som saadan vilde være af stor Betydning ved at give Een fine Chancer everywhere. Hvad Tjenesten angaar, tror jeg egentlig, at Tilværelsen som Menig er at foretrække. Officererne maa være paa Færde altid, og for meget Arbejde tillige med Ansvar har sat et tydeligt Præg paa alle hjemvendende, jeg har set.

Den 9th. Fortsættelse af Idrætsstævne og the P. P.'s (vi) vandt hver eneste Omgang. Om Aftenen quite an exciting [*en temmelig nervepirrende*] concert i the mess. Da vi ikke alle kan være der, har to Kompagnier ad Gangen hver sin Aften. Vi og the Strathconer Horse [*Rytteri*] var for Tur, og de andre blev af deres egen Kaptajn anmodet om at gaa. De gjorde saa, men blev staaende og hylede og sang lige udenfor for om muligt at forstyrre. De gjorde saa allright, men vi kom dog igennem et ud-

mærket Program af Sang, Musik og Deklamation. Et Nummer var „De to Grenaderer“, men det stødte mig at høre den paa Engelsk. Demonstrationen viser det uheldige i at sætte ganske unge Mennesker uden nogen militær Uddannelse i Kommand [*betros K. til*], særlig af et bunch [*en Samling*] som nogle af disse western men, for det er mildest talt en skrækelig Bande. Der er mange dygtige Officerer i Canada, som ikke kan faa en commission [*Udnævnelse*], men maa give Plads for disse unge Fyre, som har political pull [*Politikere i Ryggen*]. Deres Hjælpeleshed er ofte næsten morsom.

Den 10th. Regn hele Formiddagen, har læst og skrevet en Del og havde et godt game Whist, og saa snakket; det er jo de fleste, som tænker meget paa deres Hjem i disse Dage, enten fordi vi kommer længere derfra eller nærmere dertil; her er jo ikke faa engelskfødte iblandt. Jeg har Indbydelser til Glasgow, til Belfort og en særlig god chum of mine, hvis Hjem er nær the camp i Folkestone, har lovet mig sin yngste Søster i Ægte, men naar det kommer til Stykket skal jeg vel have den ældste først i syv Aar. Den samme har faaet 4 Brødre dræbt i Krigen.

11th. Godt Vejr og mere Sport og endnu en Forestilling med Redningsbælter paa ved Baadene. Læser Winston Churchill „The inside of the cup“, det er en ualmindelig god Bog.

12th. Nu er vi altsaa i den egentlige Farezone. Ingen Lys, ingen Tændstikker efter Solnedgang, d. v. s. Kl. 8, believe me [*tro mig*] vi havde det liv-

ligt hernede i Mørke. Redningsbaadene hænger svinget ud med Proviant i, langs Rælingen staar Ud-kigsvagten med ladte Rifler og vi maa ikke være synlige paa Dæk. Skibet zig-zag'er under rette Vinkler, saa vi rasler fra den ene Siden til den anden. Guderne maa vide, hvor vi egentlig er. Vore Venner fra de western Regimenter er ved at gøre sig rede til at gaa i Land; de har været gennem vore Kahytter og forsynet sig med caps, belts, socks og navnlig Penge. Der er over 100 Tilfælde reported blandt vore 330 Mand; naa nogle af disse har certainly ogsaa været meget careless [*ikke-paapasselige*]. Jeg mangler dog intet selv; der var i Penge ikke meget at hugge. Det siges, at de i England kun udbetaler os 25 cents om Dagen og sender Resten hjem. Det vilde jo være en ubehagelig Afbrænder for mig og interfere [*krydse*] kedeligt med mine Planer. Jeg vilde jo gerne have made the most af de 2—3 Maaneder i England, før vi skal ud til det. Naa, men jeg haaber da ogsaa, at det enten er galt, eller at man kan komme udenom det. Naar vi kommer i the trenches faar vi jo kun udbetalt 10 cents om Dagen, men der er det jo ret naturligt at spare. Lige nu Kl. 6 Eftermiddag kom vor længe ventede Eskorte. To runde Røgskyer viste sig paa [*Horisonten* ?] og 6—8 Minutter senere havde vi en Destroyer paa hver Side, og de følger os nu Resten af Vejen. De kan gøre 40—45 miles i Timen, men vi kan kun gøre 16—17. Vagten er kaldt ind og vi zig-zag'er ikke mere, men full speed ahead, antager at være inde i Morgen tidlig.

13th er Havet spejlblankt, men endnu Kl. 5 om

Morgenen intet Land at se. Vi passerer den ene Baad efter den anden, saa Tyskerne har da ikke jaget dem helt væk. Vi lander i Devonport eller Plymouth og saa tager vi 5—6 Timer paa Jærnbanen, antagelig via London til [Navnet udraderet].

Saa Farvel for denne Gang.

13th, 9,30 Formiddag. Vi ligger nu ved Devonport. Vi har haft en pragtfuld Tur det sidste, lidt taaget først paa Morgenen. Den første Landkending var det berømte Eddystone Fyrtaarn og saa havde vi Cornwall, en smuk høj Kyst med Skov og Mark og smaa Byer, andre Steder Klipper, flere Kæmpeklipper ragede op af Vandet omkring. Stedet er befæstet med en Mængde Forter, det er jo Krigshavn, Devonport ved Mundingen og Plymouth lidt længere oppe. Byen ser flot ud, mange monumentale Bygninger, alle i hvidt. Hundreder af Skibe, store og smaa passerer ud og ind. De har Skydeøvelse udenfor; vi saa dem gaa ud med Skiverne. Vi kommer desværre næppe i Land før lige naar vi skal i Toget, de er jo bange for at faa dem for fulde. Det er kedeligt, at jeg har sovet lidt tungt i Nat, havde jeg været in shape [oplagt] kunde jeg sikkert have fortalt bedre og mere om Havnen, men Aanden er ikke rigtig over mig, altsaa den Aand.

20.—12.—1915.

Kære Mor!

— — — — —

Jeg har været bedrøvet hver Gang, jeg har tænkt paa, at du var syg, og jeg har tænkt paa Jer alle me-

get ofte nu, efter at jeg er blevet Soldat med alle Slags Chancer og Muligheder for mig, og endnu mere nu, da Julen staar for Døren. Det vil øjensynligt over hele Verden blive en særegen Jul i Aar, vi har alle paa den ene eller anden Maade faaet det at føle; tænk blot for vort eget Vedkommende, hvor forandret Tingene er siden sidste Aar. For mit eget Vedkommende er, som du vil kunne forstaa, Forandringen ikke lille. Jeg kan ikke vide nøjagtigt, hvorledes Julen vil falde ud, men det er sikkert, at jeg vil savne mange Ting og mange af Jer eller rettere allesammen. Ikke desto mindre falder det mig ikke ind at mukke, jeg har vænnet mig til Livet her og undertiden nyder jeg det endogsaa lidt. Herovre er det hele nemmere, vi er beskæftigede hele Tiden og der er Brug for det Arbejde, vi gør, og der er gode Grunde for de Ubehageligheder, vi maa finde os i, og de har endnu ikke været saa farlige. Jeg befinder mig slet ikke saa daarlig i et Tent [*Telt*], men maa tilstaa, at alt dette henkogte Stads ikke gør mig just længselsfuld efter Spisetiderne. Et typisk Maaltid er: Syltetøj i Daaser, Smør i Daaser, saltet Kød i Daaser, og Beskøjter, som man ikke kan slaa i Stykker med Hammer og Mejsel. Imidlertid, det gaar ned med et godt behersket Smil. Selvkontrol er meget nødvendig for en Soldat til Trods for, at saamange andre kontrollerer En paa alle mulige Maader. Hvis dette varer længe, vil Du ikke kende mig igen bagefter. Vi arbejder for Øjeblikket paa Stationen, eller med at grave eller lægge Vej o. s. v. Vi er endnu i fuldkommen Sikkerhed

og det vil øjensynligt vare noget, inden vi kommer ud i Ildlinien. I Forgaars havde jeg for første Gang, medens jeg har været her, en Fridag og var inde i Byen og fik mig et større Maaltid, et rigtigt civiliseret et med rigtigt Brød og alt, hvad der hører til. Du kan tro, jeg saa nogle fine Butikker med en Mængde fine Ting, virkelig fine Ting, ikke dette amerikanske Stads, og jeg købte lidt billigt Legetøj til Knud og Aage, men der var meget, jeg vilde have købt, hvis jeg havde haft Penge. Overalt i Byen bliver man mindet om Krigen; der er engelske, franske og belgiske Soldater, der er de sorte Slør, nogle af dem baaret af Enker, der smiler saa man aldrig glemmer det. Well, det er Soldaternes Løn for deres Lidelser, de udstandne og tilkommende. Mit Franske er til at komme igennem med; undertiden maa jeg dog gaa en Omvej for at gøre mig forstaaelig. F. Eks. jeg vilde have en Kalvekotelet og kunde ikke huske „veau“ [Kalv]. „Qu'est-ce que vous nommiez une jeune vache?“ „Une gênisse!“ „Donnez-moi un morceau de gênisse rôti avec du pain.“ [*Hvad er det man kalder en ung Ko? En Kvie! Giv mig saa et Stykke stegt Kvie med Brød*]. En hjærtelig Latter og jeg fik det!

Hvad vi mener om Stillingen? Ja den ser jo ikke videre gunstig ud i Øjeblikket, men alligevel har jeg Følelsen af, at der forestaar store Begivenheder, og Tingene om kort Tid vil forandre Udseende.

22.—3.—16. Belgien.

Kære Søster!

Fra et rent personligt Standpunkt er jeg noget vægelsindet m. H. t. om jeg ønsker en lang eller en kort Krig. Ofte nyder jeg i højeste Grad det Liv, vi fører og til andre Tider hader jeg hele Krigsmaskineriet. Jeg er nu paa den mest omstridte Del af den britiske Front og lever overmaade behageligt nede i Jorden i en lille Skov. Granater og Masser andre Genstande flyver ovenover; Jorden er det ene Granathul ved Siden af det andet og nogle af dem er ogsaa store, og Træerne er af Granaterne skaarret i alle mulige Façoner. Med Hensyn til disse og lignende Ting er man meget selvisk: naar man hører dem — det lyder som Damp, der strømmer ud — bryder man sig ikke om dem, thi man hører aldrig noget til dem inden de er forbi, og hvad de kan lave af Skade, naar vi ser dem eksplodere, interesserer os ikke meget. En Granat, der eksploderer nærmere end 40 Yards fra En, vil man ikke høre komme. Man er en Tid helt døvet af Eksplosionen og man bliver overøst med Snavs og Brokker. Naar de kommer saa nær har de fuldstændig samme overraskende Virkning som „whiz-bang“erne, der er nogle smaa Granater, der bruges paa kortere Distancer. „Whiz“ udtrykker Lyden ved Affyringen og „Bang“ Eksplosionen, der følger lige efter; der er ingen forudgaaende Advarsel. Det er noget, der tager paa Ens Nerver. Alt det andet, de kaster paa En, kan man som Regel høre blive affyret og følge

paa Vejen over, og hvis man tror, den vil falde i Nærheden af En, undgaa den. Dette gjælder alle Projektiler afskudt under høj Vinkel som Løbegravsmorterer, „Pølser“, Bomber, Granater etc. Overfor disse Ting har man en Chance, naar der ikke bliver sendt for mange af dem. Og dog, naar det gaar løs med et Bombardement, d. v. s. naar vore Kanoner skyder paa deres Løbegrave og deres Kanoner paa vore Løbegrave, synes man, at Ens Skæbne er temmelig uretfærdig, idet Infanteriet bliver brugt som Skive uden at kunne forsvare sig. Tænk den Tanke at være anbragt som Skive i en Skydebane! Godt, det er noget i den Retning, men det er godt, at ikke hvert Skud er en Træffer. Jeg har set dem sætte over Hundrede Granater paa samme Mark, to Hundrede Yards fra nogetsomhelst. En stor Del af dem gaar miles bagved os for at finde Tropper og Transportkolonner paa Vejene og i Kvartererne, og Byerne, der ligger i Ruiner langt bagved Fronten er Resultatet heraf. Det er et frygteligt Syn! Medens jeg har skrevet er Kanonerne holdt op at skyde og Fuglene synger atter muntert i Træerne udenfor. Jeg har et Skakparti Kl. 4 med Daasekød som Forfriskning og i Aften skal jeg til Bridge i „Ahorn-Kollegiet“, hvor de har Ost.

22.—3.—16.

Kære Moder!

Alt er her saa fredeligt som nogensinde, og skønt Tyskernes Nederlag ved Verdun endnu ikke har

vist sig saa afgørende som haabet, og medens Rusland synes at være lidt længere om at sluge Tyrkiet end man en Tid lang ventede, venter vi dog at se Enden paa det i en nær Fremtid. Du kan altsaa endnu trøste dig — ikke mig — med, at hele min Krigervirksomhed vil foregaa i og omkring fredelige Kvarterer, hvor vi træner vore Legemer og laver alle Slags Paradekunster, medens vor blotte Nærværelse er en bestandig Fare og Trusel for Fjenden og i samme Grad en Støtte og Afstiver for dem, der er ude i Kamplinjen. For at beskæftige os flytter de os fra det ene Sted til det andet, saa vi faar Lejlighed til at se lidt af Landet. Naar vi har fri kan vi faa Pas til de forskellige Byer rundt omkring, og dér tager vi hen og spiser Spejlæg etc. for vore faa Penge.

En Dag paa en saadan Udflugt hørte jeg fra et aabentstaaende Vindu: p—e—t—i—t = „petit“. Det fremkaldte en Række Erindringer at høre en Klasse Rollinger øve sig i at stove, og jeg lyttede en Stund lang til deres øjensynligt heldige Bestræbelser. Mine Lærerinstinkter har ofte rørt paa sig, naar vi paa Marchen har passeret en Skole og Rollingerne stimler sammen for at beundre os, nogle med fire Fingre i Næsen andre med kun to i Munden og nogle med gabende Mund og et Udtryk som om de ventede, vi skulde lægge en Skilling i den. De Børn, der endnu er tilbage her, tilhører naturligvis alle de fattigere Befolkningslag, men de er af godt fransk Blod, og jeg kan altid godt lide at faa en Passiar og drive

lidt Spøg med dem. De taler og føler med Hensyn til Krigen som voksne Folk og i Modsætning til ringere Racer, vi har truffet, beder de aldrig om noget. Nogle af disse Smaafyre, der knap har Klæder paa Kroppen, vilde hellere give os noget end tage en Penny fra os. Vi har dem hele Tiden omkring os faldbydende Aviser, Chokolade o. s. v. „Daily Mail“ bliver udraabte som „dily mile“! „Hallo Jack! En Penny, John!“ De laver ogsaa store Forretninger i Byerne ved at holde Officerernes Heste, og en Flok paa 30—40 vil følge enhver af disse Gentlemen eller rettere deres Heste fra det Øjeblik, de kommer indenfor Byen. De større Drengene, der er 12—15 Aar gamle, arbejder for Regeringen sammen med gamle Mænd. Vi ser dem arbejde sammen, disse Modsætninger, rundt om paa Vejene f. Eks.

Det er noget helt andet end vi saa i Le Havre. Hvor vi gik og stod blev vi fulgt af en Flok ikke-franske Rollinger, der tiggede om Erindringer eller Beskøjter. Maaske de virkelig trængte til disse Ting, men det tog sig ikke godt ud, navnlig da de altid var saa fedtede og snavsede, at man knap kunde skelne dem fra Vejens Mudder, naar de stod stille. Vi lagde slet ikke Mærke til dem før de bevægede sig, og selv da maatte vi anstille en nøjere Undersøgelse for at blive sikker i vor Sag. — — — —

7.—4.—16.

Kære Søster!

Vi udhviler os for Tiden i nogle udmærkede, omtrent lusefri Hytter, men vore egne Kanoner gennemryster dem og dette i Forbindelse med Granaternes Eksplosioner har hidtil gjort et Helvedes Spektakel og forhindret mig i at sove. Før vi kom hertil fik vi at vide, at Lejren var bleven beskudt de tre foregaaende Nætter, saa alting er bleven ordnet og enhver har faaet sin Post anvist for det Tilfælde, at der bliver allarmeret. Jeg tror, at de i Virkeligheden mere er ude efter de Batterier, der staar i Nærheden af os end efter os, at det kun er unøjagtig Skydning, der rammer Lejren. Vi er allerede engang blevet allarmeret, da en Granat, den første af et halvt Hundrede, ramte lige i Hjørnet af en Barrak. Afsted gik det til vore Poster, hvor vi er i forholdsvis Sikkerhed, og dér stod vi og saa dem eksplodere livligt rundt omkring paa Pladsen, langs med Vejen, mellem Barakkerne og mellem Kanonerne. En ramte lige ved Dørtrinet til en Barrak, men det var en Blindgænger, den eksploderede ikke, men borede sig ned i Jorden, saa at vi kan se ned i et snævert mere end seks Fod dybt Hul. Det er nu afmærket med et Kors med Ordene: „Grav ikke!“ En anden gik lige gennem begge Vægge i to Barraker og lavede dernæst udenfor et stort Hul. En hel Del af Hestene jog op og ned ad Vejen og slap flere Gange kun med Nød og Næppe fra det og drejede sig i bratte Vendinger. Man ser først en stor Sky

af Snavs, Sten og Træ og derefter følger Detonationen, eller hvis Granaten passerer forbi dens Hvislen. Det er meget nervepirrende og vi kunde nyde det, da ingen blev ramt, og der ikke skete større Skade.

Du spørger, om jeg har været i rigtig Kamp, og jeg maa sige, at paa en Maade er vi det hele Tiden; vi er aldrig saa langt tilbage, at de ikke kan sende os en Granat, hvis de har Held med dem. Det er næppe, hvad du forstaar ved rigtig Kamp. Jeg har endnu ikke været med til et Angreb — jeg vilde i saa Tilfælde næppe have kunnet skrive ret meget nu — og Tyskerne har endnu ikke angrebet de Løbegrave, hvor jeg har været. Artilleriet har imidlertid været flittigt paa begge Sider, og vor Lod har hidtil været at blive skudt paa og blive skudt paa Afstand. Vi ser hvad Skade de tilføjer os, men har kun sjældent Lejlighed til at glæde os over, hvad Skade vi har gjort dem. Du kan sige, at det er en raadden Maade at kæmpe paa, og det har du Ret i. En Mand vil Tusinde Gange hellere gaa løs paa Fjenden end være en afmægtig Skive for hans Kanoner i Løbegravene i Lejren, paa Vejen — overalt. Inden jeg gaar videre maa jeg sige: Du har bedt om at faa lidt at vide om Krigen, og jeg haaber, at du er fornuftig nok til at indse, at vi udsætter os for en vis Fare, saa at jeg kan tale ganske aabent uden at foraarsage nogen urimelig Ængstelse. Vort Regiment har faktisk ligefrem haft lidt Held med sig. Vi har ligget i Lejr og haft det roligt og dem, der kom efter os, har haft et Dusin ramte, inden

de havde været der en Time. Vi har været i første Linie og hørt Granaterne gaa over vore Hoveder til Reserverne, der kun var et lille Stykke bagved, og naar vi saa byttede Plads kunde vi fra Reservestillingerne se dem i Ildlinien blive bombarderede. Og vi har mødt en lang Række paa omtrent et halvt Hundrede Bærebøer, naar vi var paa Vej til Løbegravene, og naar vi blev afløst, havde vi blot 3 eller 4 ramte. Et Sted [*her er tre Linier gjort ulæselige*] ... og Løbegravene selv var ikke meget gode; selv derfra kom vi med kun 6 ramte. Jeg sad ved Døren til min Hule og to smukke unge Mænd, hvis første Dag i Løbegravene det var, sad ved Døren til en anden Hule, da en „whiz-bang“ [*en Slags Granat, der efter Lyden kaldes saaledes*] kom over, en stor Sky af Røg og Snavs, og saa saa jeg dem sidde som før, men bøjede lidt forover med deres Kapper over Hovedet. Det var et grufuldt Syn bagefter, den ene var død og den anden døde faa Timer senere. Det var umuligt at føre dem bort om Dagen, vi kunde ikke røre os nogetsteds hen uden at blive set, og han blev derfor lagt tilside og lige ved, hvor jeg stod Skilvagt i tolv Timer. Jeg tilstaar jeg havde ikke Nerver til at se sligt, i det mindste endnu ikke dengang. Imidlertid er det den Slags man ser overalt. — En anden Aften kommer de forbi og bemærker lejlighedsvis, at den eller den er bleven slemt saaret i Hovedet og det viser sig at være en, man har været Kammerat med for ganske nylig. Lidt senere hører man, at de, der skulde begrave ham, er bleven knust. Tro mig, det tager Tid, inden man lærer

at betragte dette som naturlige og sædvanlige Begivenheder. Man spørger efter en Kammerat, og faar roligt fortalt, at han blev dræbt dér eller dér. Saa hader man igen en Tid Krigen og glemmer det saa og tænker hellere paa dem, der er i Live og paa sig selv. Godt, jeg maa hellere standse her. Tro ikke jeg gør Ophævelser, man bliver efterhaanden vant til det, men det er en grusom Krig.

Belgien, 27.—7.—16.

Kære Moder!

Well, unægtelig er dette Krig, det er ikke til at tage fejl af, og dog forekommer det mig mærkeligt, naar jeg kaster et Blik tilbage over den forholdsvis fredelige Gerning, jeg hidtil har udrettet. — Begge Parter holder Øje med hinanden, og da jeg hjælper med til det har jeg nogle Gange staaet paa Vagt i en Løbegrav eller paa en Bro eller en Vej, men det er ikke nogen stor Bedrift at staa og vente paa nogen, der til syvende og sidst ikke kom, eller at passe paa noget, som ingen prøver at tage. — Dernæst har begge Parter travlt med at grave, bygge, rive ned, forberede o. s. v. o. s. v. Godt, heller ikke dette er stort at tale om; de ni Tiendedele af disse Arbejder gaar ud paa at forebygge Tilfælde, som ingen for Alvor venter nogensinde skal indtræffe. Imidlertid mine Pligter har hidtil ligget paa det ene eller andet af disse to Omraader og derfor vilde jeg være bleven fyret, hvis jeg havde været Krigskorrespondent for nogen. For Øjeblikket arbejder jeg

paa nogle Reservestillinger, vi kan trække os tilbage til, skønt vi aldeles ikke har nogen Planer i den Retning. Jeg tilbød mig frivillig til dette, da det giver Lejlighed til at komme lidt omkring og se noget, og det er ikke sandsynligt, at det vil blive noget fast, saa jeg kan altid tilbyde mig frivilligt til noget andet, naar dette er forbi. Vi er et Dusin Stykker fra vort Regiment og vi har lejet en Stuelejlighed i Nabo-byen. Vi var nødt til at tage Stuen, da alle de øvrige Etager er bleven jævned med Jorden under Krigens tidligere Stadier. Det er alligevel en mærkelig og trist Følelse at leve blandt Ruinerne af mere end 10,000 Huse og fem Gange saa mange lykkelige Hjem. Og ikke et er bleven skaanet, det er frygteligt, hvor grundigt Arbejdet er gjort. Der er ikke et Stykke Glas to Tommer i Kvadrat i hele Byen. I de fleste af dem staar Ydermurene delvis tilbage rundt om et stort aabent Gab, medens Tag, Loft og Gulve er blevet revet ned. I andre er Gavlvæggen blevet slaet væk saa at man ser ind i Dagligstuen og ovenover Soveværelser, undertiden møblerede endnu som om Familien lige havde forladt dem, men i de fleste Tilfælde er alt Bohave og Træværk næsten begravet under enorme Hobe af Brokker. Hele Gaden bestaar kun af Grushobe og er kun markerede ved at en lille Stump Hjørne stikker op. Hertil maa føjes et stort Antal smukke og berømte Bygninger — naturligvis i Ruiner.

Jeg har naturligvis været paa Jagt efter Suvenirs, men der har været mange før mig og det er ikke til at faa fat i historiske Brudstykker af Byen. Forret-

ningerne er lukkede, man kan ikke gaa herind og købe en „Fører“, og alle er borte, der vidste mere end jeg. Med Undtagelse af det berømte Raadhus er de fleste store Bygninger, Kirker, Klostre, Hospitaler etc., alle katolske med Navne som Notre Dame, St. Marie o. lign. Af en er der akkurat levnet de svære Støttestøtter, i en anden er Klokketaarnet bleven skaaret skraat igennem, og den afhuggede Del har knust Resten af Kirken. Her er et stort, smukt Orgel fuldstændig knust, der er en Granat gaaet gennem Taget og har lavet et Hul 30 Fod i Diameter i det kostelige marmorlagte Gulv. Her er nogle enorme Ruiner af et Kloster, og under min Omstrejfen løb jeg paa et Kors, under hvilket der laa begravet en Gardist og et stort Antal Nonner. Garden var indkvarteret her, da Bombardementet begyndte for netop et Aar siden. Jeg tror, det begyndte pludseligt d. 4de Maj og varede adskillige Dage. Der blev ikke gjort stor Forskel, men selv Hospitaler, der var fulde af Saarede blev skudt sønder og sammen. Siden da har der ikke opholdt sig nogen her undtagen mindre Arbejdssjak som vort. Byens Ødelæggelse fortsættes; Fritz sender nogle faa Granater ind i den hver Dag, navnlig hvor han tror, der er Kanoner eller Færdsel, men vi har en naturlig Tilbøjelighed til at undgaa disse Steder. Der er Vandværker her, men ingen har rigtig Tillid til dem efter at Fritz har været i Nærheden af dem. — — — — — Et af de berømte Klokketaarne var under Reparation, da Krigen brød ud. Hovedbygningen og Klokketaarnet er omtrent

væk, men der staar et Hjørne tilbage og paa det hænger Stilladset endnu. Undertiden finder man, naar man baner sig Vej mellem Ruinerne, midt inde imellem dem en yndig Have, naturligvis oversaaet med Granathuller, men den er grøn og Fuglene synger og Solen skinner, saa jeg faar Lyst til at faa fat paa en Spade og begynde, saa at Haven kan komme i Orden til Paaske. — Jeg haaber ikke jeg har trættet dig med mine Ruiner, men det har gjort Indtryk paa mig, hvad jeg har set her. — — —

Belgien, 29.—4.—16.

Kære Søster og Svoger!

— — — — jeg saa tilfældigvis lige nu i en Avis om Dublin Urolighederne o. s. v., men nu kan der gaa en Maaned før jeg igen hører noget om dette interessante Emne, og jeg længes efter at høre, at de har skudt nogle af disse Fyre. Det fylder mig undertiden med Væmmelse, naar jeg hører om disse Uroligheder, der opstaar af en eller anden mindre Uenighed, f. Eks. alle disse Strejker eller Trusler om Strejke. Tænk paa, at disse Fyre har alle Hjemmets Behageligheder og faar 4—5 Gange saa høj Løn som vi, og sammenlign deres Arbejde og hele Eksistens med, hvad vi maa holde til her — og de tror, de har noget at mukke over, og ved deres Holdning foraarsager de undertiden ikke saa lidt Uro og Nervøsitet. De kan en skønne Dag blive Aarsagen til vor Nederlag, thi hvor ofte antager Arbejderuroligheder ikke større Omfang end, selv de,

der leder dem, ønsker det. Tænk blot paa, at næsten hver Gang, man prøver paa at anvende Kvinder i et eller andet nyt Fag — og hvorfor Katten skulde de ikke arbejde — saa tager Fagforeningerne øjeblikkelig Skridt til at forhindre det, og naar Regeringen ser sig om efter Rekruter, slipper disse samme Mænd, fordi de er uundværlige i deres Fag. Og omvendt, mange af disse Kvinder, der, hvis de fik Arbejde, vilde kunne klare sig selv — i det mindste saa meget som Kvinder kan —, bliver paa den ene eller anden Maade en Byrde for Regeringen, der paa en eller anden Maade maa se at faa dem over Katastrofen.

En anden Ting, der bringer os i daarligt Humør er den endeløse Diskussion om, hvorvidt gifte Mænd skal fritages for Krigstjeneste. Hvad har det med Sagen at gøre om en Mand er gift eller ej, hvis der er Brug for ham som Soldat? Jeg for mit Vedkommende tror ikke paa denne Senden ganske unge Fyre herud hellere end Mænd paa mindst 25, der har haft Lejlighed til at erfare lidt af Livets Omskiftelser og Skuffelser. Disse bliver, saavidt jeg har set, langt de bedste Soldater, de er af et sejgere Stof i Modgangen, medens der ikke skal meget til at faa de yngre til at knurre — — — — —

Jeg beklager Jeres Venner i Seclin, hvis deres By nogensinde skal blive bombarderet af os, thi Ty-skernes Kanonade er ingenting imod det Helvede, vore Kanoner laver, naar de begynder. I har set i Bladene nu og da om en Stump Løbegrav heromkring, der er bleven erobret og taget tilbage igen, og

det ser ikke ud af meget, men forestil Jer, skal vi sige 600 Yards Løbegrave være Maalet for Hundreder af Kanoner indenfor et Bælte af 10 miles paa begge Sider. Det fortsættes en Time eller to og saa gaar vi eller de, eftersom hvis Tur det er, over og besætter Løbegraven. Der er som Regel ikke megen Kamp. De, der endnu maatte være i Live i Løbegravens Nærhed bliver taget til Fange. De er fra Forstanden flere Dage efter og har mistet al Vilje. Man kan puffe og støde med dem som man vil, thi den Forskel, der sædvanligt er til Stede mellem et Menneske og et skikkeligt Dyr er imidlertid forsvunden. Naa, man faar Fangerne afvejen og har travlt med at gøre Løbegraven i Orden, men inden man er naaet ret langt med det, begynder den anden Part sit Modangreb nøjagtig paa samme Maade. — For Øjeblikket tager jeg en Haand med i forefaldende Ingeniørarbejde, foreløbig navnlig med at opsætte og udbedre Pigtraad. Det har den Fordel, at jeg kommer en Del omkring og hører en Del. Arbejdet bliver udført om Natten, saa jeg har hele Dagen til min egen Raadighed. Imidlertid ved jeg ikke nøjagtigt hvor længe jeg bliver ved det, men det er en rar Afveksling.

30.—5.—16.

Kære Moder!

— — — — —

Jeg kan ikke fortælle dig, hvad du helst af alt vilde høre, at der er bleven sluttet Fred, og at vi alle er

ved at slaa os fredeligt til Ro igen. Der er virkelig ikke det ringeste Tegn til Fred; saa langt som de Allierede er gaaet maa de holde ud til den afgørende Sejr er deres, men det ser ud til, vi skal kæmpe en Tid endnu, inden vi naar saa vidt, hvis ikke Socialisterne og socialistiske Principer vinder saa stor Magt, at de kan kuldkaaste alle rent militære eller politiske Beregninger. Det forekommer mig, at alt tyder paa, at Socialismen vil blive det herskende Princip i Fremtiden. Jeg mener ikke den Form for Socialisme eller det socialistiske Program, vi har haft i mange Aar, men som i den sidste Tid er blevet stillet i sit sande Lys som ikke andet end en Individualisme, der sætter sine egne Interesser over det væsentlige og som prøver at tilrive sig Fordele medens andre taber. Jeg tænker paa alle de politiske Kampe og Arbejderuroligheder i England. De vil ikke tillade ikke-Fagforeningsmedlemmer eller Kvinder at arbejde i Ammunitionsindustrien, skønt der er Brug for Ammunition og disse Folk har haardt Brug for Arbejdet. De vil saaledes udelukke alle disse Mennesker, der tilhører deres eget Samfundslag, af Frygt for at Lønningerne skal synke til en rimelig Størrelse, og mest af alt af Frygt for, at de ikke selv skal blive ved at være „uundværlige“ og „mærkede“ som fritagne for Militærtjeneste. Og paa samme Maade med de tyske Socialister, der nylig talte om at „befri“ Polakkerne, medens de tilsyneladende ikke har faaet den samme Forstaaelse af, hvor ønskeligt det samme vilde være i Slesvig eller Elsass. Mon det dog ikke skulde være muligt

at finde og prædike efter en Teori eller et Princip, der samtidig viser nogen Respekt for, hvad der er alles Fællesinteresse. Jeg tænker undertiden paa Ostrakismen; det vilde hjælpe ikke saa lidt, at have en Metode til at blive af med de Mænd paa, som enten ved Dygtighed, Kapital eller „bluff“ vinder for megen Magt. De fører maaske Samfundet fremad, men de kan ogsaa føre det i Ulykke, de er farlige. Lad os blive fri for dem! Det kan synes lidt haardt mod disse Gentlemen, men de foreliggende Resultater af deres Førerskab taler ikke mod at anvende selv haarde Forholdsregler. Naar en Sag som denne først er begyndt, maa den selvfølgelig fortsættes til den er fuldført og godt fuldført. Kære Moder, alt dette blev skreven for nogle Dage siden, da jeg var lidt ked af Tingene efter i lang Tid ikke at have faaet Post, og efter en lang Periode, i hvilken vi hver Dag har ventet, at der skulde ske noget og er bleven skuffede hver Gang. Der skete ingenting. Der er ikke stor Forskel paa Tingene nu d. 1. Juni og som de saa ud i Begyndelsen af Foraaret, da man ventede den store Offensiv. Old England siger: „Hvad vi har, det slipper vi ikke!“ og jeg tvivler ikke, thi du kan ikke forestille dig, hvilket Netværk af Løbegrave, Fæstninger, Kanonstillinger o. s. v.; og altsammen omgivet af Pigtraad. Ingen vil nogensinde kunne bryde igennem den, men selve denne Kendsgerning har fra en Side set en nedslaaende Virkning paa mig og mange andre, thi vi bryder os ikke om at blive her for bestandig, vi vilde hellere gaa lidt fremad. Naar man skal holde Sol-

dater i Humør, skal man holde dem i Bevægelse. Godt, jeg tvivler ikke om, at de, der leder det er i en Stilling, der tillader dem fuldt saa godt som min at afgøre, hvornaar vi bør sætte os i Bevægelse, og disse Sider viser mest af alt, at jeg er ved at blive utaalmodig. Det forekommer mig, at en stor Del af Ministeriets Handlekraft forsvandt, da Churchill for nogen Tid siden blev tvunget ud af det. Han var øjensynlig den eneste der forstod Betydningen af at handle hurtigt og overraskende, selv om det kan medføre stor Risiko paa Grund af det Hasardmoment, der altid er forbunden med militære Foretagender af denne Art. Kitchener og hans Medarbejdere griber unægtelig Sagen an paa en mere sikker Maade. Han udsætter sig ikke for nogen Risiko, han er en gammel Mand, det hele ordnes videnskabeligt: vi laver vore nuværende Stillinger absolut uindtagelige og bliver i dem til vi har to Gange saa mange Mænd, fire Gange saa mange Kanoner og ti Gange saa megen Ammunition som Fritz. Naar alt dette er parat, angriber vi, dræber alle Fritz'erne og gaar saa frem. Men alt dette tager en Helvedes lang Tid, og vi mister hver Maaned ligesaa mange som et stort Slag vilde koste os, mellem 2 og 3000 om Dagen vil omtrent passe, og Fritz er ladt i Besiddelse af et stort Agerland, hvis Afgrøde i nogen Grad vil ophæve Virkningen af Blokaden, og i Tilgift har han nogle værdifulde Mine- og Oliedistrikter. Og der har været Tidspunkter, hvor vi havde kunnet flytte Fritz lidt tilbage, men man saa eller tog i hvert Fald ikke Chancerne. Vor Bevidsthed

var altfor fyldt af defensive Overvejelser og af Forberedelserne til at gøre Tingene i stor Stil paa den Maade, som det var bestemt, de skulde gøres. — Nuvel, kære Moder, m. H. t. mine egne Affærer er der ikke meget at fortælle. Alt er roligt endnu rundt om min Bolig i Murstensdyngerne, vi gør vort Arbejde som om Krigen ikke havde noget med os at bestille, vi holder Snakken gaaende om en Hoben Begivenheder, der aldrig har fundet Sted og Rygter vedlige om Begivenheder, som aldrig vil finde Sted. Alt i alt er Livet helt fornøjeligt herude, Tingene forandrer sig hurtigt. Medens jeg har skrevet er der begyndt en Støj fra Hundreder af Kanoner, som jeg aldrig har hørt Mage til, saa nu begynder vi altsaa en Diskussion om, hvorvidt det denne Gang er Begyndelsen.

4.—8.—16.

Kære Moder!

Paa Aarsdagen for Krigens Begyndelse og min Deltagelse i den befinder jeg mig sikkert og forholdsvis behageligt i England. Jeg højtideligholder ikke Dagen synderligt; jeg ved ikke, hvorfor jeg skulde gøre det. Hvad min Deltagelse i den angaar, er der ikke meget at fejre og det er endnu for tidligt for os at højtideligholde Sejren; vi har ikke vundet den, og selv naar det sker, tror jeg ikke der vil blive megen Fest ud af det. Den Sejr vil blive for dyrt betalt i Liv og Penge og Ødelæggelser og Forbrydelser. Hvilket frygteligt Kaos, der vil opstaa, naar

Freden kommer og man skal prøve at faa Tingene til at gaa i deres normale Gænge, særlig da man med „Fred“ synes at mene „Ikke-Kamp“, medens Hadet mellem Nationerne og den industrielle og kommercielle Krig fortsættes bitrere end nogensinde. De sidste Dages Efterretninger f. Eks. fra Lille-Distriktet og adskillige lignende Tilfælde er det ikke rimeligt vil blive tilgivet eller glemt. Tænk ogsaa paa, hvorledes de engelske Krigsfanger i Tyskland bliver behandlede, alle disse Ting synes mig at komme ud paa eet, at Tyskland er dømt til Ødelæggelse, selv om der behøves et Aarhundrede og mange Krige for at gøre Arbejdet saa grundigt som det bør gøres. — Nuvel, kære Moder, det var et lille ufrivilligt Følelsesudbrud, og ingen, der har set og hørt, hvad jeg har set og hørt i Løbet af dette Aar kan føle anderledes. — Men jeg maa fortælle dig, hvad jeg har at gøre herovre. Jeg er Rekonvalescent udskrevet af Hospitalet for tre Uger siden. I det store Basketag i Begyndelsen af Juni blev jeg tumlet rundt med temmelig ublidt og fik et ubetydeligt Saar midt i Ryggen og mine Nerver blev lidt rystede af Granatekspllosioner, og hvad jeg oplevede er ikke noget at tale om. Nu har jeg ikke en Skramme nogetsteds, og Hvilen og den forholdsvis gode Mad, vi faar her har gengivet mig Kræfterne, saa jeg har det bedre end nogensinde. Vi har hver Dag nogle Timers fysisk Træning og tilbringer Resten af Tiden som vi har Lyst til det — eller lad os sige omtrent. Vi faar Masser af frisk Luft og Solskin — paa en stor Landejendom. Det vilde næppe være muligt

at finde noget mere sundt Opholdssted. Jeg venter at blive her en Maaned til og saa gaar Rejsen til Basis, hvor jeg skal gennemgaa en hel Træning, inden jeg kan vende tilbage til Bataillonon i Ildlinien. Det vil tage yderligere et Par Maaneder og for at sige Sandheden, jeg længes ikke, thi det vil være en omtrent ny Batallion, jeg vender tilbage til, da kun et meget lille Antal af os var saa heldige at slippe ud af det.

Jeg har lige faaet mit gamle Ønske om at se London opfyldt. Jeg er netop vendt tilbage fra en seks Dages Sygeorlov til London. Det faar enhver, naar han kommer ud af Hospitalet. Jeg havde det selvfølgelig herligt, skønt jeg ikke var i Stand til at nyde det som en sædvanlig Turist. Det er endnu vanskeligt at samle Opmærksomheden om Ting, der hører den sædvanlige civile Tilværelse til, saa jeg maa tilstaa, at der er mange Ting i London, som alle burde se, som jeg endnu ikke har set, og paa de Steder, hvor jeg var, prentede de fleste historiske Enkeltheder og Turistmærkværdigheder sig ikke dybere i min Bevidsthed. Desuden kan man ikke ret godt pludselig skifte fra den Kost, vi faar ved Fronten — Daasekød, Beskøjter, henkogte Sager etc. til de Londonske Restauranters mere tiltrækkende Retter. Trods disse forskellige Hindringer havde jeg umaadelig Fornøjelse af Turen, men jeg maa afstaa fra at fortælle dig om Torturinstrumenterne i Tower og Herlighederne i St. Paul, skønt jeg fik alt dette forevist af nogle ualmindelig velunderrettede og -opdragne Vejledere. Men selve det

at spasere i de smukke Gader og se paa Folk, betragte Bygningerne og Butikerne var en umaadelig Nydelse for mig. De offentlige Koncerter i Parkerne og Ture med Baad op ad Themsen, det var den Slags rolig Tilværelse, der passede for mig. Nogle gode Teaterforestillinger som Mozarts „Il Seraglio“ og „Tosca“ paa Aldwych Teatret af Beechams Operaselskab overgaar selvfølgelig alt, hvad jeg har set siden jeg drog hjemmefra, men skønt det er det bedste i sin Slags i London, var det ikke til at sammenligne med vor Opera paa Kongens Nytorv. Nuvel, jeg haaber inden alt for lang Tid at komme derind igen og saa skal jeg opsøge alle de berømte Steder, saa at jeg kan sige, at jeg har set London efter Baedeker. — — — — —

England, 18.—8.—16.

Kære Moder!

For Øjeblikket gaar Tingene storartet. Jeg er endnu „Rekonvalescent“ i England, er ogsaa paa det samme Sted, men har det en Del bedre end jeg har haft det i nogen Tid. Da jeg blev lidt mere hjemme paa Stedet, lykkedes det mig at finde ud af, hvorledes jeg skulde slippe for at gøre „gymnastiske Spjæt“, og i Stedet for fik jeg Arbejde paa en Nabofarm, hvor vi havde en herlig Tid med at høste Hø. Det er slet ikke let Arbejde, men det er bedre end fem Timers Øvelser og vi tjener ganske godt ved det, gennemsnitlig 4—5 sh. pr. Dag, og det kommer godt tilpas til, at vi om Lørdag—Søndag kan

rejse bort herfra. Forrige Uge var jeg igen i London og havde en fortræffelig Søndag. Det er min Tanke at komme en Tur til Dover, Canterbury o. s. v. efterhaanden. Det er ikke vanskeligt at faa Tilladelse, men vanskeligere at financiere Foretagendet, men saa længe jeg kan blive ved dette Arbejde, behøver jeg ikke at være bange. Arbejdet gaar muntert; Du skulde blot se mig rulle henad Vejen paa Toppen af et Hølæs, eller naar jeg langer Hø op fra Læsset til en høj Stak saa jeg sveder i Strømme. Jeg er omtrent min egen Mand, ingen blander sig i Arbejdet. Jeg gaar derover om Morgenen af egen fri Vilje og tilbage til Maaltiderne, og heri sker der kun Afbrydelse, naar Doktoren sender Bud for at se mig. Han siger — og det er jeg enig med ham i — at jeg har det storartet, men maaske vil han bruge mig i et Apothek et Par Maaneder for at lade mig faa nogen Rekreation ved et let Arbejde, og jeg skal visselig ikke komme med Indvendinger.

Mange stærke Ord bliver sagt og er længe bleven sagt om de Neutrale, i det man gaar ud fra, at ingen burde være neutrale i denne Kamp, uden med det samme at sætte sig udenfor. Dette gjælder saa meget mere de Lande, der opnaar væsentlige Fordele den Dag vi vinder, og som allerede nu høster store Fordele af vort Herredømme til Søs. Danmark, Norge og Holland høster utvivlsomt Fordele af Krigen nu, men jeg tror, at de allesammen vil staa overfor mange Vanskeligheder, naar Krigen

er forbi. Jeg har ofte hørt Folk, der ikke kendte min Nationalitet tale om disse Lande med et Skuldertræk som om nogle, der skulkede. Skønt jeg ikke selv er af akkurat samme Mening, tror jeg mere og mere, at alle burde være med enten paa den ene eller anden Side. Selve det, at der var en overvældende Majoritet, der klart gav deres Sympati tilkende for den ene Side vilde kunne bidrage meget til at begrænse den egentlige Kamp. Dette at forsøge at være saa forbistret neutral er et farligt eller ofte umuligt Spil for en lille Stat. Grækenland har prøvet det og nu er det absolut afhængigt af Storbritanien i alt. Det vilde have været meget bedre for Landet, hvis det i rette Tid aabent havde sluttet sig enten til den ene eller anden Part. Grunden, hvorfor jeg kom til at tænke paa dette er den, at jeg sidste Lørdag paa en meget fin Restaurant i London hørte en Samtale i den Retning, og tilsidst blandede mig i den og lagde et godt Ord ind for gamle Danmark. Efter en Overgang blev jeg meget vel modtaget og tilbragte Aftenen meget fornøjeligt i godt Selskab, diskuterende og argumenterende, ja, vi blev saa ivrige, som om vi var ved at gøre Ende paa alle Krige for bestandig. Og skønt jeg ikke vilde have noget at indvende, hvis vi allesammen kunde vende tilbage til vor fredelige Gerning med det samme, tror jeg, det vilde være endnu bedre at udsætte det endnu et Aar, thi til den Tid vil vi have slaaet dem grundigt ned. De kan standse vore Angreb lidt endnu, men allerede om to Maaneder vil du ikke nogetsteds finde dem i de samme Stil-

linger. Hvis du havde været her og set dig lidt omkring, vilde du vide, at vi kan blive ved at sende flere Mænd, flere Penge, flere Skibe og Kanoner, mere Ammunition ud efter en Maalestok, der fuldstændigt vil sejle dem agterud. — — — — —

14.—9.—1916.

Kære Moder!

Maaske, naar jeg engang ser dig igen, at du gaar for hurtigt til, at jeg kan følge med, thi jeg bliver selv ældre. Ikke fordi jeg selv føler det saa meget, men jeg kan ikke undgaa at se det. Mit staaende Øgenavn her er „The old man“, og Doktoren er altid villig til at gøre, hvad man beder om, af Hensyn til min Alder. Da jeg ikke ønsker at gaa Glip ad dette undertiden værdifulde Privilegium, gør jeg ingen Indsigelser, idet jeg tænker, at jeg til Trods for „min Alder“ endnu kan have nogle faa Aar tilbage at leve i.

Jeg er endnu paa det samme Sted. Det er ikke udelukkende Spøg, men jeg burde formodentlig ikke komme med Indvendinger, da hver Dag her betyder en Dag mindre af noget, der er meget værre. Men alligevel, Lediggangen, Taabeligheden og Ensformigheden tager paa mine Nerver, og da det netop er dem, jeg skulde have i Orden igen, maa jeg have Lov til at sige, at dette ikke er Stedet, der passer for mig. Og jeg vil prøve paa at faa en Forandring. Det er at gøre en Mand til Idiot at jage

ham op og ned ad en Mark fem Timer om Dagen for at gøre „fysiske Øvelser“ til han er stiv i hele Kroppen. Jeg er i hvert Fald for gammel til den Slags. Og skønt det forudsættes, at vi bliver i Lejren er der ikke Adspredelse af nogen Art, ikke engang Bøger af nogen Slags indenfor vor Rækkevidde. Meget af Skylden maa naturligvis lægges paa Soldaterne, der misbruger Friheden, naar de faar den, men meget er Administrationens Fejl, af hvilken der enten er for meget eller for lidt. Naa, man skal jo altid kritisere! Jeg faar af og til Rejsetilladelse til London. — Denne Uge tager jeg til Canterbury ikke langt herfra — og ved denne Lejlighed suger jeg saa meget til mig som muligt og lever saa paa det i Mellemtiden. For fjorten Dage siden havde jeg det Held at komme til London netop da der blev givet en storartet Koncert i Queens Hall.

Nuvel, jeg nød den intensivt og gik derfra hen og fik mig et godt, solidt, første Klasses Luksusmaal-tid, og var saaledes godt udrustet til Søndagens store Attraktion, Zeppelintogtet, som jeg var Vidne til, da jeg i en sen Time gik hjem. Jeg tror, jeg kan om-tale det kort, da det har staaet i alle Aviser. Først vandrer Søgelysene rundt vejledet af Støjen alene, saa samler Lyspletterne sig og danner tilsidst en Glorie omkring den berømte Greves nu tydeligt synlige Barn, som de følger op og ned. Zeppeli-nerne vender og drejer rundt for at prøve at komme væk og Granaterne eksploderer rundt omkring; Skydningen var sandt at sige ikke for god. Saa, paa

et Signal hører Skydningen op og Søgelysene slukkes, faa Minutter Mørke, saa et Lys, derefter en lille Flamme og saa er hele Byen klarere end om Dagen af et umaadeligt Blus. Den brændende Ende peger nedad og Mr. „Zep“ styrter til Jorden, medens et uhyre Jubelraab stiger op fra Hundrede Tusinde Tilskuere. Ja, denne Gang blev Fritz slaet og han kan ikke godt nægte det, thi Vraget er nu udstillet her sammen med en af hans Undervandsbaade og et Hundrede af hans Kanoner. Jeg har besøgt nogle af de mange „Fæstningsværker“, han har ødelagt her i England og kan forsikre dig om, at der ikke har været en Bombe indenfor Miles Omkreds og jeg har læst Telegrammer om Begivenheder, jeg tilfældigvis selv var til Stede ved, og jeg kan med min Underskrift bevidne, at Fritz er en forfærdelig Løgnhals i sine Bulletiner, men det gaar jeg ud fra, I allerede véd. Imidlertid vilde jeg ønske, at nogle af disse Kendsgerninger stod klarere for Danmark og andre neutrale Lande. Hvorfor har Englænderne ikke en Pressepropaganda overalt? Jeg melder mig frivilligt; det vilde være et smukt lille Ben for mig at være i Stand til at besøge Jer, paa mine Forretningsrejser.

1.—11.—16.

Kære Moder!

[*Begynder med at omtale Moderens Sygdom og Rekonvalescens.*]

Medens I, Neutrale, saaledes faar Jeres Bekymringer paa en naturlig Maade — skønt Gud skal

vide, hvorfor det er naturligt og sædvanligt, at alle skal have noget, der piner dem — saa lægger vi, der kæmper, an paa at gøre alt, hvad der staar i vor Magt for at gøre Tilværelsen elendig for hverandre. Det maa da i det mindste kaldes unaturligt, og ligesom i dit sørgelige Tilfælde maa vi undre os over, hvorfor sligt finder Sted! Men imidlertid fortsættes det og jeg er tilbage i det. Skønt jeg hellere vilde være paa Sydpolen eller endnu bedre paa Skodsborg [*hvor Moderen var*], gør jeg ikke mange Ophævelser. Du ved, at jeg anser det, der gaar for sig, som saa stort, at ingen, levende Personer eller Lande, har Raad til ikke at være med i det, hvor djævelsk det end er saa længe det staar paa. Den Mand, der bliver slaadet til Krøbling i dette vil, naar det er forbi, være bedre faren, end den, der er sund og rask, men som ikke gik med. Og ligeledes vil det overvundne Tyskland efter Freden være bedre faren end de Lande, der saa til. Det er dog en uhyre Affære og alt synes muligt under Presset af de Nødvendigheder, denne Tid skaber. Man vilde ikke være bleven troet for faa Aar siden, hvis man havde talt om Muligheden af en Undervandsbaadsrejse til Amerika eller et stort Luftslag, og det kunde have taget mange Aar at naa saa vidt, hvis ikke Krigen havde fordret disse Opfindelser straks. Hvis nogen for et Par Aar siden vilde have bedt mig med paa en Spaseretur fra Marseille til Amsterdam, vilde jeg ikke have taget ham alvorlig, og dog er det omtrent, hvad jeg nyligt har gjort, ikke fuldstændig, men hvad der svarer til en stor Del af Vejen, og til Trods

for det lille Hundrede Pund, jeg bar paa Ryggen nød jeg undertiden Turen i allerhøjeste Grad. Vi kom igennem de herligste Landskaber, Høje og Dale, Skove og Marker, ja, det var en Uges strengt Arbejde men en Uge, der var Anstrengelserne værd. Men da vi saa igen drejede tilhøjre og nærmede os den egentlige Krigszone, da følte Forskellen saa forbandet, og paany bandede jeg Tanken om denne Ødelæggelsesgerning. Vi marcherede frem, indtil vi igen befandt os i de gamle Omgivelser af ruinerede Bygninger, Skove af forvredne Træstumper og Marker oprodede af Granater og Spader til et haabløst Mudder. Og da det blev Nat stod jeg der igen og stirrede over Brystværnet for at passe paa Fritz, og da min Tur kom til at blive afløst, gik 47591 ned i et skjult Hul, og der trak jeg Tæppet godt op over Hovedet, for at Rotterne ikke skulde træde mig i Ansigtet, medens de spiste min Ost og mine Biscuit, uden at bryde sig om, hvad 47591 skulde spise næste Dag, skønt det er en gemen Streg at spise en anden Mands Ration.

Her er en By, der er fuldkommen smadret. Af Kældrene, der er store og med hvælvede Lofter er det let at se, at det har været smukke store Huse, sandsynligvis tilhørende Vinbjergerjere og Ejerne af de store Frugtplantager; nu er bogstaveligt intet tilbage af dem over Jorden. Vi er skjult for Fritz af en Højde saa vi kan tage et Overblik over denne Ødelæggelse. Saa gaar vi op over Bakker og er saa, som jeg sagde, i vore Løbegrave, der her antager alle mulige Former. Fritz har fyret Miner af og saaledes

lavet Buler paa vores Linie og vi har flere Steder gjort det samme ved hans, saa man maa være meget forsigtig, naar nogen skyder, da Linien bugter sig ud og ind.

Men Fritz er her umaadelig tam, vi ser ikke meget til ham og han affyrer næsten aldrig et Skud. Han søger ved at lade os i Fred selv at faa Lov til at være i Fred, og kom det an paa mig skulde han faa sin Vilje. Fritz er træt, han kommer lige fra Somme, hvor han har haft det ubehageligt, og han trænger til Hvile. Ogsaa for os er det bekvemt at have nogle rolige Punkter paa Linien, hvor Troppeperne kan have det nogenlunde nemt, naar de har haft en haard Tørn, skønt vi næppe trænger saa meget til det som han. Derfor sidder vi her som efter fælles Overenskomst og passer nøje paa hinanden, men skyder meget lidt, og ingen af Parterne har virkelig onde Hensigter. Grunden er sejt Ler med et blødt Kridtstensunderlag, hvilket, naar det regner, stopper Vandet, saa der danner sig et haabløst Morads. Imidlertid forbedrer vi Forholdene og faar alt, hvad vi bruger lige ud til Løbegravene paa smalsporede Jærnbaner. Vi har Vandledninger lige herud og hvis Krigen varer længe nok, vil vi sandsynligvis faa Zinkvaske og Vandhaner og elektrisk Lys i hver eneste Hule etc. etc.

Nuvel, vi har noget Held med os i Øjeblikket, men det er ikke allesammen gode Nyheder, der naar os. Se nu, hvorledes de har tumlet rundt med Grækenland, til vi snart maa regne med en Fjende der, paa Grund af nogle temmelig hensynsløse

Handlinger, og hvor ivrige var vi ikke for at faa Rumænien med, og hvilken Fiasko har det ikke været, i hvert Fald foreløbig. — — — —

Kære Moder!

6.—1.—17.

Nuvel, saa naaede vi da dette ny Aar, der skulde bringe os alle saa mange gode Ting: Helbredelse og Sundhed til dig først og fremmest og forhaabentlig blaat Cheviotstøj til mig og om muligt et Besøg hjem til dig. Et tiltalende Aar, ikke sandt, naar vi giver det den Betydning? Og vi vil inderligt haabe, at det gaar i Opfyldelse saaledes. [*Omtaler Moderens Flytning til en ny Lejlighed ved Strandvejen.*] Jeg haaber, du har et Vindu mod Øst, saa at du kan sidde og se Skibene sejle forbi, der maa dog være nogle endnu, der ikke er bleven boret i Sænk, og se ud paa vore frygtelige Fæstningsværker og glæde dig over deres Uvirksomhed. Aaret begynder ogsaa meget godt for mig, da jeg befinder mig en hel Del bedre, og har et forholdsvis let Arbejde ved en For-delingscentral lidt bagved Linien. Vi samler her alle de mange Ting, de har Brug for i Løbegravene og til at bygge dem, og lægger dem paa Lastvognene, som bringer dem ud til Linien. Jeg er vis paa, at jeg ikke kunde svare til at være ude i første Linie paa denne Aarstid; det er Vand og Mudder til Hofterne og det lidt, der er oven over Mudret bliver rigeligt vandet ovenfra, saa jeg ønsker, at Arbejdet her maa vare en Tid endnu. Af samme Grund finder der ikke me-

gen Kamp Sted imellem Infanteriet. Fra begge Sider foretager man nogle Strejftog, d. v. s. en uanmeldt Visit i Fjendens Løbegrave, hvor man anretter al den Skade, man kan i kortest mulig Tid, hvorefter man vender tilbage til, hvor man kom fra som Regel med nogle faa Fanger.

Juleaften blev fejret med en god Flaske Vin, og derefter gik jeg til Sengs. Det er nu det andet Aar, jeg har sovet Julen bort. Juledag fik vi tidligt Fyraften og spiste en solid Middag: Kylling og Oksesteg og Budding o. s. v., man havde aabenbart gjort sig Ulejlighed og den var ogsaa rigtig god. Kun havde Kammeraterne ikke Forstand nok til at slaa sig lidt til Ro og være hyggelige, men slugte Maden som vi er vant til det i det daglige.

Saa har vi en Aften haft Orkesterkoncert her af Musikere fra det 200 Mand stærke kanadiske Musikkorps, der nylig har spillet baade i Paris og London. Den Omstændighed, at Musikkorpsene ikke er saa sjældne nu som før hjælper ikke lidt til at opmuntre. En anden Ting i samme Retning er, at vi har faaet en Kaptajn Cameron (fra Toronto) ansat ved vor Brigade og han holder nogle storartede Foredrag. Jeg har hørt ham flere Gange, og han forstaar rigtignok i sine Taler at fremstille Tingene skarpt og klart, og understreger de rigtige Punkter, saaledes at det efterlader et Indtryk. Hans Nytaars-tale handlede om, at man skulde fylde sit Sind med Indtryk af det smukke i Tilværelsen for at kunne holde Modet oppe under alle Forhold, let nok at sige, og noget jeg som de fleste andre har vidst længe,

men at komme og sige det til os her, fordrer i det mindste Mod, og til at sige det med nogen Virkning kræves der en stærk Personlighed, og hvis det lykkes ham, vil han have ydet en værdifuld Hjælp, thi det gør godt at blive mindet om Tilværelsens bedre Sider, naar man en Tid har levet denne Soldatertilværelse, der er saa uendelig raadden i Vaner, Sprog, Metoder og i de fleste Henseender ogsaa i sine Maal. Det er sandsynligvis alt, hvad du bryder dig om at høre om Mr. Cameron. Jeg kunde let blive ved, thi nogle af hans Argumenter og Synspunkter fangede min Opmærksomhed i den Grad, at jeg næsten kunde genfortælle hele hans Foredrag. Han har rusket Tingene lidt ud af deres Sløvhed og bevirket det Vidunder, at min Hjerne er begyndt at arbejde lidt igen. Du maa huske, at en Menig har det bedst, hvis han glemmer, at han selv kan tænke, der er saa mange, der gør det for ham. Denne Maade at faa Tingene udrettet paa er forresten ikke altid en Sukces, Resultatet er ofte modsat.

Men tilbage til Højtidelighederne! Regimentet kom tilbage fra Løbegravene og Nytaarsdags Eftermiddag Kl. 4 fandt Regimentsmiddagen Sted. Vi sad ved lange Borde, der var dækkede paa en civiliseret Maade med Tallerkener og Glas og helt fuldt af alt, hvad Ens lille Hjærte kunde begære. Der var Kylling, Steg, Frugtsalater, Frugt, Dessert, Kager o. s. v., o. s. v. i saadan Masser, at vi havde meget travlt i hele tre Timer. Masser af Øl og god Tobak og Taler, saa vi havde det storartet, bedre end jeg kan huske vi nogensinde har haft det sammen. En

Del af os gik saa hen og hørte Kapt. Camerons Nyt-aarstale, og bagefter, Kl. 10, gik vi til en Koncertforestilling, en Slags Revy med Scener fra Løbegravene fra Piccadilly og dansende Syngepiger o. s. v., en rigtig Soldaterforestilling, og Salen bragede af Latter. Et godt Musikkorps spillede hele Tiden gode Numre. Ved Midnatstid lød der et Hornsignal og Regimentets Faner blev ført ind og de fleste af vore Officerer fulgte efter og en lang Række Taler fulgte. Officererne var fulde af Beundring for og Komplimenter til hverandre, saa fulde, at den egentlige Anledning fuldstændig blev glemt. Ikke med et Ord blev den nævnt, men da gode Menige gerne raaber ni Hurra saa ofte deres Officerer holder Tale, havde vi det rigtig morsomt, og det blev ud paa Morgenstunden inden vi skiltes.

Imidlertid, dette Brev er ved at blive for langt, min specielle Ven, Censor kan let blive utaalmodig. Han har netop i forrige Maaned ødelagt et Par Julebreve for mig og jeg har siden hæderligt bestræbt mig for at skrive et Par andre endnu mere neutrale end sædvanligt.

France, 8.—1.—17.

Kære Søster!

Jeg havde en rigtig god Jul; der kom Masser af Breve og Pakker. I havde den gode Idé at sende mig et Par danske Bøger, og Sokker og Spisevarer og Tobak fik vi i rigelig Mængde. — — — Hvad vor lille dejlige Krig angaar, er den noget drøj. Vi hol-

der — — — — og da det er af Vigtighed at forholde sig saa roligt som muligt, bliver vi ved Arbejdet fra Mørket falder paa til Dagen gryr, det er 15—16 Timer. Der er ingen Dækning, intet Sted, hvor man kan sove. Spasere rundt kan man ikke for Mudret, der nogle Steder naar til Hofferne, og det er lidt koldt at staa stille. Hvor der er Brædder at gaa paa ligger de saa højt for at komme over Mudret, at man maa gaa halvt sammenkrummet hele Tiden, og det er forfærdelig strengt for Ryggen. Med Hensyn til Freden er der alle Slags Rygter i Omløb, men jeg tror ikke, der vil komme meget ud af det. Jeg tænker mig, at Kejser Willy's Allierede gør ham Knuder, og at dette forklarer hans Ivrigheid efter at faa Fred. Der er imidlertid endnu et Stykke Vej til Freden og jeg tror, det vil blive frygteligt, naar det kommer, men jeg er temmelig vis paa, at vi skal tilbringe næste Jul i Kanada — nogle af os i hvert Fald. — — — —

Vi har ikke mange saarede, men der gaar dog en eller et Par nu og da. En meget god Ven af mig, med hvem jeg mangen Nat havde været ude og sætte Pigtraad op, blev forleden Aften ramt af en Bombe. Den ramte ham lige paa Skulderen, hans Trommehinder blev sprængt, men han fik ikke en Skramme. Jeg var nær ved at faa samme Skæbne, men slap med at have Susen i Ørene og Hovedet et Par Maaneder efter, ligesom det lyder i Telefoner eller Telefontraade, men i Begyndelsen meget stærkere. [*Overstregning, antagelig Stedsangivelse*] kunde vi have denne Fornemmelse Dage igennem paa

Grund af Støjen fra vore Kanoner. Men det er vist bedre, jeg holder op nu, jeg vil gerne have, at dette Brev skal slippe forbi Censors Papirkurv.

Frankrig, 9.—1.—17.

Kære Svoger!

Modtog Brev fra dig ved Nytaarstid, tak for det! Overtyd det om, at du sandsynligvis selv med Fare for dit Helbred og paa Bekostning af din Forretnings Tarv, din Fornøjelse og din kostbare Tid var i Stand til at foretage dig denne aarlige Kraftanstrengelse, skrev jeg i Begyndelsen af December et Julebrev til dig, om end ikke alene af den Grund — jeg ønsker ikke at misrekommandere mine Nytaarsønsker — men omtalte Brev blev tilintetgjort af en elskværdig Censor. Tænk paa, hvad det vil sige at slide haardt i fjorten Dage for at faa et Brev færdigt, og saa høre, at Frugten af Ens Anstrengelse — som man var helt stolt af — er havnet i Censors Papirkurv, og du vil forstaa, at det tager lidt Tid at samle Kræfter til et nyt. — — —

— — — — —

Det meste af min Tid tilbringer jeg nu lidt bagved Kampzonen, ved en Fordelingscentral, hvor alle Slags Ting forarbejdes og tilrettelægges og sendes ud til Løbegravene. Her er det ligefrem livligt, med Tog og lange Rækker af Vogne og Kasser, og vi nyder her den store Fordel at have en Hytte, en Seng og en Ovn. Men sidste Tur i Løbegravene var temmelig streng, Vejret paa denne Tid af Aaret i

Forbindelse med den stadige Anspændelse udtømte mine Kræfter og jeg maatte sendes tilbage til Ambulancen. Saa fik jeg fat i dette Arbejde, og jeg haaber, det skal bringe mig over det værste af Vinteren. Nu har jeg det forholdsvis godt, og jeg tænker, jeg roligt kan imødesee min Tilbagevenden til Løbe-gravsarbejdet, men imidlertid nyder jeg Bekvemmelighederne her meget. — — — — —

Frankrig, 1.—3.—17.

Kære Moder!

Det er vist paa Tiden, jeg skriver lidt til dig igen. Mange Ting er hændt siden sidste Gang, jeg skrev, men Betingelserne for at skrive har ikke været synderlig gode. Jeg holder af at sidde lidt bekvemt, naar jeg skriver, og saaledes sidder jeg nu ved et lille Bord nærved Ovnene i en rolig Kafé. „Madame“ laver en Kop rigtig Kaffe, og Cigar og Kognac venter der ogsaa. Det er altid noget at have at glæde sig til! Vi er indkvarterede i en rigtig By med 52,000 Indbyggere, rigtig levende og ikke i Khaki, saa hvad mere kan en Mand ønske sig? Her er Gader med Huse og Butikker, Kirker, Fabrikker, Miner etc. og overalt, hvor man ser, pæne Folk. De danner ganske vist en stor Modsætning til Englænderne med deres Kraft og sikre Opræden, Mændene er selvfølgelig sværtede, naar de kommer hjem fra Minerne. Kvinderne slider haardt i det tidligt om Morgenen til sent om Aftenen og tager sig ikke Tid til at tænke paa, hvorledes de ser ud, og

hverken de eller deres Rollinger synes altid at have haft Tid til at vaske sig dagligt. Omgivelserne er daarligt vedligeholdte Huse, smudsige Gaarde og Gyder, og saavist som deres Vaner er i det mindste usunde, ligner det hele nærmest, hvad en Englænder kalder „slums“. Alle vaabenføre Mænd er borte og Minearbejderne er enten Vanskabninger, gamle Mænd eller Soldater, der er sendt hjem som utjenstdygtige. En stor Del af Befolkningen er Flygtninge fra de besatte Dele af Frankrig og Belgien. De er blandet sammen, idet en to—tre Familier er flyttet sammen i eet Hus eller een Familie sammenpakket i et Par Værelser for at skaffe Plads til os i de andre Værelser. Det er Omgivelser, der gør Indtryk paa En, thi alt og alle fortæller om Krigen, der er lige udenfor Tærskelen. Det er ganske forskelligt fra derhjemme, hvor vi efterlod Hjemmene i Sikkerhed og havde Krigen paa Miles Afstand. Jeg har imidlertid truffet mangan en Englænder, der ikke forstod denne Forskel, og de maa sikkert have et underligt Indtryk af Franskmændene. I een Henseende synes Stedet her at være godt med: Slagterne har Masser af Kød i Butikkerne og de andre Butikker har nok af alle mulige andre Ting, og jeg tror, at der i de fleste Hjem er nok af Penge. De tjener godt i Minerne — de unge Piger arbejder forøvrigt ogsaa i disse — og desuden er alle mulige Tilfælde berettigede til en eller anden offentlig Hjælp eller Pension. Alle disse Børn, der smiler til os „anglais“ med smaa snavsede Ansigter, og som viser alle Tegn til gerne at ville lege med os, repræsenterer en

Indtægt for en eller anden, da der her er Præmier paa Børn. Du skulde se et af dem, omtrent paa Størrelse med Knud, da du sidst saa ham, tage Kommandoen over en Dreng, der spillede paa Mundharmonika! Og disse Mennesker er ikke blot interessante fordi de alle har haft deres Oplevelser i Kri-gen, men man kommer til at holde af dem. Jensen og jeg gaar rundt iblandt dem og det er ligegyldigt, hvor vi gaar, vi er vis paa at være velkomne. Vi faar en Stol og Kaffen bliver sat over med det samme, og snart bliver Samtalen livlig. Den ene fortæller om, da Tyskerne tog Lens, den anden har været med i Tilbagetoget fra Mons, og atter en anden er hjemme paa Orlov fra Verdun og saaledes fremdeles. — — — — —

[Paa Dansk.]

[Dansk Poststempel 9. Juni 1917.]

Kære Moder!

Tiden gaar! Tænk, nu har jeg været, hvad man maa kalde rigtig Soldat i mere [end] $1\frac{1}{2}$ Aar! Det er en lang Tid under disse Forhold, fra visse Synspunkter meget for lang. Der er en Mængde Smaa-ting, der selv i Fredstid i en Hær er utaalelige og herude skal jo det, man kalder „Krigens Rædsler“ lægges til. Det maa jo derfor lyde næsten mærkeligt, naar jeg kan sige, at jeg meget nær har nydt Livet her i den sidste Maanedstid.

Vi har fin Sommer, det haabløse Mudder er forsvundet og de samme Steder dækket med Græs. Selv de 4 eller 6 Fod høje Træstammer i disse forkrøb-

lede Skove har faaet nogle faa grønne Grene paa, og Skovbunden sender op en hel lille Frodighed. — For nogen Tid siden plukkede jeg paa selve denne berømte „Vimy-Ridge“ Violer og Forglemmigej'er og flere andre Blomster, som selv Edmund vilde have svært ved at give et Navn. Jeg vilde have sendt dem pressede med dette [*Brev*], men de blev ødelagt paa en March. — Foruden Vejret er mange andre Ting forbedrede. Vi er jo næsten overalt paa Territorium, som Fritz nylig har maattet give op, og det er selvfølgelig umaadelig interessant lidt efter lidt at finde ud, hvordan han har levet. Flere Steder har han haft et helt hyggeligt Hjem. Træ og Møblement for sine „dug-outs“ [*Huler*] kunde han jo tage fra Husene omkring. Et Par Steder havde han fancy-verandaer for five-o'clock The og lignende. Selv om han nu for en lille Tid holder fast, saa led han jo et ganske umaadeligt Nederlag og svære Tab.

Der er paa Jorden intet saa uhyggeligt og pjaltet som en Fritz, naar han som et skræmt Dyr stormer omkring og raaber „Mercy, kamerade!“ Han tror, vi dræber vore Fanger. Jeg tog equipment med Bajonet i fra et Par Stykker, og de skreg straks op. De troede øjensynligt, at jeg tog den for at stikke den i ham. Vi burde ofte gøre [*det*]; jeg har set et Par af mine egne Kammerater dræbt af en Fyr, som stak een Haand i Vejret og raabte „Mercy, Mercy“ ustandseligt, medens han fyrede løs med sit Maskingevær med den anden Haand. Dette er ikke Ammestuehistorier, jeg har selv sét det og begravet baade ham og mine chums.

Aaben Krig er mere begivenhedsrig end Skansekrig. Vi arrangerer os i et Hul eller skjult i en Lavning bag Buske, og dér holder vi os stille saa længe det er lyst. Tiden gaar med at nyde disse rare Ting i „tins“, som Toni sender og ryge den fine Tobak, jeg faar fra samme Kilde, hun er ligefrem mageløs. I de fem—seks Timer maa vi gøre alt, hvad der skal gøres; det er under almindelige fredelige Forhold Arbejde af forskellige Slags. I Solskin er dette Liv ligesaa godt som et Sommerophold. Til alt dette kommer Følelsen af, at vi gaar frem, at vi har slaæet dem, og at vi kan gøre det igen! — — — — —

23.—6.—17.

Kære Moder!

Nu ligger jeg altsaa her paa Strandbredden og nyder Livet! Jeg er sendt herved for en lille Hvile. Hver Armé har sin „rest-camp“, hvor vi alle faar 14 Dage, naar vor Tur kommer. Det varer nederdrægtig længe før Ens Tur kommer, men det er altsaa efter næsten to Aars Tjeneste blevet min Tur. Jeg har kun været her et Par Dage og Forandringen føles endnu ganske vidunderlig. Strandbredden, Klitterne, Vandet, Baade og Skibe og Stilheden, bevares vel, hvor jeg nyder det i Modsætning til det Helvedes Spektakel, man er vant til, og desuden er man jo borte fra „shells“ og Kugler. Vi bader hver Morgen og kan for Resten gøre, hvad vi vil, læse og skrive eller gaa til Byerne her omkring. Mit franske kommer ind well, og fra Fiskerne og andre Ci-

vile faar jeg et stærkt Indtryk af, hvordan Krig føles i Hjemmene. Jeg vil hellere være „at the front“ end sidde hjemme og føle Tabene. — — — — —

Jeg længes ofte hjem baade til Danmark og Canada. Naa, dette kan vel heller ikke vare evindeligt.

France 23—2—18.

Kære Moder!

— — — — —

Skønt jeg er i et Hospital, er jeg aldeles ikke syg, men beklæder for Tiden en vigtig Stilling her, idet jeg er Militær-Maler. Nu skal du høre! Jeg staar op om Morgen for at indtage en ikke for tidlig Frokost og faar mig saa en Pibe og nyder den friske Luft nede ved Stranden. Derpaa begiver jeg mig til Arbejdet og viser mig i Tidens Fylde paa en eller anden af Afdelingerne og inspicerer Flytningen af Patienter, Møbler o. s. v. Saa blander jeg Farver, klatrer op ad Stigen og hænger den [*Malerpotten*] paa en Krog. Klokken kan nu være bleven vel omtrent 10,30 og jeg gaar derfor ned igen for at hvile og faa Kaffe med ristet Brød serveret af en smilende Sygeplejerske. Det er hendes Opgave at smile og bringe Forfriskninger; jo mere hun smiler, desto mindre Maling spiller jeg paa Gulvet og Væggene og Vinduerne. Naar der er gaaet en Stund giver jeg mig for Alvor i Lag med Arbejdet, men Klokken er snart 11,45 og jeg maa passe min Middag og hvis jeg er tilfreds med den Behandling, jeg har faaet, vender jeg tilbage ved 2-Tiden og arbejder til Kl. 4^{1/2}, men hvis ikke, lader jeg hendes Afdeling ligge i et haab-

løst Roderi til næste Dag og gaar hen et andet Sted og maler. Ja, jeg er som du ser, Stabs-Maleren, og hvis du forlanger en bedre Forklaring, findes den i de Ord: økonomisk Anvendelse af Menneskematerialet! — En endnu bedre Forklaring er det sandsynligvis, at Hospitalerne har meget lidt at bestille i Øjeblikket, da Forholdene ved Fronten er rolige, og vi har haft en vidunderlig Vinter, tør og med Masser af Solskin. Det kan naturligvis forandre sig naarsomhelst. Det ser for mig ikke ud som om Freden var nær. Den Maade, hvorpaa han [*Fritz*] har ført sine Fredsforhandlinger med Rusland kan visselig ikke opmuntre nogen til at tage hans Ord eller hans Underskrift for gode Varer. Dette russiske Nederlag vil sikkert forhale Sejren nogen Tid, men der er en Grænse for, hvor mange Mænd selv *Fritz* kan udvikle paa en given Frontstrækning. Jeg tror, at vi med Tryghed kan lade dem komme allesammen. Vestfronten har kun en bestemt Længde og der er kun et begrænset Antal Veje, der fører til den, ad hvilke han kan transportere Materiel og Ammunition. — Det lyder utroligt, men jeg kan ofte længes efter at komme tilbage til mit Regiment. Jeg finder det lidt vanskeligt at vænne mig til dette rolige Liv uden de sædvanlige Sensationer, og jeg har været udsat for dem for længe til ikke at savne dem. Imidlertid er der ingen Udsigt til, at jeg bliver sendt derud igen, og jeg er bange for, at jeg, hvis jeg bad om det, vilde fortryde det en skønne Dag, hvis der hændte mig noget. Vær derfor ikke ængstelig for mig, kære Moder — jeg er Stabs-Maler.

France 7—4—18.

Kære Moder!

— — — — —

Som Følge af den sidste Tids Begivenheder har vi noget mere at bestille end før, men trods al Elenigheden synes alle at være mere optimistiske end tidligere. Krig uden Elendighed er selvfølgelig umulig. Forrige Maaned assisterede jeg i Operationsstuen og i denne Maaned er jeg Nattevagt i Sygestuen. Jeg kan godt lide denne Bestilling; det er en stor Tilfredsstillelse at tage sig af andre. Og jeg har Lejlighed til at se dem i deres bedste Øjeblikke. Baade naar de kommer ind i deres tilsølede Khaki, naar jeg gør dem i Stand, vasker dem og giver dem rene Klæder paa og putter dem i en ren Seng. Der er ikke lykkeligere Mennesker end dem, naar de bliver gjort i Stand og jeg giver dem en Kop varm Kakao og et Stykke Brød med Marmelade, medens de fortæller om deres Oplevelser. Og nu — lige i dette Øjeblik — skal jeg vække seks af dem og gøre dem i Stand til at rejse til England; det vil blive sex straalende Ansigter. — I begge Henseender hører de Indtryk, jeg har modtaget hernede til de stærkeste, jeg har faaet under Krigen. — — —

14—6—18.

Kære Moder!

Dette for at bevidne, at undertegnede i Dag, ovennævnte Dato, er i Live og befinder mig forholdsvis godt. Ja endogsaa mere, idet min Stilling her har forbedret sig forsaavidt som jeg nu har faaet be-

troet et Laboratorium. Det giver mere interessant Arbejde og forholdsvis megen Frihed. Som Følge deraf har jeg været nærved at være fuldkommen tilfreds med Tilværelsen. — Men som sædvanligt ved Hæren er det vanskeligt at vide, hvor længe sligt kan vare. Du ved sandsynligvis fra Bladene, at vi en Overgang har haft en ret urolig Tid her-nede, idet Fritz er kommet oven og har kastet Bomber. Nu maa jeg selvfølgelig være forsigtig, da jeg ikke ønsker dette Brev ødelagt af Censor. Min egen Opfattelse er, at jo mere Ting som disse bliver kendt desto bedre. Det kunde gøre en vis Slags Menne-sker godt. Fritz har ikke nogensomhelst Undskyldning, han kastede sine Blus (flares) lige ned paa de røde Kors paa vore Bygninger og prøvede med Overlæg at ramme saa mange som muligt. Han stak et stort Telt i Brand og Skæret fra dette maatte gøre de røde Kors synlige meget længere op end han var; alligevel vendte han tilbage og kastede flere Bomber og skød med et Maskingevær paa os og paa de Patienter, der hjalp med at frelse de sengeliggende og slukke Ilden. Men det er bedre, jeg ikke fortsætter. Der skete naturligvis en Del Skade, hvilken jeg ikke skal omtale undtagen forsaavidt den angaar mig selv. Jeg havde netop et Par Dage før købt et Par bløde brune Støvler for 60 francs. De blev bogstaveligt talt lavet til Snørelidser. Desuden gik en Shrapnellstump gennem mine Benklæder og gav mig et Kød Saar i venstre Hofte. Du ved, hvilket Held, jeg har med mig i nogle Ting, og det har ikke generet mig meget, skønt der er godt og vel

2 $\frac{1}{2}$ '' mellem det Hul, hvor den gik ind og det, hvor den kom ud, men den er intet Sted gaaet dybere end $\frac{1}{2}$ '' . Jeg laa delvis (partly?) paa Hospitalet i to Uger og meldte mig saa atter til Tjeneste. — — — Jeg stod i Begreb med at skulle paa Orlov til Paris, da hele denne Kamp begyndte og nu har jeg formodentlig forspildt min Chance. Tænk blot paa, at ti Dages Orlov til Paris er alt, jeg har haft i tre Aar. Men forøvrigt mener jeg, at Ting som disse bør være underordnede Spørgsmaal i Forhold til andre. Imidlertid tror jeg vedblivende, at vi paa vor Side kan være fuldkommen fortrøstningsfulde med Hensyn til Fremtiden.

26. Juli 1918.

Kære Moder!

Et Par Ord for at vise, at jeg er i Live og har det godt. — — — — —
Maaske du har hørt om den lille Overraskelse, Fritz beredte os hernede for nogen Tid siden, men det er tilsyneladende overstaet nu. Sandsynligvis har han temmelig travlt andre Steder i Øjeblikket. Det er ikke sandsynligt, det vil gaa efter hans Ønske, naar Aaret slutter, paa samme Maade som det tilsyneladende er gaaet den første Del af Aaret. Men for at vende tilbage til Nr. 1: jeg er ikke alene i Live, men jeg tænker paa at udstrække min Eksistens udover denne Krigs Varighed, forsaavidt som jeg i høj Grad beskæftiger mig med Projekter for Fremtiden. Forbered dig paa at faa et ordentlig Chok af Overraskelse: jeg har Hovedet fuldt af Jordkøbsprojek-

ter. Den kanadiske Regering har gjort de hjemvendende Soldater et godt Tilbud, og det øver i Øjeblikket stærk Tiltrækning paa mig. Den giver os $\frac{1}{2}$ Sektion Land = 320 acres [cr. 240 Td. Land], der bliver vor Ejendom efter tre Aars Forløb, naar vi lever paa den og foretager en vis Grad af Forbedring paa den. Endvidere tilbyder den os et Laan — indtil 2500 Dollars [cr. 9000 Kr.] mod Sikkerhed i Ejendommen og i Besætning, Bygning og Maskineri, til hvis Anskaffelse Pengene er bestemt. — Men ogsaa under mindre gunstige Betingelser tror jeg, at det rolige Liv paa en Farm vilde tiltrække mig nu. — Men dette Emne vilde kunne føre mig for langt her, saa du maa derfor nøjes med Omridsene. Desuden kan det først blive til noget efter Krigen, og det kan jo være, at det aldrig bliver til noget. — Den nærmeste Fremtid er i sig selv fuld af Tiltrækning, da jeg, hvis intet hænder har Udsigt til at faa Orlov engang i denne Uge — fjorten Dage dels i Paris og dels i Nizza. Det er naturligvis en stor Begivenhed for en almindelig Dødelig, og derfor er han i godt Humør saalænge det varer.

[Skrevet paa Fransk.]

Paris 20. Aug. 1918.

Kære Moder!

Man taler Fransk nu, thi man er i Paris. Hvis det ikke var Krig vilde du faa en Styrtrægn af „vues de Paris“, men nu faar du i Stedet for disse smukke Sager dette Brev. Jeg har lidt Følelsen af at være hjemme her, thi jeg bor paa samme Hotel og spiser

paa samme Restauranter [*som tidligere*]. Paris har næsten ikke forandret sig siden dengang. Stadig mange Mennesker paa Boulevarderne — og alle andre Steder — stadig Avissælgere, der raaber med den sidste Udgave af den ene eller anden Avis hvert tiende Minut — og nu kan de altid faa Afsætning, thi alle er begærlige efter at se de sidste gode Nyheder. Og der er i disse Dage stadig gode Nyheder og vi er alle overbeviste om, at det denne Gang vil vare ved til Enden. — Jeg har faaet Tilladelse til at tage til Marseille og Niza i otte Dage, men det er paa denne Aarstid meget varmt dernede og saa vil der desuden gaa længere Tid paa Togene. Maa-ske jeg derfor foretrækker at blive her hele Tiden — det vil sige fjorten Dage. Du forstaar altsaa jeg har det storartet. Alle har det næsten til Princip at glemme Krigens Elendighed; bagefter vil man faa Tid nok til at tænke paa den. Jeg tror, at det er klogt at gøre ligesaa, det virker paa alle som et Lægemiddel, en Hvile som er absolut nødvendig. Som sædvanlig gaar jeg og hører megen Musik, „Regimentets Datter“, „Mignon“, og jeg har endda kun været her tre Dage. Jeg har endnu nogle smukke Eftermiddage paa Boulevarderne tilbage, og forleden Dag var vi i Versailles fra Klokken seks om Morgen, saa du ser, at jeg nok kan komme op om Morgen nu. Alle kender hinanden her og een Dag var vi *poilus* [d. e. *franske Soldater*], Ny-Zelændere, Yankeer og mig, der er Kanadier, ved samme Bord, alt i alt omtrent et Dusin samlede, og smaa Pariserinder er kommet fra Magasinerne for at spise til

Middag og saa har vi spist sammen allesammen, meget morsomt med en pudsig Sprogforvirring. Da de var gaaet tilbage til Magasinerne gik vi til Koncert i „leave-club“ [Orlovsklubben]. En af Yankeerne sagde der til mig: „Naar alt kommer til alt er det en Krig værd at komme herover og lære disse smaa Engle at kende.“ Og det er virkelig sandt, de er smaa Engle. Jeg kan godt klare mig uden Musæerne og forlanger intet bedre end at sidde hyggeligt paa en af Boulevarderne og se Folk gaa forbi. Man har saa længe ikke set andet end Soldater og Ruiner i Stedet for Huse.

SVEN LARSEN

Det er ikke blot Pladshensyn, der har gjort det praktisk at sammenfatte det væsentlige af Sven Larsens Breve til en fortløbende Fremstilling, men ogsaa Ønsket om derved at understrege deres Karakter, der snarere er Bekendelse end Meddelelse. Ganske vist faar man ogsaa adskilligt at vide om de Forhold, hvori han færdes, men dette er for ham endnu mindre end for de foregaaende Hovedsagen. Det, det kommer ham an paa overfor sig selv og den, han skriver til, er at gøre sig Rede for sin moralske Status. Hans Breve er Selvbesindelse fra han, som han selv siger, „med aabne Øjne“ gaar med i Krigen og til han i det sidste drager Slutsummen af sine Erfaringer. Denne, at man maa slaa af paa Fordringerne, og at det er godt at leve som sin egen Herre paa sin egen lille Plet Jord, er i Grunden ikke forskellig fra den Filosofi, Livet havde lært ham allerede inden Krigen, og naar han trods den Resignation og Tilfredshed, hans fyrretyve Aar omsider havde skænket ham gik med, var det derfor af alt andet end Æventyrlyst, men af Trang til at gøre sin Pligt mod sig selv, mod sine Idealer, imod det Land, han var kommet til at holde af og endelig ogsaa mod sin Families Traditioner.

Thi naar han taler om at gøre Afbigt for et mindre værdifuldt Liv, maa det ikke tages altfor bogstaveligt, men forstaas ud fra hans levende Følelse af at tilhøre en „værdig“ Familie, der kunde have haft Grund til at vente andet og mere af ham end han har opfyldt.

Baade hans fædrene og mødrene Slægt har gennem flere Generationer som Præster og Officerer tjent deres Land med Ære, og det har derfor ligget nær at antage, at den begavede Dreng vilde fortsætte Traditionen, om end i andre Former. Til at begynde med syntes saadanne Forhaabninger ogsaa at skulle gaa i Opfyldelse. Han lagde i Skolen udprægede matematiske Anlæg for Dagen og fik, da han fortsatte paa polyteknisk Lærestalt en god Eksamen, men da han efter forskellig Ingeniørvirksomhed overtog en selvstændig Bedrift, slog det fejl for ham. Skønt personlig nøjsom manglede han ganske Evnen til at administrere og maatte derfor efter nogen Tids Forløb sælge Fabriken, hvorefter han udvandrede til Amerika. Her arbejdede han for forskellige Entreprenører, men synes ikke at have kunnet finde sig tilpas med Forholdene og efter et Besøg herhjemme tog han til Kanada, hvor han ligeledes arbejdede i sit Fag. Samtidig købte han imidlertid et *homestead*, en Grund, og efterhaanden som han tog sig af den og fik bygget paa den følte han sig mere og mere knyttet til den. Her havde han omsider fundet sit „Voksested“, hvor hans selvstændige, aabenbart til Befalens og Underkastelse lige uegnede, Natur kunde trives. Klima, Arbejds-

vilkaar og Beboere tiltalte ham, og det var derfor af en oprigtig Hengivenhed for sit nye Land, at han greb til Vaaben for det, men tillige har, som man ser af Brevene, Tanken paa Sønderjylland, hvorfra hans Moder stammer og som han selv har besøgt i sin Barndom, været medbestemmende, og han er saaledes endt med alligevel — om end ad Omveje — at bøje ind i sin Slægts Spor, og har paa den smukkeste Maade erhvervet sig Ret til at kaldes dens Søn.

SVEN LARSENS BREVE

Sven Larsens Breve til Moderen begynder med en Skildring af hans Vanskeligheder og Fremtidsplaner. Julen 1915 har han tilbragt hos en dansk Ven — oven i Købet Alsinger —, hvor han havde det hyggeligt. Men det var en drøj Tur at naa over til ham ad en gammel Indianersti 38 eng. Mil gennem 2—3 Fod Sne. Medens han opholder sig hos ham, hører han om en Bro, „der skal bygges over Floden her“ (*Brevet er dateret Druice George Jan. 29, 1916*) og søger saa Arbejde ved den, men det er endnu ikke lykkedes ham. Han tilbringer Ventetiden i Vennens Hytte, „jeg maatte sælge min egen Lot (*d. e. lot = Grundstykke*) i Foraaret for $\frac{1}{3}$ af, hvad jeg havde betalt for den.“ „Dagen efter jeg kom herind gik mit Knæ paa Bummen [?] og jeg har haft en haard Tid med at holde Liv i Kroppen, men nu kan jeg da gaa hjem igen, dersom Arbejdet ikke begynder her en af de første Dage. Alt er jo dødt her, Regeringen af (*d. e. eng. of*) Provinsen British Columbia kan daarligt skaffe Penge, men vi haaber som sagt, at se Arbejdet paabegyndt og jeg kan da, om jeg faar en Maanedes Arbejde tjene saa meget, at jeg kan arbejde paa mit *homestead* hele Sommeren og faa Gummistøvler m. m., som jeg maa have for

at faa mine 25—30 acres Eng grøftet ud i Sommer. Jeg har Fødevarer for omtrent tre Maaneder paa Farmen, men spiser jeg det nu i Vinter, saa maa jeg jo ud og tjene Penge i Sommer og det vil jeg nødigt for saa faar jeg jo ikke Engen drænet i Aar.“

Han har været saa blottet for Penge, at han ikke engang har kunnet købe Papir, Blyant og Frimærke, men nu har han solgt lidt Brænde og kan igen arbejde, saa nu er det bedre, skøndt „det koster meget at udstyre et Hus selv om det er primitivt.“

Umiddelbart efter meddeler han, at han har „offeret“ sin „Tjeneste som Sapper“, d. e. meldt sig som Frivillig til et Ingeniørregiment.

„Jeg kan jo ikke gaa (*ind*) i et Ingeniørregiment og dersom de tager mig, saa maa jeg jo forlade mit Hjem foreløbigt. Sapper (Ingeniørsoldat) er vel nærmest Militærarbejder, det er jo ikke nogen syndelig værdig Tjeneste, men jeg vil føle bedre (d. e. *feel better* befinde sig bedre), om de tager mig eller kasserer mig. Jeg føler det som min Pligt at offre [*d. e. tilbyde*] mig, og selv om jeg har ladet mange Pligter uopfyldte efter mig, saa behøver jeg jo ikke at lade denne [*gaa*] samme Vej. Jeg har ikke gjort det før, fordi jeg ikke vidste, at der var særskilte Sapper-Companier for Tunnelling (*d. e. Gravning, Tunnelboring*) o. s. v. — I Morgen gaar jeg til Doktoren saa finder jeg vel ud mere om det.

Naar Krigen engang *bliver over*, saa bliver der snart en stor Opgang her. Her er en Masse fint Land og Klimatet er i den *Part*, hvor jeg er *lokated* storartet. Denne Vinter har dog været ganske ual-

mindelig kold, men sidste Vinter var fin. De første Aar jeg var her var jeg nærmere oppe ved „The Rocky Mountains“, men min Farm er omtrent midt i Plateauet mellem „The Rocky“ og The Costrange. Der er ikke nogen Tvivl om, at her vil *gro op* et fint Farmland. Om 5 Aar skal jeg nok faa 2—3000 Dollars for min Farm om jeg vil sælge den og tage en ny Farm længere borte fra Jærnbanen. Men den Tid den Sorg; jeg holder af Landet her, af Klimatet, af Livsvilkaarene og af den Klasse af Folk, som *pionerer* her. Her er mange Skandinaver og ikke saa faa Danske, tre danske Familier — jeg kommer lige fra en. Men Forholdene er knebne nu; Byen her har mistet Halvdelen af sine Indbyggere i det sidste Aar og Byggegrunde, der var solgt for 14000 Dollars for to Aar siden gik for 1500 ved Tvangsauktion forleden Dag. Jærnbanebygning er fuldstændig stoppet og man maa være om sig, men jeg klarer mig jo da som sagt. Jeg har solgt Brænde, saver det 2 eng. Mil ude i Skoven og lejer et Spand Heste til at tage det ind. Saa *snærer* (d. e. *to snare*) jeg Harer for eget Brug og sælger, hvad jeg ikke kan spise selv, men det giver jo kun lidt og om Broen ikke bliver paabegyndt og jeg ikke bliver taget for *Sapper*, saa *gaar* jeg snart hjem.

Vel, jeg er ikke længere min egen Mand, enlistede (*indrulleredes*) i Dag som Ingeniør, gaar i næste Uge til Victoria paa *Vancouver Island* og skal skrive

til Eder derfra. Doktoren sagde, at han troede, at jeg kunde gaa igennem med Knæet, og at den sidste Gang, Knæet var ude, det kom ind rigtigt, og at en Rubberbandage (*d. e. Gummi-*) vil gøre det godt. Nu maa jeg jo prøve det og haaber at kunne gøre min „bit“. Ingeniørtjenesten er jo vel nok knap saa farlig som Infanteritjenesten, men det er jo ingen Spøg. Jeg gaar imidlertid til det med aabne Øjne og haaber at kunne gøre Afbigt for et mindre værdifuldt Liv. Desværre faar jeg ikke Tid til at gaa hjem, men maa skrive til min Nabo; han kan jo overtage, hvad der er af letfordærveligt grub (*d. e. Mad*) og rømme Huset op (*d. e. to rum up*, optælle, tage Fortegnelse over). Mit homestead bliver holdt for mig. Jeg maa nu have Stovvask og Stopning af mit Tøj. Desværre har jeg jo ikke meget her, men jeg vil da i det mindste være ren, naar jeg trækker i Trøjen. — Jeg er glad ved, at jeg har plenty grub (*megen Mad*) hjemme, saa at jeg bevisligt ikke tager dette Skridt af anden Grund end min Overbevisning. — I maa nu nøjes med disse faa Ord i Dag

Det følgende Brev skriver han 2. Febr. 1916 i „fuld Galla“ som Pioner Nr. 489678 fra Byen Victoria. Knæet er godt og om 6 Uger venter de at skulle afgaa til England for at udfylde Hullerne i Bataillon. Han har ikke tænkt nogensinde at skulle komme i Uniform igen, men „det er en Fordel fra vor *Soldatering* hjemme“, „her er vi alle Frivillige næsten, alle mellem 35 og 45 Aar: Settlerne [*Nybyggere*], Haandværkere o. s. v. Jeg er glad ved

at være her og vil, om jeg er i Stand dertil gjøre mit bedste og haaber, at Viljen vil være stærkere end Kødets, som vel naturligt er skrøbeligt, men jeg har siden Krigen begyndte følt det som min Pligt om muligt at gøre min „bit“ (som vi her siger), og nu da mit Knæ er bedre, er jeg glad ved at være saa langt; jeg vilde nødtigt leve Resten af mit Liv her med een mere uopfyldt Pligt. Som vi her ser paa det er det ikke alene et Spørgsmaal om Nationalitet og Sprog, men om Individets Frihed og Stilling i Samfundet. Vi holder [*mener*], at Borgerne ejer Staten mod den tyske Opfattelse, at Staten ejer Borgerne og de to Opfattelser kan daarligt forliges.“

Han spørger derefter om der ikke er en ung Mand i Familien, der bryder sig om at indtræde i hans Rettigheder til „homestead“ et „i Tilfælde af Ulykkestilfælde“, thi saa vil han oprette Testamente, naar han kommer til England.

„Jeg venter ikke at *blive* her igen før Foraaret 1918. Vi har signet up for [*bundet os for*] 6 Maaneder efter Krigen og vil rimeligvis som et Engineer Co. blive holdt saa længe som muligt. Det ser jo ikke ud til, at vi faar det bedste af [*faar Bugt med*] Tyskerne endnu i Aar, men det kommer. Her i Canada er der nu en enorm Aktivitet og selv om vi alle haaber paa en snarlig Slut paa Krigen, saa tror jeg, at vi alle vil stikke det ud [*stick it out* d. e. blive, holde ud] til vi naar den Slutning, vi ønsker og haaber *for*. Jeg er ikke af Naturen modig, men haaber [*at*] gjøre min Part, naar jeg er kaldet dertil.“

Det følgende Brev, dateret Victoria, 28. Febr.

1916, meddeler at Afrejsen til England er fastsat til 2. Marts. Der skal udtages 100 Mand, og da han tidligere har været Soldat, har han Udsigt til at komme med, hvilket han ønsker.

„Nu jeg er i det, vil jeg hellere være *i Midten af det*, og dersom jeg ikke kommer i denne Draft [*dette Opbud*], kommer jeg maaske til at ligge her *for Maa-*neder. Vel, i Morgen vil jeg vide det, da dette Kontingent skal aflægge Faneed i Morgen. Ja, det er en alvorlig Forretning, men om ikke den britiske Nation frivilligt havde offret sig [*meldt sig*], vilde hele Europa nu være overrendt af de preussiske Junkere. England er vel et Kongedømme, men det var den britiske Aand, der formede den amerikanske „Declaration of Independence“ og det er denne Deklaration, der nu er Grundlaget for Styrelsen af Canada og vel endnu mere for Styrelsen i de endnu mere demokratiske Kolonier: Australien og New Zeeland. — Mit Knæ kommer sig hver Dag, det er og bliver jo lidt kroget, men det Stykke, der var løst, har forhaabentlig fundet sig en Restingplads [*et blivende Sted*]. Naar jeg kommer til England, vil I faa engelske Breve, da de skal censureres og jeg ikke vil ulejlige Kaptajnen med at oversætte danske Breve. — Nu maa jeg ud *for* en lille Tur før Sengetid; vi har kun tre Nætter tilbage her og har en lang Rejse med faa Bekvemmeligheder foran os.“

Den følgende Dag, 29. Febr., meddeler han, at han har aflagt Faneeden og skal afsted næste Dag.

„Jeg har nu siddet her og undret [mig] over, hvordan et ellers fredeligt Menneske kan forandres i en kort Tid. Det er ikke patriotisk Skrig og Raab, for vi har hverken Musik eller Skaaltaler her, kun en Sergeant sendt hjem med et tomt Ærme, men siden jeg har faaet Mærkerne paa, saa har jeg kun een Tanke og det er at komme i *Midten af det* saa snart som muligt. Jeg gør derfor Regning paa ikke at være længe i England; dersom vor Battalion i Frankrig ikke faar Brug for Reinforcements [*Forstærkninger*], vil jeg transferres [*overføres*] til et Artilleriregiment, naar jeg kommer der. — Jeg læste i Gaar en Artikel af Maeterlinck, den belgiske Forfatter. Han skrev om den menneskelige Sjæls Udødelighed og hans Punkt [*the point, Hovedsagen*] var det, at den Heroisme og Viljestyrke, som har drevet Tusinder i Døden ikke forgaar, men fylder dem, der kommer efter med en endnu stærkere Vilje til at føre igennem, hvad de kæmper for. — Hvad gaar vi ud for, det er vanskeligt at forstaa for udenforstaaende, men tænk *for et Minut* paa et Land, som i 1900 førte en blodig Krig mod Boerne i Sydafrika og se nu de samme Boere *staa op for* deres gamle Modstandere. Et System og en Regering, som i 10—15 Aar kan gøre Venner ud af Fjender er værd figting for [*at kæmpe for*]. Jeg er ingen Hero, men Maeterlincks Idé haaber jeg vil indpode mig Styrke til at gøre min „bit“. Jeg skammer mig nu over ikke at have *enlisted* for længe siden, men jeg tænker, at mit Knæ var Undskyldning nok. — Nu maa I tilgive mig om min „Patriotisme“ trætter Jer, men

mit *homestead* har gjort mig til en *canadian*, og det er kun naturligt, at jeg gør mig det klart, hvad vi gaar ud for.“

Til Slut meddeler han, at han, inden han forlader Canada, gør Testamente til Fordel for en ung Dansk efter Moderens Valg.

Endnu et Brev foreligger der fra ham inden han forlader Kanada. Det er skrevet fra Ottawa, hvor der skal afholdes Revu for Guvernøren og Krigsministeren. Det bærer Præg af at være skrevet under livlig engelsk Sprogpaavirkning, thi det er mere engelsk end dansk og maa derfor oversættes. De har rejst omtrent en Uge, men Regeringen „tager god kjær af os“ [*to take care of*]. De faar tre Maaltider, Plads til at sove og Befolkningen langs Jærnbanelinien bringer dem Gaver, Frugt o. lign. Da de er mellem 15 og 20 Tusinde Mand tænker han, at de kommer levende til Skotland. „De eskorterer os nok med en Torpedobaad, men vi maa jo tage, hvad der kommer. —

For Resten kan I jo tænke Jer Turen gennem Landet: gamle Mænd og Koner og unge Piger gik ofte ned langs hele Toget og trykkede alle hvem de kunde faa fat paa i Haanden. Her og der kysede de unge Piger vel ogsaa hele Rækken under passende Munterhed, men nogen Uartigheder kan jeg sige, at jeg absolut ikke har hørt i Kvinders Nærværelse og det selv om flere af de Kvinder, der bærede os ikke var af de uskyldigste.

Naar vi har skiftet Maskine, har vi gerne været ude paa en lille March for at strække Benene, og

som et Resultat er vi i en forbavsende god Kondition efter saa lang en Rejse.

Mit Knæ holder sig og jeg haaber, at det kommer sig — jeg som nær var bleven kasseret for det! Da jeg før Afrejsen var for „The medical commission“ for at blive synet, maatte jeg bøje og strække det, staa paa Tærne og gaa ned i Knæerne, men jeg kom da igennem og er glad ved det og er kun bedrøvet over, at jeg ikke før har kunnet følge min Tilbøjelighed. Men bedre sent end aldrig; jeg er glad ved at være i det nu, selv om Forstaaelsen af, hvad det betyder bliver stærkere efterhaanden som vi kommer frem, og vi ser flere af de hjemsendte Veteraner, eller hvad der er sendt hjem af dem. Alle som jeg har talt med har kun een Bekymring og det er den, at vi maa være i Stand til at tage vore Pligter op saa værdigt som de Kanadiere, der gik forud for os. Well, en Mand kan jo trøste sig med, at selv om han blev skudt for Fejghed saa vilde det tjene hans Sag til Gode ved at afgive et nødvendigt om end daarligt Eksempel. — Vi er her Mennesker af alle forskellige Opdragelser, Erfaringer, Omstændigheder o. s. v., men ikke een Gang har jeg hørt noget, der saa meget som lignede alvorligt Skænderi. Vi driller lidt her og der men altid godmodigt. Ja, tro mig, det tog lang Tid, inden Englænderne forstod Omfanget af den Opgave, de stod overfor, men de er her i Kanada begyndt at forstaa den nu

Fra Overrejsen findes ingen Skildring, men efter at være kommet i Lejr i Folkestone skriver han d. 29. Marts 1916 om Forholdene. Han venter først efter 2—3 Maaneders Træning at komme til Fronten og denne Overgang smager ham ikke.

„Som I kan huske, saa er jeg ikke nogen stor Ven af militære Stynt [*d. e. stunt, Kunster, Løjer*], og den saakaldte Uddannelse, der gives os her synes som den derhjemme for Størstedelen at bestaa af idiotiske Øvelser med den Undtagelse, at vi ikke faar nok af dem til at bringe os op til en første Klasses fysisk Kondition. Jeg kommer vel gennem det og bider min Ærgrelse i mig; det meste af det er vel nødvendigt og det er jo da i hvert Fald kun for et Par Maaneder. Jeg har kun været her i 3—4 Dage, passeret en streng Lægeundersøgelse o. s. v. og naar vi først kommer i Orden saa faar vi vel nok lidt mere Eksercits og lidt mindre Tinsoldatering og kommer atter i Form. Det tog os 3 Uger fra Victoria, saa vi var jo alle lidt trætte af Rejsen og maaske lidt for tilbøjelige for Ærgrelse. — Jeg er bange for, at denne Krig skal have en udemokratisk Indflydelse paa det demokratiske Kanada, men det er jo vor Sag, der kommer tilbage at se til, at vi bruger vore Rettigheder, og at vi beholder dem — og holder det engelske Klassesystem ude af vort Land. — — — — — Jeg vil slutte for i Aften og fortsætte, naar jeg faar et Par tørre Strømper paa.“

Fortsættelsen maa antages at stamme fra følgende Dag. Han fortæller, at han lige har haft en slem Forskrækkelse med Knæet, idet han „steppede af

Fortovet mellem vore Telte og *tvistede* det“. Han haaber at faa det kureret hurtigt, saa at Doktoren ikke faar det for meget under Behandling. „Jeg risikerer at blive kasseret, naar de sender en Draft [*Afdeling*] til Frankrig og det vilde jeg nødigt. Dersom Krigen varer mere end 2—3 Maaneder længere, haaber jeg at faa en Haand med i den og stoler paa, at jeg vil være i Stand til at holde mit Hovede saa højt som min Nabo, naar vi kommer til et afgørende Punkt. Men jeg vil nu ikke længere tænke frem, men se at blive settled down to the business at hand [*vende Opmærksomheden mod det, der ligger for*]. — Naar bare mit Knæ holder ud. Jeg vil sende Eder et Brevkort snart og dersom jeg kan faa Tobak her ned toldfri saa vil jeg tigge et Par Pund og en gammel Træpibe fra Eder, men,“ tilføjer han, „dersom I har for daarlige Tider derhjemme, maa I ikke gøre det. —“

I det følgende Brev af 14. April fortæller han, at han har meldt sig som Aspirant til Optagelse i et Ingeniørkompagni, som har med Tunnelboring og Minering at gøre. Bliver han optaget faar han 2 Kr. mere om Dagen, saa det er ikke Penge, han trænger til, „men send mig to Pund Tobak og en gammel Træpibe af Faders, ikke for lang, en lille Rejsepibe; det vil ogsaa være mig en kjær Erindring om min kjære Fader.“ Brevet som desværre ikke er bevaret fuldstændigt slutter med at udtrykke hans Bekymring for Fremtiden. Som den værste Følge af Krigen ser han den i hans Øjne „meningsløse Boyscoutbevægelse her og i andre Lande“, og det

er „med stor Sorg“, han er Vidne til, at U. S. A. „under en demokratisk Styrelse begynder en national Bevægelse for militære Ud — — — —“

En Uge efter, 21. April, skriver han igen og rykker for Svar paa sine Breve, som han ikke mener kan være stoppede af Censuren „for selv om de indeholder en Smule Kritik, saa var det vel ikke mere end [*det*] kunde tillades det er jo kun naturligt, at en Mand, der er vant til Frihed vil grumble [*give ondt af sig*] nu og da, naar han paa een Gang kommer under streng militær Disciplin, men de Ideer, som sendte mig her [*over*] sidder for fast til, at jeg skulde miste dem selv om jeg af og til maa bide lidt Ærgrelse i mig.“

Han fortæller dernæst om Uddannelsen — de skal til at øve sig i Skarpskydning — og forsikrer, at han alt i alt befinder sig godt. Helt let falder det ham dog øjensynligt ikke at slaa sig til Taals med Forholdene. „Dersom vi kun faar fornuftig Træning i Gymnastik, Marsch o. s. v., Trenchbygning [*Skyttegrave* —] m. m. saa vil jeg ikke klage,“ siger han med Henblik paa hvad der skal følge efter Skydeøvelserne, „men skønt vi her har første Klasses Instruktører i svensk Gymnastik — forberedende Øvelser — saa er der dog saa megen rød Traad [*red tape, billedligt Udtryk for administrative Omsvøb og Slendrian*], at vi daarligt nok faar nok til at hjælpe os, og det er dog selvindlysende, at et af de vigtigste Formaal med militær Træning er at producere Soldater, der er fysically fit og i prime af conditions [*fysisk hærdede og i blomstrende Kondition*]. Det

andet Hovedformaal er at disciplinere dem, saa at Disciplinen bliver uvilkaarlig og absolut, men der er mere end een Maade at opnaa dette Resultat paa, og særlig Mænd som de fleste af os i denne Batta-
 lion, der frivilligt har underkastet os Disciplinen og [som] næsten alle er villige til uden *grumbling* at underkaste os den, om den blev indpodet os i overkommelige Doser og saa taktfuldt som muligt, men hvor der skal findes saa mange Officerer og Underofficerer paa een Gang, og politiske Hensyn spiller en saa stor Rolle ved Udnævnelserne, der kommer naturligt af og til et Misfit ind [*d. e. noget, der ikke passer*]. Vi har nylig faaet en ny Kaptajn, der synes at være en Gentleman og en Mand, men maaske ikke nok af en Paradeofficer, men kommer vi engang i en Knibe, saa vil jeg for en [*I for one, jeg for min Del*] gøre mere for en Mand end for en affekteret Spradebasse.“ Den rigtige psykologiske Forklaring paa sin „grumble“ giver han selv, naar han i Slutningen af Brevet bemærker: „En Soldats Liv er ensformigt om end afvekslende. Jeg gør hvad jeg kan for at holde Humøret oppe baade hos mig selv og Kammerater[ne] og surmuler kun for en Forandring.“

„En Soldats Liv er ensformigt“ og han trænger derfor ogsaa til en Adspredelse nu og da, som det kan være vanskeligt at faa Raad til selv om hans Sold ikke er ringe — navnlig da, naar man som Brevskriveren altid har lidt af en ulykkelig Mangel paa Evne til at kunne holde paa Pengene. Han maa derfor ogsaa skrive hjem efter Forstærkning, men

endnu inden hans Anmodning naar hjem, har hans Moder sendt ham en Postanvisning (10 Kr.), og dette gør ham meget skamfuld, thi i Virkeligheden har han, hvad han behøver, „og hvis jeg havde vidst om de 10 Kroner, vilde jeg ikke have skrevet efter Anvisningen, men du maa tilgive mig, thi hvis jeg har begaaet en Fejltagelse, er det mod mit Ønske.“ Skarpskydningen er blevet forsinket ved, at Battalionen er flyttet over i en ny Lejr. Da det forlyder, at den efter endt Skydeøvelse vil blive uddannet udelukkende i Pionerarbejder, er han ved at opgive Tanken om at søge Forflyttelse. Han vil alligevel helst blive sammen med sine fremtidige Naboer.

„Vor Træning,“ fortsætter han, Brevet er skrevet paa ukorrekt Engelsk, isprængt Dansk, „har indtil nu været meget forceret og selv om det ikke har været *hart* (?) er vi bleven holdt i Virksomhed fra Kl. 5 om Morgenen til 6 om Aftenen og sendt i Seng Kl. 9. Nattetegn gives ikke og der er ingen af de andre Battalionen, der saa stadig er blevet holdt til Ilden som vor og vi haaber, at det betyder, der snart bliver Brug for os. Forøvrigt er jeg ved at vænne mig til Livet her og tage det gode, hvor jeg finder det. Der er mange udmærkede Fyre i mit Kompagni, mange, der har set sig godt om i Verden fra det ene Ocean til det andet og prøvet alle Livsstillinger fra de højeste til de laveste. Vi har mange hyggelige Samtaler og lærer lidt efter lidt hinanden at kende og kommer til at staa paa en god Fod med hinanden, og jeg er vis paa, at vi, naar det gjælder, vil være i Stand til at gaa godt i Spænd

sammen. Vi er bleven befængt med nogle tvivlsomme Fyre, der er bleven ladet tilbage af de andre Battalioner, da de drog til Frankrig, idet de opholdt sig enten paa Hospitalet eller i Fængslet, mest i Fængslet. Det er meget nemt at komme i The Clink [*Brummen*] her, men jeg haaber at kunne holde mig udenfor den; det er min Agt at spille Spillet efter dets Regler. En brav Fyr røg forleden Dag ind fordi han „svarede“ en Officer. Det gjorde mig ondt at se ham tabe Selvbeherskelsen. Nu vil jeg sige Stop for denne Gang og sende det af.“ Og saa paa Dansk: „Min Pibe vækker almindelig Misundelse.“

Brevet blev imidlertid ikke afsendt men tre Dage senere forøget — i Huj og Hast lige før Postens Afgang. Han er mere og mere ked af Lejrlivet og længes efter at komme til Fronten, men da han ikke kan ønske dette „uden at ønske Uheld for uskyldige Mennesker“ tænker han atter paa at blive forflyttet. Rundt om ham danser og synger en Del af hans Kammerater, der skal afsted den følgende Søndag; Lyset, han skriver ved, bliver slukket, Pengene, hans Moder har sendt har han ikke kunnet faa Orlov til at hente — kort sagt: Stemningen er lidt irriteret, og den er rimeligvis ikke bleven bedre i den følgende Tid, da Regnen, som han fortæller i det næste Brev, har strømmet ned ustandselig, og da Grøften uden om deres Telt var bleven forstoppet en Nat, havde de den kedelige Oplevelse at vaagne som druknede Mus. „Hvis det skal kaldes Englands

Have,“ udbryder han, „maa jeg saa bede om at bo i British Columbia.“ Senere faar han dog vist et bedre Indtryk af Stedet. Han taler i det mindste om de smukke Haver og Parker, og om at han ingensteder har set mere Omhu ofret paa at gøre Hjemmene skønne og tiltalende.

Heldigvis er han sluppet fra Oversvømmelsen uden Forkølelse og alt, hvad han ønsker er et godt Maaltid. „Da jeg fik Pengene fra dig var jeg inde i med to Venner og vi sled haardt i det for at faa stoppet os med Skinke og Æg, Fisk o. s. v., men en Soldats Appetit er det vanskeligt at tilfredsstille. Jeg kan ikke takke dig nok for den Kærlighed og Venlighed, du viser mod en gammel uværdig Søn som mig De tre første Dage i næste Uge skal jeg til Tandlægen og have Tænderne gjort i Stand. Jeg har ikke Lyst til at blive holdt tilbage for deres Skyld, hvis der kommer Ordre til at en ny Deling Mandskab skal afgaa. Det er i sin Orden at være Soldat, naar man har et Formaal dermed, men før jeg skulde blive Fredstids-Soldat vilde jeg købe mig et Reb.“ Et Par Dage efter skriver han paany; Situationen er den samme afventende: „Jeg er ved at vænne mig til Livet her og kan snart adlyde en Ordre uden at bande indvendig, hvad der er meget svært, navnlig naar Ordrene synes meningsløse. — Jeg maa tage til i Vægt for jeg har faaet mangt et godt Maaltid inde i Byen i den sidste Tid efter at vi var færdige med vore Skydeøvelser; men vi var oppe Kl. 3 hver Morgen og marscherede

6 Mil (eng.) til Skydebanen. Jeg har derfor faaet for lidt Søvn og haaber at indhente det forsømte i Aften.“

Forinden Ordren til Udrykning kommer faar han fire Dages Orlov, som han tilbringer i London. Han har besøgt en Bekendt af Familien og været sammen med Kammerater i Kanadiernes Klub, hvor han træffer adskillige, der har været ude ved Fronten. Ogsaa i Australiernes Klub har han været. „At Krig er Helvede er, hvad du faar ud af dem, men de fleste af dem synes tilfredse med, at de har givet deres Haandsrækning.“

Derefter med den Optimisme, der er karakteristisk for ham og som har bragt ham adskillige Skuffelser: „Jeg har lavet en lille Spekulation, idet jeg er traadt i Forbindelse med et engelsk Kompagni, der handler med Land i British Columbia og haaber at jeg, hvis jeg naar Krigen er forbi kommer tilbage, vil være i Stand til at udnytte mine Erfaringer.“

Brevet er tænkt som en Hilsen fra London men bliver først fuldendt seks Dage senere, da han er vendt tilbage til Lejren. En 30—40 af hans Kammerater var netop rejst til Fronten, da han kom tilbage og deriblandt flere af hans bedste Venner. Han føler sig derfor meget ensom — „det tager mig altid nogen Tid, inden jeg tør op overfor Mennesker og jeg var derfor ked af, at jeg ikke var her“ — men han haaber, at det ikke skal vare længe, inden han er hos dem. Han har forøvrigt haft det udmærket i London sammen med „tre gamle Caribos-rangers“, „men vor Appetit var for stor for en sædvanlig Ser-

vering; vi kunde, og gjorde det ogsaa undertiden, begynde forfra, naar vi var færdige med Menu'en. Vi besaa nogle af de historiske Bygninger, tog en Baad ned ad Floden og morede os i det hele taget. Hvis jeg fortav, at vi fik et godt Glas Vin og Øl (Vinen i den spanske Bodega var billigere end det engelske Øl) vil Beskrivelsen af Turen tiltale dig mere, men jeg hader at sige en Løgn, og vi vendte tilbage til Lejren som bedre Mænd end vi drog ud. — Jeg var i London, da den første Efterretning om Søslaget indløb, og det er frygteligt at se saamange Mænd dræbt saa at sige med eet Slag, men vi føler os overtydede om, at Englændernes Greb til Søs er blevet stærkere. Undervandsbaadene er blot som Moskito'er, deres Bid kan være pinlige men betyder ikke noget alvorligt.“

„Jeg er ked af,“ fortsætter han som Svar paa Moderens Berøring af det religiøse Spørgsmaal, „at jeg ikke med Sandhed kan fortælle dig, at denne Krig har bragt mig eller nogen Soldat, med hvem jeg har talt nærmere til nogen af de bestaaende Trossamfund, og jeg for min Del føler det som en Ydmygelse at være tvungen til paa Kommando en Gang om Ugen at overvære Gudstjenesten. — Men hvis det bringer Mænd til at føle deres Ansvar overfor dem selv og deres Naboer og overfor det Samfund, de tilhører, vil de kunne blive værdige til det Liv efter dette, som de fleste haaber paa og har en mer eller mindre fast Tro paa. Jeg har ikke i Sinde at forklare mine Anskuelser udførligt, men du har rettet et direkte Spørgsmaal til mig og hvis du intet

Svar fik, kunde du tro, at jeg ikke brød mig om eller tænkte over disse Ting. Jeg mente [*derfor*] det var bedre, at du fik at vide, at jeg vil prøve paa at forbedre min Sjæl og min Aand ligesaavel som mit Legeme, selv om jeg maa følge mine egne Veje [*my old lines*], idet jeg haaber at have mere Held med mig fremtidig end jeg har haft hidtil. — Jeg maa slutte nu, da jeg ikke har mere Tobak. Jeg maa tilbage til mit Telt; det er ogsaa snart Sengetid. Jeg ryger af min sidste Pakke Tobak, men vil tage Piben med mig til Frankrig, naar og hvis vi skal derover.“

Endelig slaar denne længe ventede Time — med kort Varsel finder Afrejsen Sted og d. 14. Juni 1916 kan han skrive fra en Lejr i Frankrig bag Fronten. Den er fuld af Kammeräter, „der har været ude ved den og som efter at være bleven helbredede for deres Saar er paa Vej tilbage til den igen. De der har været med i det nogen Tid har sikkert fortjent deres Hvile, og vi, der er paa Vej derud for første Gang maa være glade ved at tage Byrden op, hvor de slap den. Efter al Rimelighed vil vi ikke blive udsat for Anstrengelserne saa længe som mange af den første Sendings Mænd har været det. Ikke desto mindre kan vi naa at faa, hvad vi behøver, thi selv om vi stoler paa den endelige Sejr prøver vi paa ikke at nære større Forhaabninger end rimeligt Vi nærmer os nu Farezonen og bliver nu behandlet som Mænd og Soldater, og hvis du af

mine foregaaende Breve fra England undertiden har faaet Indtryk af, at jeg hakkede paa den militære Disciplin, vil du forstaa, at det kun var paa den prøjsiske Form, den ofte antog. Her er vi alle frivillige og ivrige efter at udrette vor Del, saa godt vi kan, og er vi bange for noget, er det hver for sig for, at vi ikke skal være Opgaven voksen. Jeg for min Del er imidlertid temmelig rolig og haaber i Løbet af et Aar at kunne besøge dig.“ Han har stadig Besværligheder med sine Tænder, men naar de er i Orden haaber han at støde til sin Battalion. „Pionererne har et godt Ry hos de fleste af dem, der vender tilbage fra Fronten og jeg haaber at hjælpe med til at bevare det. Mine kærligste Hilsener til dig og den øvrige Familie og mine Venner. Vær ikke bekymret for mig, thi selv indrømmet, at det er en farlig Beskæftigelse at være Soldat vil dog de fleste af Gutterne komme hjem igen, og som du véd, vil min Konstitution holde til flere Stød end de flestes, og Pionererne er vel desuden godt stilled i Forhold til Infanteriet.“

Imidlertid forestaar der en ny Venteperiode om end øjensynlig ikke en saa ubehagelig for ham som den foregaaende. En Maaned efter giver han et Par Billeder fra Livet dernede i Ventelejren. Han har om Formiddagen haft, hvad de kalder „a snap“ d. e. Pligter, der nærmest bestaar i ingenting at gøre. Det har imidlertid været Regnvejrr og da det „har regnet for næsten en Uge følte jeg og de fleste af os elendige tilmode. Det er svært at faa Tingene tørre igen i disse Telte, hvor man sover paa Jor-

den, men nu blæser der en frisk og tørrende Vind og Solen kigger undertiden gennem Skyerne, og naar der er gaaet en Dag vil vi have glemt Besværet og jeg kan tage mine Lommetørklæder i Brug igen; foreløbig benytter jeg et Haandklæde. Vi er for tredie Gang bleven vaccinerede og føler os i Stand til at modstaa de fleste Sygdomme, hvis vi kommer helskindede fra dette. Vi bliver nu forsynede med fuldstændigt Udstyr og holdt i stadig Beredskab til at gaa til Fronten og Ordren dertil kan komme naarsomhelst. Jeg er næsten vis paa at kunne passere den sidste Undersøgelse, som foretages af en Hærskare af Læger. Jeg ved ikke af, at der er nogetsomhelst i Vejen med mig. Mit Knæ bliver Dag for Dag stærkere saa det næsten er for nyt at regne, om end mine Lemmer naturligvis er lidt stivere end de var for tyve Aar siden. — Kana-dierne har i de to sidste Uger atter været i Ilden. — Vi fordriver Tiden med at grave Løbegrave, lave Skansekurve o. s. v. og saa vidt man kan forstaa vil det blive den Slags Arbejde, vi vil blive brugt til, og saa Minering. Vi har faaet ny Officerer, som for Størstedelen har været ved Fronten og vi bliver behandlede som Mænd og ikke som Tinsoldater og føler det derfor mere som om vi udretter noget

Omsider er han ved Fronten; d. 6. August skriver han til sin Moder fra en Bondegaard umiddelbart bagved den. Et Par uafsendte Breve gaar han med i Lommen — det ene er bleven sendt tilbage fordi han havde lagt sit Fotografi inden i det. Han synes, at Censoren kunde have ladet noget saa uskyl-

digt som en Kanadiers Fotografi bestemt for hans Moder passere, „men det er naturligvis vanskeligt at lave Regler og Bestemmelser, der passer for alle Tilfælde.“

„Som du vil forstaa er jeg nu nærmere end før ved, hvor det er Alvor, og det er min Agt at gøre mit bedste for at opføre mig som det sømmer sig en Mand. Tanken paa vore personlige Erfaringer om Prøjservæsenet i Slesvig bør være en Hjælp til at udholde Anstregelserne. Vi haaber naturligvis allesammen at redde Skindet, men skulde det værste hænde, kan en Mand næppe haabe at dø i bedre Selskab end som kanadisk Soldat. — Jeg er foreløbig ved en Reservebattalion, men vil træde ind i min gamle Battalion saa snart der bliver Brug for Forstærkninger. 1. Pioner-Battalion bestaar næsten udelukkende af Nybyggere fra Midtkolumbia: Jægere, Guldsøgere og Pelshandlere og jeg føler mig naturligvis meget mere hjemme blandt dem end blandt nogen anden Slags Folk. — Vi har arbejdet paa et Vandanlæg for Løbegravene, men er sikre for alt andet end Flyvemaskinerne og Tykkerne er tilsyneladende forsvundne fra Luften, thi vi har hverken set eller hørt noget til dem, hvorimod vi ser i Dusinvis af vore egne hver eneste Dag.

Aanden blandt dem, der har prøvet mer eller mindre af det er udmærket og selv om Krigen er Helvede, tror jeg, at de fleste af dem ønsker at være med til Enden, og nu skulde det synes muligt at give dem, der har døjet Vintre i Løbegravene en

velfortjent Hvile engang imellem. — Vi er overbeviste om, hvorledes Resultatet vil blive, selv om der endnu er langt til Enden. — Det er et vidunderligt smukt Agerland heromkring, ligesaa intensivt dyrket som Danmark og Kornet næsten modent alle vegne helt ud til Frontlinien. Hvis det ikke var for Lyden derude fra Horisonten — og det kunde man bilde sig ind var Torden — vilde Verden sét fra Laden hvor vi er indkvarterede se saa straalende ud i Sommersolskinnet, at man kunde fristes til at tro, at al Snak om Krigen var Løjer eller blot noget, man læste om i Aviserne. Men inden ret længe, maaske endnu i Aften, vil jeg faa Troen i Hænde paa den barbariske Virkelighed.“

Som de fleste andre Soldater bliver han dog kun gradvis ført ind i det allerværste og det næste Brev (20de Aug.) tyder endnu paa forholdsvis rolige Forhold. Han har haft det Uheld at glide og derved beskadige det Knæ, han stadig har Vanskeligheder med, men i Løbet af et Par Dage mener han atter, det vil være i Orden, og nogle faa Dages Hvile vil tilvejebringe et Reservefond af Energi, der vil komme til Nytte, naar Efteraaret sætter ind med stadigt vaadt Vejr. Efteraaret og Vinteren her ligner vistnok meget de tilsvarende Aarstider i Danmark, det er allerede begyndt at blive koldt om Nætterne nu. — „I Løbet af en Dag eller to vil vi flytte nærmere til selve Kampen og have den Tilfredsstillelse, at hvad vi end foretager os vil det være til saa meget større Nytte. — Som du vil kunne forstaa er Humøret ikke højt i Dag, hvor jeg hinker om uden at

føle nogen Smerte, men Taalmodighed er noget af det første en Soldat maa skaffe sig, og naar en Mand gør sit bedste kan han ikke gøre mere. En menig Soldat er kun en Bonde i dette uhyre Spil og maa blive, hvor han bliver sat. —

Det maa være nok for denne Gang. Det er saa lidt, vi ser og hører om, hvad der gaar for sig, og saaledes som den menneskelige Natur er beskaffen maa man tage de 90 % af hvad man hører med en stor Portion Forbehold. Det bedste en Mand kan gøre er at opsummere det altsammen og danne sig et almindeligt Indtryk paa Grundlag af det. — Jeg befinder mig vel om end sommetider *for* levende, de Bade og Varmeovne, der findes her hjælper til at holde Yngelen nede, men desværre kan man efter at have taget Bad have endnu et Dusin Æg eller to paa sig, hvoraf Stammen fornys. — Efter Badene kan man faa nyt rent Undertøj i Stedet for det gamle, der bliver rensat i Feltvaskerierne, saa du kan se, at der bliver gjort alt, hvad der med Rimelighed kan gøres for vor Renlighed og Velbefindende. Med Hensyn til Maden er der til Tider megen Kritik, men det er en Kendsgerning, at de fleste af os holde vor sædvanlige Vægt og bevarer den, og vore Rationer er utvivlsomt tilstrækkelige i Forhold til det Kvantum Arbejde, vi maa udrette. Hvis vi maatte arbejde under det borgerlige Livs Konkurrencevilkaar tvivler jeg om, at vi kunde holde Stillingen, men paa den anden Side spiser de fleste Folk for meget og jeg har set mange her skære det fede af Flæsket og saa bagefter klage over, at de ikke fik nok.“

Den 3die September meddeler han, at han skal til „et andet Sted i Frankrig“ for at støde til den Battalion, han egentlig tilhører, 1ste Pionerbattalion, og at han sandsynligvis dér vil komme under Forhold, hvor det gaar adskilligt varmere til end „her, hvor jeg ikke har sét andet end Forbiere. Vore Aeroplaner har faaet Overtaget og da „Fritz“ sjældnen véd, hvor han træffer, faar han ti igen for hver en, han sender os, og da vore Aeroplaner hjælper Artilleriet, skulde jeg tro, at det er os, der har Overtaget. — Mit Knæ generede mig kun nogle faa Dage og jeg er nu atter allright. I deroppe i Danmark faar naturligvis alle de tyske Krøniker om Zeppelin-togterne i England, men I kan godt holde jer til den engelske Forklaring. Nogle af Bladene gør mere af det end det hele er værd.

Jeg havde Brev fra min Nabo i Britisk Columbia. Han skriver, at min Græsgang staar godt, og at han haaber, at faa pløjet 10 Acres for mig til Efteraaret. Han fik hvad jeg efterlod af Forraad samt Høhøsten dette Aar og den første Høst efter Brakpløjningen, men jeg maa give ham nogle af de Penge, Regeringen holder tilbage for mig til Udsæd næste Foraar. Jeg vil gerne have det pløjet til jeg kommer hjem, da det vil give mig en god Begyndelse og jeg saa kan holde et Par Heste og faa noget af Oplandet ryddet. Det er for svært og langsomt Arbejde til at man kan gøre det med Haandkraft alene. Jeg befinder mig helt vel og har det saa godt som man med Rimelighed kan forlange at have det i Betragtning af, at det ikke netop er en Skovtur, vi er paa,

og hvis jeg kommer igennem det, tror jeg ikke, at en Vinter vil have nogen varig Indflydelse paa min Konstitution, og jeg haaber at være i Stand til at bevare Herredømmet over mine Nerver under de fleste Forhold, saa det maa siges at være lettere for mig end for mange af Kammeraterne, der har faaet deres Helbred og deres Nerver ødelagt af det lange Felttog.

Vi haaber alle at se en Ende paa Tingen, men det forekommer ikke mig, at vi med Grund kan vente de Resultater, vi tilstræber i synderlig kortere Tid end et Aar. Tyskerne er bleven uddannede til dette i Løbet af fyrretyve Aar gennem Skole, Kirke, Hær og Statsraad for ikke at glemme Børnehaverne, og før Guldkalven er bleven slaaet i Stykker vil de ikke tro paa, at den er død.“

Han bebuder, at det vil vare noget, inden han igen kan skrive, men at Forklaringen vil følge i næste Brev. Dette er da ogsaa først skrevet 11 Dage senere og fortæller, at han nu „er i det“ men at de har været vidunderligt heldige „og stakkels Fritz trækker det korteste Straa“. „Kanonerne avancerede i Dag og tog den Stilling, de havde faaet Ordre til at tage og vi forbandt med Hakke og Spade vor gamle Front med den nye. Tro mig, Hakker og Skovle lavede Overarbejde, hver eneste Mand et seks Fod lang, tre Fod bredt og fem Fod dybt Stykke Løbegrav. Der var 28 af mit Kompagni og vi svarede alle ved Navneopraabet i Aften, saa du vil kunne forstaa, at en Mand har en smuk Chance. Vort Artilleri er vidunderligt og vore Flyvere har det meste af Luf-

ten for dem selv, saa Fritz kan ikke tage ordentlig Sigte. — Jeg er 6 Fod høj og vejer 175 \mathcal{W} saa det at dukke mig i lave Skyttegrave, medens jeg belæsset med Oppakning og Værktøj skal holde Trit med Anføreren, giver mig saa meget at bestille, at jeg ikke faar Tid til sygelig Nysgerrighed. Jeg vil ikke nægte, at det er farligt at være Soldat og at Krig er et Helvede, men selv Kejseren skal ikke have Lov at „gaa amok“. Vore Kvarterer, der er nogenlunde udenfor Fare, er saa hyggelige som vi gør dem. Af gamle Blikdaaser har jeg lavet en lille Ovn og tørrer min Skjorte ved den, medens jeg skriver dette, men vi sover uden Uldtæpper, for at hærde os til den kommende Vinter antager jeg, en Udgravning 6' \times 7' ind i Siden af en gammel Løbegrav. De fleste af mine gamle Venner er her endnu og jeg besøger dem undertiden i deres mer eller mindre paladsagtige Opholdssteder. Hvis vi bliver her længe nok vil jeg erhverve mig Færdighed i at krybe ned i en Hule paa Hænder og Knæ. Hvis der skulde hænde mig noget alvorligt vil Du straks faa Mededelse derom gennem den kanadiske Hærledelse. Min Farm vil tilfalde dig som min nærmeste Slægtning, og hvis X ikke ønsker at overtage den, skal du skrive til C. A. Panama, Newstown Prince George og bede ham sælge den, naar Priserne gaar op omtrent to Aar efter Krigen. Tilbyd ham et pænt Kommissionssalær, 33 % eller deromkring og det skulde netto kunne indbringe 3—4000 Kroner, som du kan bruge som et Legat for N. N.s Børn Jeg maa nu prøve at faa nogen Hvile, men jeg er

næsten for træt til at sove, jeg vil komme til at fryse, medens jeg sover, da Natten er klar og kold.“

Til den engelske Dame, Mrs. D., hos hvem han tilbragte sin Ferie i London skriver han samtidig (18. Septbr.) om, hvor heldige de har været og hvor farefri deres Opgave er i Forhold til Infanteriets, der maa tage det værste Stød. „Imidlertid hjælper Tanken om, at vi gaar frem, vidunderligt. De Kræfter, der kæmper her er saa uhyre, at man til Tider helt glemmer den Fare, man selv er udsat for og, hvad man ser rundt omkring sig af Elenighed, og standser for at beundre den Vælde og Opfindsomhed, der er Resultatet af Menneskehjærners forenede Anstrengelser. Gid blot efter Kri-gen, at den samme Kraft og Samdrægtighed kunde blive anvendt til bedre Formaal.“

Heldigvis bliver der ikke denne Gang Brug for nogen testamentarisk Bestemmelse, men det følgende Brev bæres af en Stemning, der vidner om, hvor alvorlige de Kampe har været, han denne Gang har været med i.

„Kære Moder,“ skriver han d. 20. Septbr. „Jeg vil skrive et Par Ord til dig, da jeg ikke føler mig søvnig. Der er for megen Støj omkring i Lejren: Kirkeparade, Udbetaling af Sold, Tæppeuddeling etc. etc. Vi er i Færd med at forlade den for at faa nogle Dages Hvile bag Fronten, hvor ingen skyder paa os, hvilket vil give Nerverne en Mulighed for at komme i Orden igen. Vort Held har stadig ikke svigtet os og i Betragtning af, hvorledes Fritz har dænget os til, har han ikke faaet Ram paa mange

af os. Heldigvis holder vi nu alle Højderne og vore Flyvere tvinger hans Observatører til at holde sig i Defensiven, saa for det meste skyder han i Blinde. — Naar vi arbejder, graver os ned, har vi for travlt til at bryde os meget om det. Værst er det, naar noget standser os paa Vej fra eller til Arbejdet ofte paa farlige Steder, og Manden ude i Linien véd ofte ikke, hvad Grunden er eller hvad der gaar for sig ved Fronten. Hvis Tingene gaar deres jævne Gang og man har den Tilfredsstillelse at se Arbejdet skride, er det en vidunderlig Beroligelse for Nerverne, men hvis Forsinkelse eller Uheld spænder Nerverne til det yderste er der ikke megen Morskab ved det, men det hænder jo og vi er her for at tage, hvad der falder af. Endnu er jeg ikke bleven prøvet over Evne og haaber at jeg vil have Lykken med mig

Den 29. er han bagved Fronten. Han ligger i en gammel fransk Bondegaard. „Bøndergaardene her er 100 Aar bagud i Udviklingen, ligger samlede i Landsbyer, er daarligt byggede, for en stor Del klasket op af Ler. Befolkningen her kunde lære et og andet af vore danske Bønder. Vi har været ude [*af Kamplinien*] i 3—4 Dage nu og venter Marschordre naarsomhelst, men ingen véd endnu hvorhen. Vi venter halvt om halvt at skulle nordpaa til en Del af Fronten, der ikke netop er saa hed som denne Del i Øjeblikket, men vi haaber alle at en nærmere Fremtid vil bringe os et godt Stykke nærmere Enden, og at vi vil være efter Fritz mere end eet Sted.

Det svirrer med Rygter her og alle Nyheder undtagen de officielle maa modtages med Forsigtighed, men selv en ganske almindelig Soldat kan se, at vore Sejre for hver Gang vi driver paa er større og vundne med færre Ofre end i Juli og August, men jeg er bange for, at det er for tidligt at haabe paa et tysk Sammenbrud, og at vi vil være nødt til at vænne os til Tanken om et Vinterfelttog. Det er ingen Under, at Tyskerne drives til Desperation, thi hvis Arbejderne skal betale for den Skade, deres Hære har anrettet kunde de ligesaa godt ønske sig døde. Saaledes som Forholdene har været i Tyskland vil Overklassen forstaa at smyge Skatterne efter Krigens af sig. Saavidt jeg forstaaer Forholdene i England, beundrer jeg mest af alt den Maade, hvorpaa den velsituerede Middelstand har taget Krigens Byrde uden Beklagelse, beskattet som den er med indtil 50 % af Indkomsten og alle Udgifter iberegnet indtil 50—75 %. Mrs. er et Eksempel. Hun er nu uden Hjælp i Huset og arbejder desuden 2—3 Dage om Ugen ved Lunchdisken i et Ammunitionsværksted, og paa samme Maade er det med dem allesammen.“

Han tilføjer med en karakteristisk men sikkert ubegrundet Pessimisme, at det gør ham ondt at maatte sige, „at vi i Danmark under lignende Omstændigheder næppe vilde frembyde en lignende Enighed.“

Efter disse Betragtninger, hvis Ensidighed det ikke er nødvendigt at paapege, vender hans Tanker paany tilbage til det Problem, der stadig syssel-

sætter ham: hans egen moralske Holdning. „Jeg befinder mig atter vel, har sovet godt og ganske glemte Krigens Ubehageligheder. Hver Dag har nok i sin Plage og maa helst klare for sig selv. Jeg haaber, naar vi vender tilbage at være i Stand til at gøre det lidt bedre end sidst. Jo mere en Mand kan bevare Koldblodigheden desto sikrere vil han være og desto bedre i Stand til at opføre sig som det sømmer sig en Mand under Forhold, der prøver ham.“

Efterskriften er dateret næste Dag. De har endnu ikke faaet at vide, hvor de skal hen, men er parate. Han har imidlertid for sit Vedkommende Udsigt til, hvad han kalder et „bombproof job“, et bombesikkert Hverv. Man har søgt efter tysktalende Menige til at tage sig af de tyske Fanger og kommandere dem til Vejanlægsarbejder og da der var meget faa der meldte sig som skikkede, mener han, at han vilde kunne komme i Betragtning. „Jeg taler ikke meget tysk, men nok til at give dem Anvisninger for et saa ligetil Arbejde. Jeg vilde ikke have søgt et bombesikkert Hverv, du véd at jeg er villig til at bære min Del, men naar det ligefrem melder sig paa min Vej — for en Overgang, vilde det være dumt at undvige det. Jeg vil gerne være med til Enden.“

Han faar imidlertid som det fremgaar af næste Brev ikke denne Chance, men vender sammen med de andre tilbage til samme Sted igen. „Men jeg har denne Gang haft en let Tur sammenlignet med sidste Gang. Jeg har arbejdet paa en let Jærnbane

— paa samme Sted, hvor jeg sidst gravede Løbegrave, saa du kan se, vi gaar frem.“

Næste Dag griber han atter Pennen, da han kommer til at tænke paa, at man derhjemme i Danmark maaske har læst tyske Fremstillinger af, hvorledes tyske Fanger bliver behandlede. „Jeg har set og talt med Fanger, der arbejdede et godt Stykke bag Fronten udenfor Fare, eller som blev ført tilbage fra Fronten og jeg har ikke hørt en eneste Klage eller hørt [*et uforstaaeligt Ord*] eller blot set eller hørt noget om at nogen Fanger skulde være bleven plyndret for sine private Ejendele. At der i Kampens Hede under den voldsomme Nærkamp kan blive dræbt flere end nødvendigt er uundgaaeligt, men det er en gammel britisk Regel aldrig at sparke til en Fjende, naar han er overvunden. Hvis der skal være Tale om noget vil jeg snarere tro, at vi paa vor Side er for skaansomme, thi Tyskerne følger ikke lignende Regler. Hvis dette ikke er klart for Offentligheden, maa du bede Bertel Fuglsang [*der som tidligere Redaktør af „Landsmænd i Udlandet“ er godt kendt af Udvandrere*] om at bruge denne Erklæring for hvad den er værd.

Vort nuværende Hverv udsætter os ikke for saa mange Granater, men dem, vi ser er af de største Kalibrer og bestemte for vore Batterier. De fleste af dem gaar i Jorden, da Fritz ikke har Midler til at foretage Observationer, men hvis en af dem tilfældigvis anretter nogen Skade, maa vi udbedre den. Det er nok til at faa det til at løbe en Mand koldt nedad Ryggen at se et Hul i Jorden saa stort som

et Værelse, men det bedste en Mand kan gøre er ikke at beskæftige sig med Enkeltheder. Hvis han gør det, er han i Stand til at glemme Maalet. Den, der kommer gennem dette vil sætte Pris paa Livet og jeg er sikker paa, prøve at faa saa meget ud af det som muligt, og jeg haaber, at den næste Generation vil opleve sociale Reformer af samme Betydning som de tekniske og videnskabelige Reformer, vor Generation har været Vidne til.“

Brevet slutter med fornyede Taksigelser for Skraa-tobak, som Moderen har sendt ham. Han har uddelt det meste af den, og ganske vist maa hun ikke sende mere, men hvis „nogen ellers er interesserede, vil jeg være glad for at bevise for nogle af Gutterne her, at Følelsen i Danmark er paa vor Side. — Mellemskraa er den bedste.“

Ogsaa i det følgende Brev (19. Oktbr.) giver han sin Forundring over det franske Landbrugs tilbageblevne Tilstand Udtryk. „Redskaberne er sammendyngede midt i Gaarden, Vand og Mudder er der overalt, man tærsker stadig ved Haandkraft, der er kun meget lidt Maskineri paa Markerne, Laderne har ikke andet Gulv end den bare Jord og Vinden piber igennem dem. Vi har det ikke meget behageligt, men bedre at vænne sig til at døje ondt end at blive blødagtig.“ Men er han saaledes ikke meget begejstret for Boligerne synes han til Gengjæld godt om Befolkningen. „Jeg prøver paa at huske lidt af det Franske, jeg lærte i Skolen og kan allerede snakke lidt. Befolkningen er meget sympatisk, en fin Race at se paa med indtagende Manerer. Jeg er

meget ked af, at vi har saa lidt Lejlighed til at være sammen med den.“

De ligger og venter paa Ordre, men aner naturligvis ikke noget om, hvor Rejsen gaar hen. „Men i hvert Fald kom vi fra et Sted, hvor det gik varmt til, og sandsynligvis vil det nye Sted være forholdsvis sikkert i Forhold til det, vi forlod; ogsaa vil Bekvemmelighederne med Hensyn til Husly, Vask o. s. v. blive bedre end her, hvor vi opholder os paa Træk. Det er mest sandsynligt, at vi kommer til at tilbringe Julen paa det nye Sted og ikke foreløbig drage derfra igen, medens vi maaske kommer hertil igen i det tidlige Foraar. Vi har været vidunderligt heldige, og om end vi maatte efterlade nogle gode Mænd, kunde det have været meget værre; og var sikkert meget værre for mange af vore Infanteribattalioner. Men vi maa jo tage Chancerne som de kommer og kan endnu opleve at komme til et Sted, hvor det gaar værst ud over Pionererne, for saaledes som Tingene former sig forekommer det mig taabeligt at haabe paa Fred de første 10—12 Maaneder. Mine gamle Venner fra Prince George er spredt i Battalionens fire Kompagnier, men jeg haaber at finde nogle her, som jeg kan slutte mig til. Livet i et uopdyrket Land i Nærheden af Floder og Skove giver Mænd flere fælles Interesser, og deres Væsen og Sprog afslibes i Naturens Nærhed. Jeg tror, at selv den, der kommer fra Storbyens Huler føler det unyttige i at bruge skidne Udtryk om end en almindelig dødelig ikke altid kan holde sine Tanker rene.“

Han venter at faa Orlov i Januar og skal da besøge en Veninde af Familien i London, og lover sig selv at han vil gøre sig nyttig: tænde Ild op og feje Gulve, men tilføjer: „det er bedre ikke at lægge Planer for Fremtiden; det tager nemlig ikke lang Tid her at skaffe en Mand en Jordlod.“

Ti Dage senere er han atter ved Fronten, men som han haabede paa et meget roligt Afsnit af den. „Her synes at være meget lidt at gøre for Pionererne saa jeg venter, at vi vil have det forholdsvis nemt en Tid, saa nemt som man kan have det her. Det regner hver Dag og vi kan takke vor Lykkestjerne, at vi ikke er, hvor det gaar hedest til nu. De stakkels Fyre, der er der nu maa lide mere end man kan forestille sig. Jeg havde haabet at kunne faa et Bad her, men vi er stadig henvist til de mest primitive Metoder i Kampen mod vore personlige Fjender, nemlig pille dem eller med en lidt mere videnskabelig Fremgangsmaade lade et tændt Lys glide langs Sømmene, og endda er jeg ikke saa stærkt befængt med dem som de fleste af Kammeraterne, thi jeg har altid sørget for at føre et ekstra Sæt Undertøj med mig og at koge det ud hvor det var muligt, men her er der knapt med Træ og Regnen forhindrer det i at tørre. Jeg vil prøve paa at faa et Par ekstra Sko, selv om de er tunge at slæbe rundt med, men jeg vil gerne tage saa godt Vare paa mig selv som det er muligt under de forhaandenværende Omstændigheder. Medens vi marscherede var vor Forplejning ofte lidt knap, men

nu da vi atter ligger fast, haaber jeg at Tingene paa ny vil komme i en mere regelmæssig Gænge, og jeg befinder mig meget godt, naar undtages de haabløse Neglejagter, jeg maa foretage, men det er ogsaa slemt nok, da det holder mig vaagen om Nætterne.“

Efter Hilsener og Taksigelser for modtagne Breve ikke mindst fra „min kære Moder“ kommer der pludselig, maaske foranlediget ved noget denne har skrevet, følgende Betragtning: „Jeg er for gammel til at nære personlig Ærgerrighed og tilfreds med at prøve at svare til mit Navn villigt og muntert og ikke for ofte at benytte Soldatens eneste Privilegium at komme med Udsættelser. Naar alt kommer til alt har vi kun lidt at klage over; hvis vi vil standse og tænke over, hvor storslaaet det hele er, er det kun mærkværdigt, at der kan tages saa meget Hensyn til den enkelte Soldats Liv og Bekvemmelighed som der bliver taget.“

Hans næste Brev kan tjene som en Bekræftelse herpaa, thi det beretter om alt, hvad der er gjort for at ruste dem mod Vinteren. „Vi har to Gange faaet Bad og rene Klæder og har faaet alle Slags Vinterbeklædningsgenstande uddelt: Gummistøvler, Sko, Undertøj, Lædertrøjer, strikkede Trøstere, et Tæppe til, Sokker, saa du kan forstaa, at vi er vel udrustede til at modstaa Vinterens Besværligheder — mine Beklagelser var forhastede. Vi faar tilstrækkelig til at vi kan klare os selv om Kosten er noget ensformig og fattig paa Grøntsager og Smør. Af Frugt og Syltetøj faar vi nok og af Kød mer end nok. Ved at købe lidt Smør og Brød ekstra

klarer jeg mig meget godt og behøver ikke at slide med at tygge „hardtacks“ en Slags Skibskiks, der bruges som Supplement til vore Brødrationer. Vi er for Øjeblikket paa et forholdsvis roligt Afsnit af Linien og vore Battalionier har endnu ikke haft nogen Tab her. Vi bliver her antagelig Julen over, inden vi paany bliver trukket tilbage for at hvile og tage en Haand med i mere alvorligt Arbejde.

Jeg er for Øjeblikket ansat som Vandvogn, idet jeg bringer Vand til Skyttegravene. Jeg har næsten en (eng.) Mil til Kilden og gør seks Ture om Dagen. Løbegravene her er i udmærket Stand med „Løbegravsmaatter“ eller Træfortov langs Siderne og for Størstedelen veldrænede i Bunden. Vi graver flere Huler, og den vi bor i er en forholdsvis sikker og har to Indgange og derfor forholdsvis god Luft. Vi har det derfor langt mere bekvemt end nogen der gaar i Krig har Lov til at vente. Det regnede næsten ustandseligt i flere Uger, men nu nyder vi en Tørvejrperiode og er opmuntrede af det smukke Resultat ved Somme. Jeg fik en Pakke fra Mrs. D . . . [*den engelske Dame i London, der gentagne Gange har været Tale om*], som blandt andre Ting indeholdt en lusebeskyttende Rustning, en tynd linned Skjorte dyppet i Sylol. Jeg bærer den med godt Resultat og spekulerer for at huske, om jeg skulde have været aabenmundet i mit sidste Brev til hende eller om jeg af en Fejltagelse har knækket en paa det.

Tilgiv min Mangel paa Delikatesse og dette korte Brev, men jeg er bange for, at det er over to Uger

siden jeg sidst skrev og jeg vil derfor have det afsted i Dag.“

I et samtidigt Brev (13. Novbr.) til den paagældende engelske Dame gentager han i alt væsentlig, hvad han skriver til Moderen, om deres Udrustning til den forestaaende Vinter og om deres forholdsvis Sikkerhed, „og vi bringer det mest mulige ud af Livet, medens vi har det. De stakkels Fyre, der har været i Ilden i den sidste Tid er bleven besværede af Mudderet. Naar vi er i Bevægelse, er det næsten umuligt at faa Løbegravene saa gode som de er her, hvor der er Gangbrædder og Dræn næsten overalt. Vi arbejder jævnt og stadigt med at lave Opholdsrum, lægge Spor etc. etc. men vi har dog nogen Tid tilovers til at læse i og holder Lyset tændt om Aftenerne.“

Hans tidligere nærede Ønske om paa Grund af sit (mangelfulde) Kendskab til Tysk at blive udtaget til Opsynshavende for Fangerne gaar nu i Opfyldelse, og den 28. November skriver han hjem fra en By bag Fronten. Han er Tolk og Arbejdsleder for tyske Fanger, der arbejder i et Stenbrud. Han bor under almindelige borgerlige Forhold men finder det koldt i Sammenligning med Løbegravshulerne, men hvis han bliver nogen Tid venter han at blive akklimatiseret og faa det rart. „Sandsynligvis vil Jeres Julebreve og -pakker naa mig her og nogle af Jeres Præsenter, særlig Skraatobakken vil komme i de forkerte Hænder, thi jeg er bange for at tage en Skraa eller en Pibe her, da Fangerne straks begynder at tigge, naar de ser Tobak. De fik for cr.

1 $\frac{1}{2}$ Frank af mig og jeg paatænker at indstille Rygning under Arbejdet, men da de faar Betaling for Arbejde vil det maaske hjælpe efter den første Udbetaling af Sold. De faar Breve fra Tyskland ligesaa hurtigt som jeg faar Jeres, og jeg tror de faar forholdsvis god Kost, men der er ingen Mand, der holder af at være berøvet sin Frihed, hvis han da nogensinde var en fri Mand.

Hvis dette ikke kommer dig for sent i Hænde, kan du sende mig 1 R billig Tobak; hvis jeg er her endnu til Jul vil jeg uddele det og derved frelse min egen. Vor Arbejdsdag er ikke lang, kun fra 9 til 3 $\frac{1}{2}$ med $\frac{1}{2}$ Times Middagspavse, men jeg har nok at gøre saa længe det varer, og har et ikke helt lille Stykke Vej at gaa ind til Byen, naar jeg skal spise. Hvis jeg finder tiltalende Selskab her vil jeg faa en hel rar Jul hvis ikke, haaber jeg Juleaften at kunne vende tilbage til min Battalion.“

En Uge senere skriver han til Søsteren, at han ikke er særlig ivrig efter at blive, hvor han er, men villig til naarsomhelst at vende tilbage til sin Battalion.

„Jeg er som du kan forstaa meget nedslaaet ved alle de daarlige Nyheder, der naar vore Ører, men haaber mere end nogensinde, at vi vil holde ud til den bitre Ende. — — Hvis du bryder dig om at vide, hvad Krig er og kan faa fat paa „Det store Fremstød“ af Mc. Gill, vil du være Sandheden saa nær som det er muligt. Jeg laante nyligt Bogen og den gjorde Indtryk paa mig. Du kan maaske til hans Beskrivelse føje lidt af, hvad han i nogen Grad

har forbigaaet: Tilfredsheden ved at gøre, hvad man anser for rigtig. Jeg vil bede Mrs. D . . . om at sende dig Bogen.“

Han længes tilbage til Kompagniet, hvor han har faaet nogle faa Venner, bl. a. truffet en Nabo, der har meldt sig fire Maaneder før ham, har været med ved Ypres, er bleven saaret og er vendt tilbage til Kompagniet lige inden Brevskriveren forlod det. Sidste Gang de mødte hinanden var det ved Stationen ovre i Kanada.

Han har ogsaa flere Flensborgere og en Sønderborger, „alle gode Danske“, mellem Fangerne, „og hvis jeg faar noget Tobak fra Jer til Jul,“ skriver han, „vil jeg sørge for, at de faar noget af det. En af dem har syv Børn hjemme i Flensborg. Naar alt kommer til alt, kan jeg maaske være til nogen Nytte her foruden at faa Fangerne til at arbejde saa meget som muligt, hvad der naturligtvis er det vigtigste. De kan forøvrigt ligesaa godt arbejde som ikke gøre det, det er let og renligt Arbejde her.“

I Efterskriften kvitterer han for en lige ankommen Sending Breve og Tobak. „Jeg skal fortælle Sønderjyderne, at Tobakken er fra en gammel Al-sisk Pige,“ siger han med Henblik paa, at Moderen er født paa denne Ø.

Hans Interesse for dem sætter sig ogsaa Spor i det næste Brev, hvor han forhører sig om der ikke kan skaffes dem Hjælp heroppe fra. Dette Brev udmærker sig iøvrigt ved undtagelsesvis at være skrevet paa Dansk; maaske som en Reaktion mod den Sprogforvirring, han skildrer i det. „Jeg lærer hur-

tigt Tysk, gaar hver Aften sammen med en Engländer over i en fransk Familie i Nabolaget og bryder paa med Fransk; han taler mere, men læser mindre end jeg gør, saa vi supplerer hinanden. Om Dagen taler jeg undertiden Dansk med mine to Sønderjyder, har lige vasket og stoppet et Par af mine gamle Sokker for den ene. — Jeg maa snart se paa, hvem jeg taler med for at finde ud, hvilket af de fire Sprog, jeg skal brække løs paa, og sommetider begynder jeg endda paa det forkerte.“

Han har brugt Hviledagen [*det er Søndag d. 10. Decbr.*] til „at fixe Tingene op i min midlertidige Bellig, et Hjørne af Gaardsrummet, parteret af for Soveværelse.“ Han har „haft en gloende Ovn hele Dagen for at tørre Gulv og Seng, der var lavet af vaadt Træ.“ Men skønt han saaledes er i fuld Gang med at indrette sig, er han ikke overdreven glad ved sit „nye Job“, „der hovedsageligt bestaar i at tage Skylden, naar noget gaar galt, og da jeg ikke kan stille Tingene om efter mit eget Omdømme og Erfaring, saa er jeg jo temmelig uskyldig, om vi ikke faar ud saa mange Kubikyard, som vi skulde. Men da jeg kun er en „private soldier“, kan jeg jo tage Livet let og rimeligvis flytter vi igen før længe, og jeg bliver da sendt tilbage til min Battalion, og om jeg igen blev rekvireret, vilde det blive for et andet Arbejde, saa jeg maa jo hellere gøre det bedste, jeg kan og holde min Mund. Naar jeg faar Værelset tørret ud, kan jeg holde en god Jul her og er kun bange for at blive altfor forvænt.“

Det gaar imidlertid ikke saaledes. I en Tilføjelse,

der er dateret to Dage senere kan han allerede — med Tilfredshed — melde om sin Tilbagevenden til Battalionen. Denne er ifølge det næste Brev (18. Decbr.) bleven udskilt af Divisionen og beordret til Jærnbanebygning. — „Vi er for Øjeblikket i temmelig overfyldte Kvarterer og maa arbejde temmelig strengt hver Dag — Ugen synes at have syv Dage. Naar vi kommer hjem, maa vi gaa i Seng, da vi ellers ikke kan faa vore Strømper tørrede, og de er uvægerligt vaade, da vi arbejder med Skovl og Spade og derfor ikke kan bruge Gummistøvler. Men vi befinder os i en næsten absolut Sikkerhed, bagved i befolkede Landsbyer og udretter vor Del paa en meget let Maade sammenlignet med de af Kammeraterne, der er i Ildlinien, men efter, hvad jeg kan forstaa er det Arbejde, vi udretter meget nødvendigt, saa hvorfor komme med Indvendinger! — —“

I et omtrent samtidigt Brev til Mrs. D. giver han flere Enkeltheder. „Vi er udenfor Rækkevidde,“ siger han, „af alt undtagen vort eget Luftskyts, og næsten bombesikre undtagen naar vi skal lave Sidespor for Artilleriet. Vore Kvarterer er meget primitive og vort Rum for lille til, at vi kan faa selv den mest primitive Bekvemmelighed. Vi er 34 Mand i et Rum, der er 20' × 30'. Imidlertid hvis vort Arbejde er til Nytte her, maa vi gøre vort bedste og grave løs. Hvis jeg troede, at jeg kunde finde et Sted, hvor min tekniske Erfaring og Uddannelse og mine 18 Maaneder i det danske Artilleri kunde blive til mere Nytte for Sagen, som f. Eks. i Tank'erne, vilde jeg ikke bryde mig om den

større Fare. Dette ikke paa Grund af personlig Ærgærrighed, men fordi jeg mener, at en Mand maa underordne sine personlige Ønsker. Personlig er jeg tilfreds med at gøre Tjeneste i en hvilket somhelst Egenskab, saalænge mine Overordnede viser mig den Respekt, de skylder enhver Soldat, naar han gør sit bedste, og siden jeg kom til Frankrig har jeg set meget lidt Brutalisering og selv saa godt som ikke været udsat for nogen. Selvfølgelig behøver en Mand ikke at staa altfor skarpt igen paa sine egne Rettigheder.“

Brevet slutter ligesom det, han sender til Moderen med at omtale de glædelige Efterretninger, der styrker deres Mod. „I Gaar og i Dag,“ skriver han til denne, „havde vi gode Nyheder fra Verdun, Franskmandene giver Kejseren det eneste Svar, han kan forstaa og jeg haaber, han snart vil faa vort, men nu da vi bærer en saa ringe Del af den fælles Byrde, føler jeg det næsten som om jeg ikke havde Ret til at se Tingene ført igennem paa den rigtige Maade; det vil endnu koste enorme Ofre, men hvis det standsede, inden det er ordentlig tilendebragt, vilde det betyde endnu større Ofre for kommende Slægter.“

24de December.

I Aften er det Juleaften, og jeg vil sende dig dette Brev. Jeg har haft en slem Forkølelse og har følt mig saa langt nede som jeg ikke husker jeg har været i mange Aar, men i Dag har jeg det meget bedre og faar mig lidt Hvile og i Morgen haaber jeg at være rask igen.

I Morgen vil jeg, hvis jeg paa nogen Maade kan gaa over til Fangelejren, det er kun fire Mil herfra. Det vil være en god Øvelse og jeg vil prøve at faa en lille Pakke i Stand. Jeg kunde have brugt noget af det nye, du sender, men de er ikke kommet endnu og jeg har ikke passet paa mine egne Penge, men brugt dem til at blive rask for, Æg til 35 Centimer og varm Rødvin med Krydderier, men jeg er glad, jeg fik Bugt med Forkølelsen; du ved, hvor jeg plejede at være medtaget og nu har jeg ikke kendt noget til den siden jeg kom til Britisk Columbia.“

Det nye Aar fortsætter for ham hvor det gamle slap, med forholdsvis ensformigt Arbejde og uden større Begivenheder. Nytaarsdag sidder han paa „det, der tjener ham til Seng“ og skriver, da det er vanskeligt at finde noget andet Sted, der er mere skikket. „Jeg føler mig igen rask, kun er min Stemme endnu meget svag og jeg er lidt bovlam, men gjorde dog et godt Dagsarbejde baade i Gaar og i Dag. Vi spildte sidste Uge for megen Tid paa Grund af daarligt Vejr, saa der er ikke noget at sige til, at vi maa indhente det forsømte. — Jeg har endnu ikke sendt min Pakke til Sønderjyderne, men jeg har en Del Tobak og to Piber, og naar vi igen faar Sold vil jeg købe 2 Dusin Lys, Stoppe-naal, Uldtraad, Synaal og Traad og prøve at faa det sendt af. — — — Vi faar kun 30 Franks om Maaneden her i Frankrig og samler os derfor ikke saa lidt Penge. Det halve bliver holdt tilbage

i Kanada til vi vender tilbage, og naar vi faar Orlov til at rejse til England kan vi bruge den anden Halvdel og derved faa nok til, at vi kan have det godt saalænge Permissionen varer. Hvis det gaar som det nu ser ud til, venter jeg at faa Orlov først i Marts, og du kan tro, jeg kan bruge den og vil nyde den, og det vil omtrent være det Tidspunkt, paa hvilket man trænger mest til at blive styrket og forfrisket til, hvad Foraaret vil bringe. Som jeg skrev er vor Fremtid uvis, men hvor vi end er, vil jeg prøve paa at gøre mit bedste som jeg gør det nu med Hakke og Skovl. Tiden gaar saa meget hurtigere, naar man kan se Snavset flytte sig og efterlade et velproportioneret Hul, men jeg kan ikke nægte, at Arbejdet er noget ensformigt, og naar vi er færdige med det, har vi ikke andet at gøre end at gaa til Sengs og tørre vore Sokker, for den eneste Hytte, hvor vi kan hvile ud — Feltkappelanens Hytte — er overfyldt.“ Han skriver senere i Brevet kort og godt, at „det er et af de mest ubehagelige Steder, vi endnu har været paa og det regner ustandseligt.“

I et ganske kort Brev fem Dage senere meddeler han imidlertid, at han allerede har faaet bedre Kvarter, hvor der „ingen Træk er, men en Ovn og Senge saa vi kan sove i en naturlig Stilling.“ Herfra skriver han d. 22. s. M. til sin Onkel og Tante. Vejret er stadig daarligt, vaadt og koldt. Det er for Øjeblikket deres værste Fjende, iøvrigt har han det godt nu og forsikrer paa ny, at de har saamange Bekvemmeligheder som de med Rimelighed efter

Omstændighederne kan forlange. Sandsynligheden er iøvrigt for med den nuværende Ordning, hvor de er Jærnbantropper, at de vil være udenfor al egentlig Fare. „Jeg arbejder tilstrækkelig strengt til at holde Øvelsen og faa Varme, men jeg kan ikke nægte, at en Hviledag engang imellem vilde gøre mig godt. Naar en Mand arbejder behøver han Hvile, og hvis han ikke er villig til eller i Stand til at arbejde, vilde han heller intet udrette selv om han havde ti Dage i Ugen. Inden vi blev overført til dette gjorde vi al Slags Jordarbejde paa vore forreste Artilleriliner til foran Løbegravene og jeg har været adskillige Steder, hvor det gik varmt til, og skønt jeg er villig til at tage min Plads hvorsomhelst igen, er det nok for min Ærgærrighed saa længe vi kan udrette vor Del her. Mærkeligt nok ser det ud til at være lettere at finde Folk, der er villige til at blive skudt paa end til at gøre et ærligt Dagsarbejde med Hakke og Skovl.“

Heller ikke ham falder det let Dag ud og Dag ind, men han tager det med Taalmodighed og Jævnmod, idet han tænker paa dem, der er i Ilden.

„Vi har haft en meget kold Periode,“ skriver han til Moderen (27. Jan.) „og vi er endnu midt i den. Det er Nordøstvinde, saa jeg tænker, at det har været lignende Vejr over Danmark, men jeg haaber du har gode Værelser, saa du under alle Omstændigheder kan have det varmt. Vi arbejder Dag ud og Dag ind, men de korte Dage og Arbejdet bliver ensformigt og ligervis Resten af Dagen eller rettere Aftenen, tilbragt for det meste paa en Seng læ-

sende. Artilleriet er i Virksomhed rundt om os og undertiden kan vi høre rene Bombardementer, men for Øjeblikket er vi saa godt som i Sikkerhed, og der gaar ikke en Dag, hvor jeg ikke tænker paa Kammeraterne derude, der bærer Hovedparten af den fælles Kamp. Den eneste Maade hvorpaa vi kan gengjælde det er ved at gøre vort Arbejde saa godt som muligt og udholde vore forholdsvis smaa Besværligheder med saa godt Humør som muligt. Naar alt kommer til alt er en hæs Strube og en Næse, der løber ikke noget at tale om og hvis Kriggen varer endnu et Aar vil en Mand være lykkelig ved at komme igennem den uden andet Besvær end den en Næse og et Svælg kan volde ham. Tro mig, naar Foraaret kommer vil der hænde et og andet og „Fritz“ vil ikke synes om det.“ Brevet er først kommet afsted to Dage senere og han tilføjer da: „Det er i Dag et Aar siden jeg traadte ind i Armeen og jeg er glad ved at kunne sige, at jeg ikke angrer det. Jeg tror, jeg syntes daarligere om den danske Armé i Fredstid end den kanadiske i Krig. Det har endnu ikke været forlangt af mig, at jeg skulde give Afkald paa min Selvrespekt.“

I et Brev til Mrs. D. (8. Febr.) bebrejder han sig selv, at han ikke har faaet hende takket for tilsendte Gaver, men naar han kommer hjem træt efter Dagens Arbejde og medtaget af Forkølelse er han tilbøjelig til at falde sammen. „Jeg har det imidlertid nu lidt bedre og skammer mig over at murre, da jeg har en forholdsvis varm Seng at vende tilbage til hver Aften. Det kan maaske synes Dem

underligt, men jeg tror virkelig, at de Lidelser, Vind og Vejr bereder er værre Prøvelser for Infanteriet end det værste, Fritz har gjort i den senere Tid, og jeg kan kun beundre den Aand, der faar Deres Gutter til at bære Anstrengelserne, men vi længes efter Tegn paa Foraarets Komme. — — Det ser ud til, at der forestaar meget alvorlige Tider for Danmark, og jeg haaber, det vil blive muligt for det at bevare Freden og lidt Selvagtelse oven i Købet. Det har alt at tabe og det forekommer mig ikke, at det kan gøre noget, der kan være Sagen til Gavn i Forhold til den Risiko, det løber Norge og Sverig er lidt bedre stillede. — — — Med Hensyn til at gøre Tjeneste i Tank'erne hører jeg, at det er et Rigsanliggende og der er ikke bleven forlangt kanadisk Hjælp.“

Et Par Uger efter (18. Febr.) har han skiftet Kvarter og er kommet Kampzonen nærmere; imidlertid beder han Moderen ikke være urolig, thi „ikke faa af den civile Befolkning bor endnu i Byen, saa du kan nok forstaa, det er ikke saa slemt som det kunde være. Naar alt kommer til alt er et Menneske en meget lille Genstand i Forhold til Egnen rundt om, og saalænge Artilleriet ikke kan anstille direkte Iagttagelser er der ikke stor Fare, men man kan ræsonnere som man vil, naar man i Brøkdelen af et Sekund hører „dem“ komme, kan man ikke lade være at tænke, at det er En selv, de er bestemt for. I Nat blev Frosten afløst af en kærkommen Tø. Sneen er allerede af Markerne og Mudderperioden er begyndt. Endnu seks Uger, der

vil blive en travl Tid for os Jærnbanebyggere, og Blomstertiden vil begynde og der vil ske noget.“

Han maa imidlertid slutte Brevet, da han dels skal aflægge et Besøg og dels, medens det er Dagslys, gennemsøge — sin Skjorte.

Han faar imidlertid ikke Brevet sendt afsted og da han to Dage senere forøger det med en Tilføjelse, er Situationen trods hans Anstrengelser ikke bleven bedre. Han er hvileløs. „Det varme Vejr begunstiger Utøjet og at sove tredive Mand paa Gulvet i en Hytte 30' × 20' med Sengeklæderne mellem hinanden gør det til en skrækkelig Plage.“ Han har desuden faaet en Byld og maa gaa til Dokteren, men haaber allerede næste Dag at være saa rask, at han kan begynde at arbejde. I et undtagelsesvist dansk skrevet Brev (10. Marts) fortæller han et og andet yderligere om den ensformige Tilværelse han fører. Den Battalion han tilhører er nu ligefrem bleven udskilt som specielle Jærnbaneletropper. „Vi vil derfor ikke igen under almindelige Forhold komme under direkte Ild, men paa den anden Side vil vi heller ikke komme udenfor Skudvidde for Restperioden [*i Hvileperioderne*], maa hænge i, naar Vejrforholdene paa nogen Maade tillader det. Vi faar dog nu en halv Dags Hvile hver Søndag, en stor Lettelse, for det er næsten umuligt at holde Humøret oppe uden en Smule Afveksling engang imellem. — Jeg befinder mig nu vel og haaber at komme gennem Resten af Foraaret uden ny Forkølelse, mit Knæ er ogsaa bedre. Vor Levemaade er ikke saa god som ønskes kunde, da vi er borte fra Kompagniet og

har den daarligste Kok. Han kunde faa mere ud af det Materiale, han faar. Vi han nu haft Steg 4 Dage og Ben og Sener o. s. v. bliver ikke udnyttet properly [*paa den rigtige Maade*] for Suppe o. s. v., men forhaabentlig faar vi vor gamle Kok igen snart. Det kniber ogsaa lidt med at faa Brødet til at slaa til for tre Maaltider, men jeg klarer mig dog godt igennem og tænker, at jeg er i saa god Kondition, som ventes kan.

Vi graver og lægger Skinner, Ballast o. s. v., ofte lidt Afveksling i Arbejdet saa Tiden gaar ikke saa daarligt. Vore Flyvemaskiner har i de sidste 2—3 Uger holdt de tyske vel tilbage over deres egen Grund, saa vi har arbejdet i Fred og Ro. Af og til sender Fritz nogle faa shells efter vor village, men det er omtrent som naar en Dreng gaar paa Jagt efter Fugle med en Lommefuld af Sten. Kun ganske faa har han ramt siden vi kom her, ingen af os endnu og kun ringe materiel Skade har han gjort, sikkert ikke nok til at betale for Stenene, saa for det meste sover jeg i Ro og stoler paa Lykken. Vi haaber alle paa gode Resultater i Foraaret efter de kolossale Anstrengelser, baade England og Frankrig har gjort i Vinter, sikkert ikke mindre end Tysklands. Heller ikke er vi bange for at blive sultede ud endnu, men det er selvfølgelig umuligt for os at dømme om; det eneste vi véd er, at vi har ikke begyndt at sulte endnu og at en umaadelig Strøm af Materiale af alle Slags passerer vor village stadigt. — Det er nu mere end et Aar siden jeg forlod Kanada og snart ni Maaneder siden, jeg kom til France.

Om Lykken staar os bi, kan jeg komme hjem til British Columbia før denne Tid næste Aar og glad vil jeg være, om jeg igen sætter Foden under eget Bord. Men det vil blive slemme Tider her, før vi naar saa langt.“

Til nogle Paarørende skriver han en halv Snes Dage senere, at han sammen med nogle Kammerater arbejder paa en dyb Sappe. De er udenfor Fare og har det godt kun kniber det med Adgang til at faa Krop og Undertøj vasket. „Det var meget bedre sidste Sommer, men der er nu kommet saa mange Tropper til Frankrig, at Renlighed er blevet en Sjældenhed. Tingene er i Udvikling nu og det er meget vanskeligt at danne sig en Mening om Betydningen af de forskellige Begivenheder. Tyskerne trækker sig tilbage over en stor Strækning af vor Front, men det behøver kun at betyde, at det vil tage os længere Tid at bringe dem til at standse, og ru Forholdene i Rusland! Men vi haaber det bedste og jeg anser det endnu for muligt, at vi kan være tilbage i Kanada i Slutningen af dette Aar eller tidligt i 1918; det er næsten umuligt at tænke sig, at Fritz kan holde til, hvad han vil faa, naar vi allesammen sætter os i Bevægelse, men det er den eneste Kur for den aandelige Sygdom, der har smittet hele Folket. Jeg kan kun haabe, at samme Sygdom ikke vil faa Tag i England, hvad jeg er bange for den kunde, hvis Englændernes militære Kraftanstrengelse bliver den afgørende Faktor. Jeg tror, at Frankrig bedre kan taale Sejren, men jeg tæller Æggene, inden de er lagt. Hvis Fritz trækker sig meget læn-

gere tilbage, vil vort Arbejde i Vinter være spildt, men saa maa vi grave igen et andet Sted. Jeg har det godt og er fornøjet, men naturligvis haaber vi alle at se Afslutningen paa denne Affære — d. v. s. den Slutning, vi venter — saa hurtig som muligt.“

Da han seks Dage senere (paa dansk) skriver til Moderen er han vendt tilbage til Kompagniet og dets gode Kok. „Vi arbejder nu fra 7 til 5 og da vi ingen Søndag holder, kan du forstaa, at der ikke er nogen Tid eller Lyst for meget andet. Vi synes her at være udenfor Skudvidde og arbejder for Tiden paa Stationspladsen ved en Banes Begyndelse, men vi ved jo ikke hvad Øjeblik vi begynder her [*med at kæmpe*], og vi faar Ordre til at gaa længere frem. Vi venter alle paa at se Tingene begynde, men nu falder Fritz jo tilbage paa en lang Del af Linien og det kan maaske forandre Tingene, og Forsinkelse er ikke tiltalende om vi skal gøre Ende paa Krigen i 1917, men er det nødvendigt, maa vi jo væbne os med Taalmodighed og stikke det ud [*to stick out, blive ved*] til 1918. Vi haaber dog endnu selv om de mange uventede Begivenheder gør det vanskeligt at danne sig en velbegrundet Mening om Tingene. Jeg for en [*I for one, for mit Vedkommende*] vilde hellere have set Fritz vente, hvor han var, for efter hvad jeg saa i Efteraaret, var jeg omtrent sikker paa, at vi kunde gøre en Ende paa ham dér i Foraaret og Forsommeren. Og nu Russia, men om ikke Dumaen bliver en „polsk Rigsdag“ saa er den Forandring til det bedre. Well, Tiden vil vise, og da jeg hverken kan gøre fra eller til, saa maa jeg nøjes med at gøre mit

Mærke [*fyldte min Plads*] med Hakke, Skovl eller andet primitivt Værktøj.“

„Brevene,“ slutter han, „er ikke saa længe undervejs nu. Fritz's Submarines er ikke saa slemme som han vil bilde Eder ind.“

Maaske man dog kan spore deres Virkning eller i det mindste Virkningen af Frygten for dem i de ledende Krese i det Brev, han d. 6. April skriver til Mrs. D. for at takke hende for tilsendte Fødemidler, „der er et velkomment Tillæg til Kosten, som undertiden er lidt monoton, men jeg er bange for, at man føler Trykket mere i England end vi gør det her. Jeg har lavet en Budding af egen Opfindelse, idet jeg har taget de fine Krummer, der bliver tilbage i Tindaaserne efter vore Beskøjter og opløst dem i Te og tilsat Kakao, en særdeles velmagende og nærende Ret. Navnlig hvad det kvantitative angaar har jeg sommetider Vanskeligheder, thi da Kartoflerne er sjældne og der er langt imellem dem er Brød-Beskøjtrationerne det eneste af vor Forsyning, jeg har vanskeligt ved at faa til at slaa til; ofte maa jeg om Aftenen spise mit Kød uden Brød, men for Tiden er jeg ved Kompagniet og vor Korporal-Kok er dygtig og om sig og i Almindelighed faar vi Ris, Bønner eller tørrede Postejer. Brød kan vi ikke mere købe, men alt i alt klarer jeg mig godt, faar tilstrækkeligt til at holde Kræfterne vedlige og føler mig veltilpas. Med Undtagelse af en Næse, der løber har jeg intet at klage over. Jeg skriver saa udførligt om Madspørgsmaalet, fordi jeg tænker mig, at man ovre i England gerne vil vide, hvorledes Soldaterne

har det, og hvad jeg siger om mine egne Rationer vil gjælde os alle, da vi alle har det ens. Der er dem, der ikke har nogen Sans for hvad der er rimeligt. Daasekød og Beskøjter er ikke godt nok og Mccornegie (?) ødelægger deres Maver, men efter min Opfattelse faar vi alt, hvad vi efter Forholdene kan begære.

Skulde jeg klage over noget, skulde det være over, at vort Arbejde ikke altid er udnyttet saa forstandigt som det burde. Vi fra den ny Verden hader at anstrenge os til ingen Nytte. Vi er opdraget til at spørge om Resultaterne af vort Arbejde og de fleste af os vilde hellere arbejde dobbelt saa strengt under en mere effektiv Ledelse. Vi arbejder nu lange Timer uden en Fridag, og det er lidt ærgerligt at vide, at vi kunde gøre dobbelt saa meget Arbejde i den samme Tid eller det samme Arbejde paa mindre end den halve Tid, men naturligvis Hovedsagen er, at Arbejdet bliver gjort og er færdigt, naar det behøves, og vi er nu i Gang med at transportere Materialer og Ammunition til vore Kanoner paa de Veje, der er bleven anlagt i Vinter. En af Vejene blev ubrugelig ved, at Fritz trak sig tilbage, men selv om vi ofrede Sved paa den til ingen Nytte klager vi ikke over det. Vi er nu virkelig en Jærnbanebattalion, og kommer derfor ikke længere frem end Artilleriet. Vi er ikke Førstehaands Tilskuere ved, hvad Infanteriet udretter saadan som vi var det i Fjor som Pionerer i 1. Division, men selv om en Mand er villig ja endogsaa ivrig efter at komme til at tage en Haand med, kan det ikke nægtes, at dette har sine Vanskelighe-

der (?) [*compensations, maa være Fejlskrift*], og som menige Soldater bliver vi ikke spurgt men maa adlyde Ordre. At blive overført [*fra den ene Vaabenart til den anden*] er vanskeligt og min Alder og mit Knæ udelukker mig fra Infanteriet.

De stakkels Tommi'er har min Sympathi, de maa holde til en slem Musik og nogle af dem har daarligt det Humør, der skal til. Det er let nok at skrive i Aviserne om Oprømthed, og det er let nok at være oprømt paa Vej til Hospitalet med et mindre ja selv med et alvorligt Saar, men Dagene før Angrebet — naar de skal staa parate og vente paa Ordren! Godt, de fleste af dem holder Stand og ønsker at gøre deres bedste og faa af dem tror jeg vilde bryde sig om at gaa tilbage før Fritz er drevet hjem til Tyskland, men lad Sjælen være nok saa redebon, Kødet er skrøbeligt.“

Den 9. April noterer han som den første Dag, han har haft fri siden Juledag, og da Vejret er daarligt med Hagl og Sne benytter han den til at skrive hjem til Moderen.

„Jeg hører for Øjeblikket til et mindre Sjak, der har med Vedligeholdelsen af en Del af vor Jærnbane at gøre, men det er paa den sikreste Del af den saa du behøver ikke at være urolig. Vi arbejder $1\frac{1}{2}$ Time længere daglig end tidligere, men haaber nu at faa en Fridag om Ugen, det er i det lange Løb kun dumt ikke at give os den, for en Mand kan udrette mere i seks Dage fulgt af en Hviledag end i syv paa hinanden følgende Dage. Naar der er noget

ekstraordinært paa Færde er det selvfølgelig kun naturligt at springe en Hviledag eller to over.

Vores Jærnbaner har travlt nu og vi haaber paa, at der vil begynde at ske noget. Det er en bedsk Medicin, naar der finder et stort Angreb Sted, men vi kan ligesaa godt skynde os at tage den, da den skal tages. Jeg føler mig halvt om halvt skamfuld over at have det saa godt her paa, hvad vi kalder vort „homestead“ [*Farm*], men sandt at sige er jeg bange for, at jeg vilde være for langsom i Vendingen og noget for gammel til Infanteriet, og som menig Soldat gør jeg her Nytte med mine Næver, og dog er det en daarlig Undskyldning for ikke at tage sin fulde Andel at sige: „Lad Billy gøre det, han gør det bedre end jeg.“ De fleste af Gutterne prøver paa at tage det med godt Humør, men det lykkes ikke altid for dem, men jeg tænker, at du kender alt dette fra 64.

Som forhenværende Borger i „De forenede Stater“ er jeg meget tilfreds med tilsidst at se dem med paa vor Side, kun maa jeg beklage, at England og Amerika som Garanter for Belgiens Neutralitet [*dette beror paa en Fejltagelse for Amerikas Vedkommen-*de] ikke ved en fælles Optræden forhindrede Krigen som de utvivlsomt havde kunnet — Forebyggelse er altid bedre end Helbredelse. Om nogle faa Maaneder vil det vise sig, om vi kan blive færdige i Aar, jeg vilde gerne være hjemme ved denne Tid næste Aar, men vi maa maaske forsyne os med en ny Portion Taalmodighed. Vi har det som sædvanligt godt.

ikke saaledes at forstaa, at jeg ikke af og til kunde bruge et godt solidt Maaltid ekstra som i gamle Dage, men godt nok til, at vi kan holde Kræfterne oppe og modstaa Vand og Vejr. Det er i Virkeligheden forbavsende, hvor lidt Sygdom, der er i Hæren, meget mindre end der vilde være blandt et lige saa stort Antal Civile . . . Vi haaber, at U. S. A.'s Flaade vil hjælpe os med at tumle de tyske Undervandsbaade, og at Omvæltningen i Rusland vil vise sig at være for det gode.“

Den 9. Maj nyder han atter en af sine faa Fridage og skriver til Moderen. „Jeg har indrettet mit Telt, og har faaet mig en Middagslur i Eftermiddag og det vil nu snart være Spisetid. Jeg har nu været her i to Uger og begynder at føle mig hjemme. Jeg har endogsaa anskaffet mig Sirup, Bagepulver, og laver undertiden til en Afveksling Pandekage. Naar vi faar Ris til Middag, gemmer jeg det for at komme det i Pandekagerne. Men hvorlænge vi skal blive her afhænger af Krigens Gang og al min laven Hjem kan maaske være spildt, men vi skal ikke mukke, hvis det gaar fremad og nogen anden Mulighed regner vi aldrig med. Det gaar langsomt men sikkert, langsommere end jeg haabede; men lad os haabe, vi kan se Enden paa det i Aar. Jeg haaber det stadig, i det jeg samtidig væbner mig med Taalmodighed til at gaa Vinteren i Møde. Vi har været heldige i denne Lejr. Fritz har ikke opdaget os eller finder det ikke Ulejligheden værd at skyde efter os; og der er ikke meget i vore Omgivelser, der er værd at ødelægge som ikke allerede er ødelagt. Ved vort nuværende

Arbejde har vi rimelig Udsigt til at komme levende tilbage, hvis vi ikke dør af Alderdom før Krigen er forbi, men naturligvis om nogle faa Timer kan jeg være et Sted, hvor det gaar saa varmt til, som nogen kan forlange, og sandt at sige: man værner sig aldrig til det. Tværtimod, jeg tror, jeg holder mindre af det nu end for 11 Maaneder siden, da jeg først kom herud, men ligemeget, jeg er veltilfreds med at være her og haaber, at jeg kan tage, hvad der møder mig med Værdighed.

Du maa ikke spørge en Kanadier fra British Columbia, hvilken Klasse af Befolkningen han tilhører. Vi er endnu lige om Skovene og Floderne og kender ikke anden Forskel paa Mænd end den, der viser sig i, hvad de kan faa ud af dem. Der maa være to Partier til at lave Klasser: et Parti til at gøre Krav paa Overlegenheden og et andet, der anerkender den, men her er mange fordomsfri Gentlemen i Gelledet og en Mand kan søge eller undgaa andres Selskab som han selv vil. Min tidligere Nabo, som du har hørt mig tale om er nu min Korporal, og her er flere andre, jeg kan have Fornøjelse af at omgaas.“

Arbejdsforholdene bliver en Tid mindre strenge. De har det nemt, skriver han til Mrs. D. (27. Maj) men haaber snart igen at faa travlt. „Fritz synes at udholde det temmelig godt og jeg er bange for, at vi vil være nødt til at marchere paa Stedet endnu et Stykke Tid. Det er frygteligt at tænke sig endnu et Aar som dette, og jo længere det varer desto værre maa det nødvendigvis blive, større Granater

etc., men desto mere indlysende er det ogsaa, hvor nødvendigt det er at komme til en endelig Afgørelse.“

Der er imidlertid større Adgang til Fødemidler og mere Fritid saa han kan tillade sig smaa kulinariske Nydelser. Den 1. Juni sidder han saaledes ved Solnedgang udenfor sit Telt „efter at have haft min Ekstra-Kop Thé og to Pandekager med Sirup. [*Brevet er skrevet paa dansk*]. Pandekagerne var stegte i Smør købt for din Fødselsdagsgave, der kom for 5—6 Dage siden. Smørret er allerede lidt harsk, opbevaret i en Tindaase, gravet ned i Gulvet. Det er vanskeligt at holde noget nu, men vi faar for Resten ogsaa bedre Proviant nu end vi har haft i lang Tid, plenty rice og Løg og kunde for den Sags Skyld godt nøjes med, hvad vi faar, men vi har jo ikke megen anden Fornøjelse her, saa jeg nyder Livet med, hvad jeg kan faa. — Vi arbejder ikke saa haardt for Tiden og har en Dag fri om Ugen, kan vaske vort Undertøj og os selv, og jeg er derfor fri for Utøj for den første Gang i lang Tid, men vi haaber jo, at vi snarest faar Fritz paa Vejen igen og kan forlænge vor Jærnbane østpaa. — Dersom Orloven ikke uventet bliver stoppet, saa faar jeg nok 10 Dages Leav [*leave, Ferie*] til England snart. Det ser nu næsten ud som om min Tur skulde komme i denne Maaned; tro mig, jeg kan bruge den. Den 27de Juni har jeg været i France et Aar, og selv om de sidste seks Maaneder har været ved forholdsvis safe [*farefrit*] Arbejde, saa ved vi jo alligevel ikke i det ene Minut, hvad der vil hænde i det næste og

vor Levemaade er saa primitiv som tænkes kan og ofte har vi ikke haft Tid af vor egen til at hjælpe lidt paa vore Livsvilkaar ved en god Kampfire [*campfire, Lejrbaal*], Soveplads etc. I kan tro, jeg kan bruge en god Seng for 10 Dage! Naar bare jeg nu ikke bliver skuffet, men det siges, at være en Armyorder [*Armebefaling*], at en Mand skal have Orlov once every 12 Months [*hver 12. Maaned*]. I Gaar havde jeg travlt hele Dagen med at tørre min Madras og Tæpper — havde slemme Tordenstorme lately [*i den sidste Tid*] og mit Telt er jo meget primitivt — ogsaa vaskede jeg Lommetørklæder, Undertøj, Strømper o. s. v. —

Jeg fik ikke dette Brev færdig sidst og fortsætter i Dag d. 3die Juni. Det er fint Vejr og Landskabet her smukt, men der er ikke meget tilbage af Landsbyerne, da vi er i [*det*] Territory, Fritz var drevet ud af i Foraaret. Alt er hugget ned. I en Grushob, der har været en Have i forhistorisk Tid — før Krigen, fandt jeg i Gaar Rabarberstilke nok for en god Kompot, kogt med Sirup i Stedet for Sukker. — Vi er nu officielt 9de Railroad-Battillon og I maa hellere bruge den nye vedlagte Adresse Moster — tænker jeg saa ofte paa og vil altid tænke paa, naar jeg finder noget smukt i Naturen, som for 3 Uger siden, da jeg tog et Trip med vort Tog til Byen og nød Synet af Æbletræerne i Blomst. — Jeg sludrer lidt, da du har forlangt at vide lidt om mit daglige Liv, men nu maa det være nok for denne Gang. Er glad ved, at Fritz synes at have naaet

Toppunktet med sine Submarines [*Undervandsbaade*] og er paa Vejen nedad med dem ogsaa; det gaar tilbage for ham.“

Heldigvis bliver han ikke narret for den Ferie, han har længtes efter, og d. 18. Juni skriver han fra Seven Oaks, Kent. „Jeg er træt i Aften af for meget Sommervejr. Ankom til London d. 12te, tilbragte to Dage i London med Venner og tilbragte en meget fornøjelig Eftermiddag Aften og Morgen hos Mrs. D. Den unge Mr. D. var netop hjemme paa Orlov og havde faaet Militærmedaillen, eller for at blande Sprogene: such a thing muss ich auch haben. Jeg tænker imidlertid jeg er for gammel og stræber ikke efter Baand og Stjerner, jeg har nok at gøre med at klare for mig selv. Hvis det havde været for 10 Aar siden, vilde jeg have haft mere Ærgerrighed. — Imidlertid, jeg glemmer at fortælle dig, hvorledes jeg har tilbragt disse sidste 5 Dage af min Ferie. Da Mrs. D. og Mr. D. rejste ud paa en lille Tur, laante jeg Mr. D.s Cykle og har paa den kørt rundt i hele Vest-Kent siden, saa skønt et Land som Vorherre nogensinde har skabt. Jeg er nu paa Vej tilbage og haaber at spise sammen med Mrs. D. i Morgen. Jeg skriver dette i en gammel Landsbykro. De havde intet at give mig at spise, saa gik jeg [*i Landsbyen?*] og fik 1 ℥ Steg, 1 ℥ nye Kartofler, 1 ℥ Kaal og 1 ℥ Jordbær. Sukker er den eneste Ting, man ikke kan købe og Mrs. Dressing gav mig et Pund, som jeg havde nok af til Jordbær tre Gange. Kokkepigen her forstaar sin Kunst; jeg fik Lam-

mekoteletter paa Udvejen, og jeg vil sende hende et Postkort fra Frankrig.

P. S. Du kunde let tro, at jeg var bleven helt ødelagt eller har tabt Humøret, men i 12 Maaneder har jeg ikke spist et Maaltid Mad for min Fornøjelse og meget sjældent haft nogen Fornøjelse ellers, og jeg venter, at der forestaar endnu en Vinter af samme Slags, selv om jeg endnu haaber, at vi vil slaa Fritz til Efteraaret. Vi kan ligesaa godt prøve paa det, thi Vejret vil til Stadighed kræve flere Mænd end vi vil miste i en uhyre Offensiv. Jeg maa slutte nu og haabe, at du kan forstaa noget af det og undskyldte Resten. Jeg er vis paa, at mit Engelsk er fuld af Fejl, men jeg tænker, at mit Dansk er værre, det er det gale ved at lære to Sprog.

Den 21. maa jeg vende tilbage, og selv om jeg ikke holder af det vilde jeg holde endnu mindre af at skulke. Det er som at tage amerikansk Olie. Naar man mener, at det hjælper, lukker man Øjnene og sluger den.“

Umiddelbart efter sin Tilbagekomst til Frankrig skriver han stærkt oplivet. Han er „meget forfrisket“ og „kan gøre dobbelt saa meget Arbejde nu som før“ han rejste. „Det er storartet, hvor en lille Ferie, god Mad, Drikke og Forandring i Selskab kan friske en Mand op. Kammeraterne fortæller mig alle, at jeg ser ud som en ny Mand og jeg føler [mig] fem Aar yngre, nyder ligefrem at bruge nogle af de Kræfter, jeg sparede op, men det varer vel desværre ikke længe, for Tiden var jo for kort og et

større Lager af Reserve [*et Stykke af Brevet udklip-
pet*]. Jeg fortalte dig i mit maaske ulæselige Brev
om min Tur i Kent, det [*Lakune*] var, at det var
ulideligt varmt paa hele Turen. Jeg maatte strippe
[*strip of, tage Klæderne af*] hele Sengen før jeg
kunde sove og ærlig talt, vilde jeg have sovet bedre
paa Gulvet. Men Haverne var fulde af Grøntsager
og jeg spiste dem i Pundervis: Asparges, Perlebøn-
ner, Jordbær, Kaal, nye Kartoffler, og saa tror jeg
endda ikke, at jeg brød Levnedsmiddel-Kontrollens
Bestemmelser altfor slemt. Jeg har altid spist mange
Grøntsager og føler Savnet af dem her. Vi har her
for Tiden et dejligt Vejr med kolde Nætter og kø-
lige Dage, gode for Arbejdet, og da min Battalion
flyttede til en ny Front og paabegyndte et nyt Ar-
bejde, medens jeg var væk, saa har vi plenty af Ar-
bejde. Vor nye Kamp [*Lejr*] synes at være [*udklip-
pet Lakune*] og ingenting falder nær ved den for
Tiden. Naar vi kan sove i Fred kan vi jo ikke klage.
Det bliver mørkt og I maa have denne Hilsen el-
lers kan jeg ikke arbejde med en god Samvittighed
i Morgen.“

Fjorten Dage efter er han imidlertid atter „midt
i det“. De er blevet flyttet til en anden Del af Fron-
ten. „Vi vil her faa første Haands Vidnesbyrd om,
at vi er i Krig, dog kan vi som Arbejdstropper søge
Ly eller tage fat paa andet Arbejde, naar Fritz be-
gynder at røre paa sig, saa vi kan med Grund haabe
ikke at være, hvor Fritz'es Jærn er.

Den Del af Linien, hvor vi er paa har været
temmelig stillestaaende siden Krigens Begyndelse

og vi har derfor ikke langt at gaa inden vi kommer til befolkede Landsbyer, hvor vi kan købe os lidt ekstra af og til. Jeg er saa heldig at have nogle Penge og nogle i Vente, saa jeg den første Tid, vi har fri, kan gøre mig det lidt behageligt. Det bliver dog næppe den første Uge, da den Strækning vi har overtaget er i en daarlig Forfatning, og vi hvilede os rigtig godt ud paa Rejsen. Jeg har faaet det lange Brev fra Midten af Juni og var glad ved at se, at du har været i Frederiksberg Have [*hvor han i et tidligere Brev havde raadet sin Moder til at spasere*]. Af alle offentlige Haver, jeg har set paa min Omflakken bærer den første Pris, din egen lille Have er sikkert for lille, men hellere et Træ og et Par Buske end slet intet.“

Paany udtrykker han sit Haab om, at Krigen vil slutte i Aar, men sker det ikke vil Amerikas Deltagelse næste Foraar gøre Udslaget. — — — „Afbrod mit Brev for at se et af vore Aeroplaner skyde en af Fritz'es i Brand en (eng.) Mil oppe i Luften. Saa mange af de bedste unge Mænd paa begge Sider sætter Livet til, medens vi gamle Jærnbane-stabejser er i forholdsvis Sikkerhed.“

Hans følgende Brev er skrevet 27. Juli. Han haaber, deres Arbejde snart vil blive mindre farligt, saa at de kan komme til Kræfter og „faa vore Nerver i Orden“. „Jeg venter halvt om halvt allerede i Morgen Aften at komme væk fra det Arbejde i frem-skudte Stillinger, min Deling nu har haft med at gøre i tre Uger, og haaber at være i Stand til at slutte mit Brev i forholdsvis Sikkerhed; thi for at sige Sand-

heden, føler jeg mig ikke det mindste heroisk i Aften og vilde ikke have noget imod at være i en anden Afdeling af Helvede, og saa faar Infanteriet foran os 10 Gange saa meget som vi, og vi kan som Regel forlade vort Arbejde og løbe, naar det begynder at blive ubehageligt omkring os. Jeg havde aldrig troet, at der var saa megen Fart tilbage i mig. Naar det saa igen bliver roligere, kan man se et Hovede stikke op af en Grøft her eller et Granathul hist, og en efter en vender vi tilbage til vort Arbejde, eller flytter maaske til en anden Del af det. Undertiden er det ikke saa slemt, men jeg er nu ved at blive lidt nervøs, og vil være glad, hvis vi, som jeg tror, i Morgen overtager en anden Delings Arbejde længere tilbage.

I Dag var vi igen ude, en Tordenlarm var det mindst ubehagelige af Dagens Oplevelser, men i Morgen er jeg et godt Stykke tilbage, og saa behøver du igen en Tid ikke at være urolig for mig. Jeg har det godt, men engang imellem kan man blive lidt nervøs, men jeg er bange for, at vi maa vænne os til det og udholde endnu en Vinter. Naar Amerika næste Foraar træder til med friske Tropper og Forraad, maa det paa afgørende Maade vende Strømmen til Gunst for os, og hvor meget vi end allesammen længes efter at se en Ende paa det, haaber de fleste af os vedblivende, at det vil ende paa den rigtige Maade.“

Brevet slutter med en lys og fortrøstningsfuld Skildring af hans Financers Tilstand, der ikke altid har været lige blomstrende, men han har ikke brugt

alle de Penge, han havde Ret til at hæve under sin Orlov, og han har derfor, da han kom tilbage, kunnet faa et Par gode Middage med Vin til sammen med den tidligere nævnte Nabo fra Kanada og en ung Nordmand.

Haabet om at komme til roligere Del af Fronten gaar imidlertid langt fra i Opfyldelse. Tværtimod maa han d. 18. August 1917 meddele, at han er kommet „fra Asken i Ilden“. Fritz synes endnu langt fra collaps [*Sammenbrud*], derfor maa vi vel berede os paa en other season af Krigen og med Taalmodighed tage, hvad der følger.“ „I vort sidste Arbejde arbejdede vi mest i front af de franske Kanoner og havde Lejlighed til at se og tale med mange franske Soldater. Deres Kvikhed og Høflighed under de mest oprivende Omstændigheder er i Sandhed forbavsende; kommende ud af Trenchen, vaade og beskidte, trætte til Udmattelse, de vilde stoppe og tale og fortælle med Gebærder og Enstavelsesord. Jo mere jeg ser af dem, jo mere beundrer jeg Nationen. Skade at vore franske Canadians har udartet; de er for meget mixed med indian Blod.“

Imidlertid beder han Moderen ikke være ængstelig. „For det første saa har jeg langt flere Muligheder for at komme helskindet igennem end for at blive begravet her, og for det andet, selv om det værste skulde ske, saa har min „loyalty for the cause“ [*Hengivenhed for Sagen*] not [*ikke*] kølnet and I om only sorry not to be able to do more for it“ [*ked af ikke at være i Stand til at udrette mere for den*].

Udsigten til at blive afløst og i Stedet for Arbejdet at faa Eksersits, frister ham iøvrigt ikke stærkt, som han oplyser i næste Brev [30. Aug.] Ude ved Fronten maa man dog forudsættes at gøre Nytte. For sit eget Vedkommende søger han altid at faa fat i et Arbejde, hvis Nytte, han kan indse „og i Almindelighed faar jeg Lov at være alene om det. Hvis jeg er optaget af det bryder jeg mig ikke en Smule om Fyrværkeriet eller for at komme Sandheden nærmere: det er lettere for mig at beherske mine Nerver.“

Hvor megen Brug der har været for det tilstaar han først bagefter (i Brev af 1ste Oktbr. 17). Han er bag Fronten og det er en ny Følelse at sove og arbejde i Fred, „for nu har vi for 3 Maaneder ført en meget anstrengende Tilværelse. — Vi har arbejdet i det værste Hjørne af Helvede og Ødelæggelsens Vederstyggelighed overgaar al menneskelig Fantasi. Ingen, der ikke har set det kan danne sig den mindste Forestilling om Mennesker, Kanoner og Heste, der i single Rækker [*Gaasegang*] kryber op med Veje, Jernbaner, Ammunition, Mennesker som Myrer. Brækkes Tuen i Dag, i Morgen har de overlevende igen Tuen i Orden.“ Længere naar han ikke; ti Dage senere fortsætter han. De skal snart tilbage igen til Kamplinien. „Det er ikke behagelige Udsigter, men vi maa trøste os med, at vi gjorde nyttigt og godt Arbejde under Forberedelserne for de sidste Kampe, om hvilke I uden Tvivl har hørt, og jeg tør sige, at efter mine egne Erfaringer at dømme maa Gennemførelsen af disse nødvendige

Forberedelser for en stor Del tilskrives en „devotion to duty“ [*Pligttroskab*] af den almindelige Soldat mere end særlig effektiv Ledelse. Er der noget nødvendigt at gøre saa ser 9 ud af 10 af os Nødvendigheden af at gøre det, og gør det selv om Forholdene er mindre behagelige. Det værste er, naar vi simpelthen paa Grund af Reglement maa risikere Livet uden Grund eller Nødvendighed. Jeg har været saa optaget af Arbejde, at jeg daarligt nok vidste, at en af Fritzes store shell [*Granater*] faldt 50 Fod fra mig; bare rystede Vand af mig og kept on [*blev ved*], og paa den anden Side har et Shell 1000 Fod væk næsten stopped Livet. Det vigtigste er at være i god condition, at sove godt, spise godt o. s. v. Sommetider føler en Mand som en Kryster, og skal jeg være ærlig sjældent som en Helt, men jeg er glad at efter alt, hvad jeg har set af France and Britain and their armies, min loyalty to their cause er større end da jeg enlistede [*meldte mig*], og jeg er sorry, at jeg er kun en gammel railroad-stiff. Vi har i de frie Forfatninger, fredelige Midler til at overkomme alle Vanskeligheder, og i B. C. [*British Columbia*] vi har hverken traditions or customs [*Traditioner eller Vaner*], kun den gamle danske Regel: „som du reder saa ligger du!“

Til Indtrykkene af Ødelæggelse og Gru kommer Efterretningen om Italienernes Nederlag, og han maa opbyde alt, hvad han har af Sjælsstyrke og gode Grunde for at bevare Humøret. Læsningen af de engelske Hvidbøger styrker ham i hans Overbevisning om, at Krigen var „lavet i Tyskland“, og at den

maa udholdes til Enden. Og han kan behøve al den Støtte, han kan faa, thi Vinteren er aabenbart streng med haardt Arbejde under stadig Livsfare og Hvileperioder med streng Eksercits. Det er næsten det sværeste at komme over, og saa finder man oven i Købet paa, at de ved Siden af skal have Boldspil. „Det er en Skam at Eftermiddagen skal spoleres for os,“ skriver han d. 27. Novbr. „Faar nu aldrig en Lejlighed til at tørre Støvlerne, men det nytter jo ikke at kikke [*to kick, at sparke*], og Utilfredshed med Smaating kan jo vel aldrig undgaas, og skulde ikke faa en til at glemme Sagens Kærne, men sommetider synes det jo næsten som om de smaa Despoter er ligesaa slemme som de store, og jeg skal ikke blive forbavset om vor her skabte Overklasse vil forsøge paa at holde Tømmerne, naar vi kommer hjem til Canada og U. S. A., men forhaabentlig vil de gamle demokratiske Traditioner være for stærke.“ Vinteren gaar med Slid og Slæb, snart ude i Kugleregnet og snart paa fredeligere Dele af Fronten. Komforten er ikke altid lige stor. „Vi sover paa et Stengulv,“ skriver han d. 22. Decbr. 1917, „i en halvaaben Fabriksbygning. De første Nætter var slemme, 10 Graders fugtig Kulde, særligt den første Nat, da vi kun havde, hvad vi pakkede paa vor Ryg. Jeg forsøgte en Stilling anbefalet mig af en fransk Soldat, lagde min lille Taske under Knæene, min store under Hovedet og Albuerne, skød Ryggen i Vejret, og over den mit Tæppe og Overfrakken, pulledede det hele godt under mig; dør sad jeg eller laa jeg for 8 Timer. Ved Dag gry begyndte jeg at

strække mig og omtrent ved Dagslysets Komme var jeg igen limperet op [*tøet op*]. Nu har jeg skrabet nogle gamle Sække sammen, og har flere Tæpper — de kom med Tog — saa nu sover jeg ret godt. — Jeg befinder mig ellers ret vel, næsten bedre end i Fjor. Dette Liv gør en Mand stærkere, om det ikke knækker ham. Forbausende er det, hvor faa der bliver syge; vi lever bedre i Aar end i Fjor, det hjælper jo.“ Som sædvanlig tager han Afstand fra den letkøbte Kritik, der altid finder nok at udsætte. „En Ting er sikkert, og det kan jeg se med mine egne Øjne, at hele Maskineriet her render langt bedre nu, end da jeg først kom ud, og at „Villigheden“ og Disciplinen er saa god nu som nogensinde.“ Selv befinder han sig, som han stadig betoner, bedst, naar han arbejder haardt, men ærgrer sig derfor ogsaa over (10. Febr. 18), at „alt for mange af de yngre Mænd driver den skammeligt af. Det er en daarlig Vane at komme ind i. Jeg fortsætter en Gardinprædiken, jeg lige gav til Kompagniets Baby, og selv om det ikke var Højden af min Ambition at blive en god Arbejdsmand, saa føler jeg dog altid Tilfredsstillelse efter Arbejde vel udført, hvor simpelt det end var.“ Dette Trøstemiddel staar sin Prøve, da Tyskerne med tilsyneladende uimodstaaelig Kraft begynder Offensiven, og trods alle de Forberedelser, Brevskriveren har været med til at udføre, bryder Fronten. Den 24. Marts skriver han med bemærkelsesværdig Ro: „Det er 3—4 Dage siden Fritz begyndte sin sidste store Anstrengelse, og vi har haft mange ængstende Timer, medens

Slaget har svunget frem og tilbage. Vort Arbejde har dog ikke været afbrudt, og det hjælper jo til at holde Hovedet oppe(!); vi var næsten færdige for ham og parate til at tage Bøssen for Skovlen. — Vi kan se med vore egne Øjne, at vort Arbejde i disse to Maaneder var part af grundig Forberedelse, og kunde være bleven den Lænke i Kjæden, der frelste Situationen, og det giver en Mand Lyst til at lægge Kræfterne i . . . Det første Fremstød her skal have været frygteligt paa vor Side og værre for Fritz. Mænd, der kom ud [*af Slaget*] med en Brøkdæl af deres Battalion taler ikke om Tabene paa vor Side, men om de Masser, der var mejede ned i Front af dem.“

Den 2den April fortsætter han Brevet. „Siden den Aften, jeg begyndte dette har vi gaaet gennem en ængstende Tid, arbejdet gravende Trenches — vort forrige Arbejde var taget over af Fritz — liden Søvn, megen Regn, meget Arbejde, shelling og bombing, men hvad jeg har set giver confidence of [*Tro paa*] det endelige Udfald. Ro, Orden og Disciplin hersker overalt og alle synes villige til at gøre deres bedste, at hvad vi ser som Ret maa triumfere.“

„Det har været ængstende Dage,“ skriver han atter d. 20de April, „og naar vi traskede ud væbnede til Tænderne for at grave Trenches, sætte op wireentanglements [*Pigtraadsforhindringer*] o. s. v. saa kunde jeg ofte ikke lade være at tænke, at en Sapper (Ingeniør) kun gør det halve af en Mands Pligt. Men vi maa jo gøre det bedste, vi kan, hvor vi er sat, og jeg har arbejdet som en Hest siden

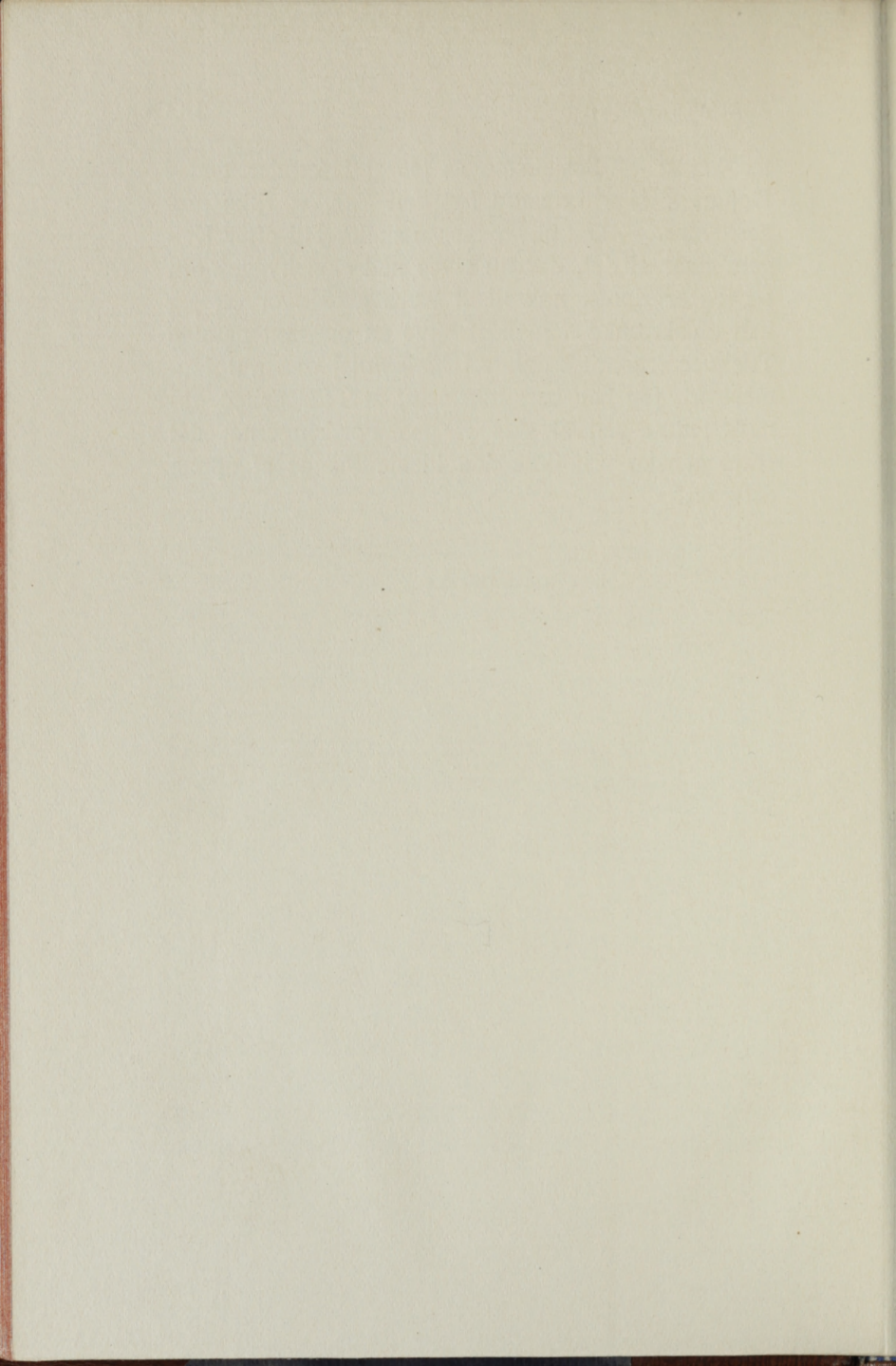
den 21de Marts, sommetider 12 Timer om Dagen, men jeg har gjort det med Glæde og er ikke saa lidt stolt af, at jeg kan arbejde haardere og længere end 60 p. ct. af my company, og at mine Moraltaler om at hænge i har haft god Virkning. I Dag er min første Restdag [*Hviledag*], har ligget paa Straaet hele Dagen Sne og Regn, var næsten worn out [*udkørt*], forkølet. Føden knap saa god som før, men commissariatet er en Part af vor Armyledelse, vi kan beundre; selv i de værste Dage arbejdede det som klock work. — Vi har været atached [*knyttet til*] en army, der ikke var i det værste og kun faldt tilbage for at møde en Army paa en af Fløjene. Vor Linie var at [*paa*] ingen Tid broken, alt gik med Orden og Præcision, og som jeg sidst skrev, vi har haft ængstelige Timer, men aldrig tabt Troen eller Haabet paa, at vore Linier vil holde, og at Kejsersens Hoved vil slaa en Revne før Væggen, han løber det imod. — I den sidste Uge har vi igen lagt en smalsporet Jærnbane for Ammunition og Aviserne spaar et Angreb paa vor Front. Jeg haaber, at den vil holde, hvor den er, men selv om vi skulde give nogen Grund, dersom det koster Fritz mere end os — hvor er hans Fordel? Vi har U. S. A. bagved os, og det er min impression, at dette Angreb har gjort French og Great Britain mere determineret end nogensinde. Det ser sort nok ud, men det er mit inderlige Haab, at det er Stormen før Solskinnet.

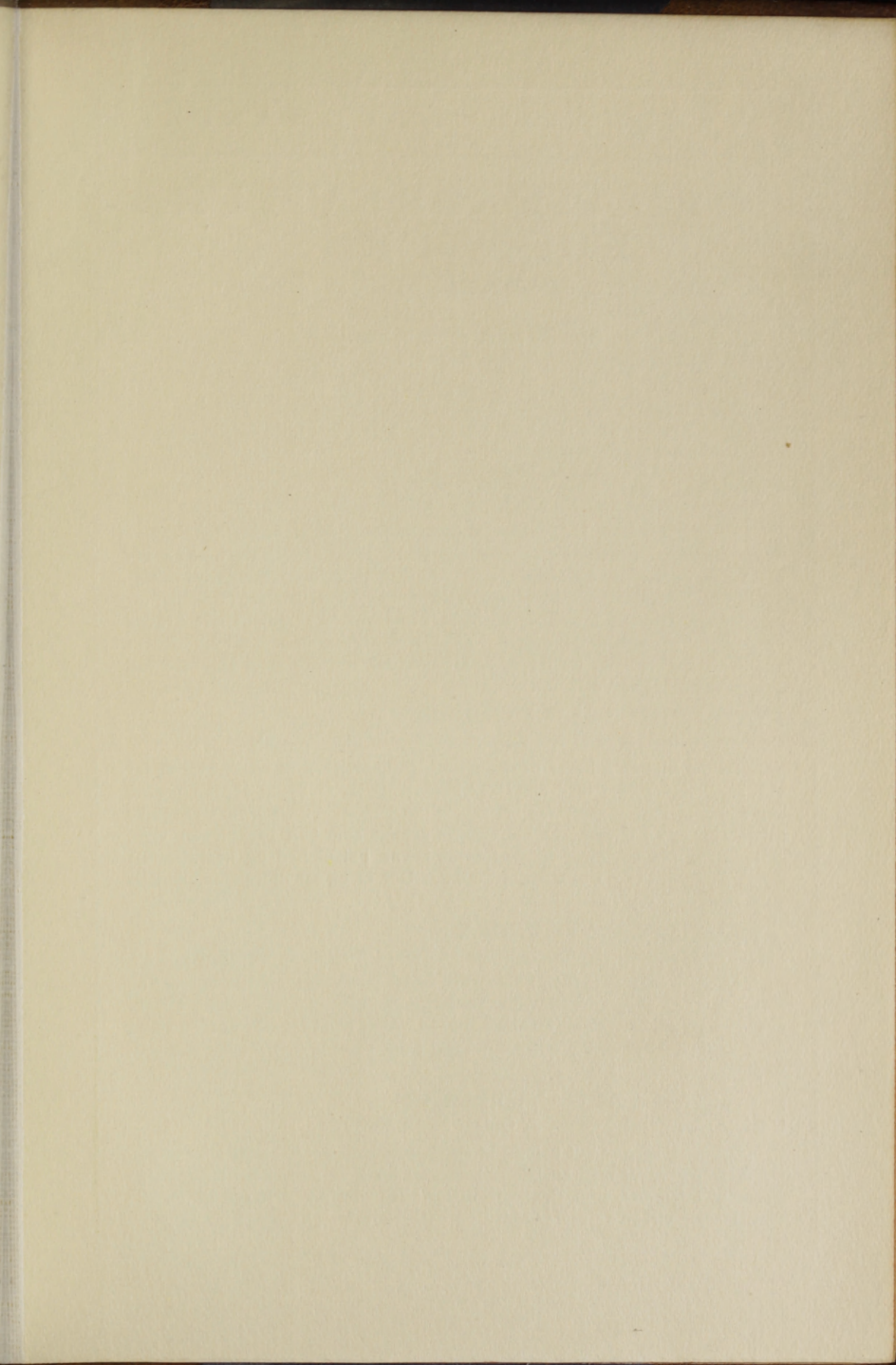
De franske Farmere, vi af og til taler med synes ligesom haabefulde og determinerede, selv om de-

res Hjem er truede og deres Byer occasionally shel-
lede.“

Det store Haab under Prøvelserne er U. S. A., hvis Soldater „vi allerede nu (Juni) møder overalt.“ „Vi“ har derfor „al Grund til at haabe, at Lykken vil komme til vor Side før Aaret er omme selv om det vel næppe vil være over før næste Aar.“ „Det begynder jo at se helt lysere ud for os nu,“ skriver han d. 21de Juni, „og naar du faar dette Brev, haaber jeg, at Vendepunktet er passeret. U. S. A. har faaet Dampen op, og ingen af os, der har levet dér kan tvivle paa, hvad de kan udrette. Patriotisme og Begejstring har ikke haft Tid til at gaa stale [*d. e. stivne*], som den jo let vil, naar man ser, hvor mange Borgere, [*der*] bruger Nationernes Ulykke til deres egen Fordel, hvad enten de skaber Formuer ved mer eller mindre lovlige Midler eller over her pryder dem selv med Ordener erhvervede, hvor ingen Krudt kunde lugtes i Stillinger, der kunde fyldes bedre eller hvor maaske ingen Skabelon-Figur var nødvendig. Jeg my self [*d. e. jeg for min Del*] har en Filosofi af min egen, der altid hjælper mig over de vanskelige Punkter, og naar vi betragter Samfundet og Hærene som Maskiner, der er bygget op af et fejlagtigt [*d. e. fejlfuldt*] Materiale — Mennesker — saa kan vi kun vente et mangelfuldt Resultat. — I et demokratisk Samfund en Hær er i en vanskelig Situation, for dens Effectiveness er baseret paa Principer, der er imod al Nature of democracy, og før en Borger træder ind i Hæren maa han give Afkald paa alle de Rettigheder, han skat-

ter højest — Socialisme as [som] I kender den i Danmark eller England for den Sag, er ikke meget bedre. — Det bliver en vanskelig Tid efter Kri-gen, naar al det, der nu rives ned skal bygges op, og jeg er Egoist nok til at være glad over, at jeg kan indskrænke mig til at blive en omtrent passive Tilskuer fra mit Loghus [Bjælkehus] paa mit Ho-mestead. Jeg har lært mig selv, at Tilfredshed op-naas lettest ved at slaa af paa Fordringerne; det er jo ganske vist ikke den ideale Maade at opnaa det paa.“

SOLDATERBREVE FRA FRONTERNE

SØNDERJYSKE SOLDATERBREVE

16. Oplag. Kr. 2.50.

„ . . . Af af den Krigslitteratur, der er kommen mig for Øje, er der intet, der blot tilnærmelsesvis har grebet mig som disse danske Soldaterbreve.“

Fr. Böök i „Svenska Dagbladet.“

„ . . . Ingen anden Samling Soldaterbreve af tilsvarende Omfang bringer os Krigen paa saa nært Hold som denne, takket være dens Rigdom paa Situationsbilleder og Smaatræk.“

„Politiken.“

DANSKE SOLDATERBREVE

Samlede og udgivne af *Harald Nielsen*. 1. Samling, 2. Oplag. Kr. 3.50.

Efterhaanden som Udgivelsen af Soldaterbreve fra de forskellige Fronter antog Karakteren af en Serie, opstod ganske naturligt Tanken om ogsaa at tilvejebringe en Samling fra danske Deltagere i Krigen, og med „Sønderjyske Soldaterbreve“ var det første Skridt gjort. Efter mange Forsinkelser foreligger nu den danske Brevsamling. Et af de store Provsblade skriver: Disse Breves Oprindelse er ikke til at tage fejl af. Det danske Humør lyser ud af dem alle . . .“ De stammer fra tre Brevskrivere, der alle har gjort Tjeneste ved den franske Del af Vestfronten.

ENGELSKE SOLDATERBREVE

Udgivne og indledede af *Harald Nielsen*. 4. Oplag. Kr. 2.00.

„Denne lille Bog hører til dem, man gemmer. Den er særpræget og levende. — Man sidder med den sikre Fornemmelse, at netop saadan maatte den særegne Fyr, Tommy Atkins, skrive om Krigen . . . De er saa engelske i deres knappe Klarhed, saa uimponeret saglige som kun Fagsoldater vilde skrive dem, paa en Gang dulgte i deres jævne Følsomhed og haardhændet reelle og lysende op i et uventet Smil . . . Der er en saa uforglemmelig Rigdom i denne Bog.“

„Berlingske Tidende.“

TYSKE SOLDATERBREVE

Skrevne af tyske Studenter. Udgivne af *Harald Nielsen*. 2. Oplag. Kr. 2.00.

„Ogsaa i denne Samling Krigsbreve findes mærkeligt levende Billeder og slaaende Træk af den haandgribeligs Krigs Humør og Tragik, dens Umeneskkelighed — og dens Menneskelighed. Men endnu mere end de andre Brevsamlinger har denne tyske sin Vægt i det bevidst og ubevidst nationalt særegne.“

„Berlingske Tidende.“

RUSSISKE SOLDATERBREVE

Udgivne af *Harald Nielsen*. 2. Oplag. Kr. 2.25.

„Brevene afgiver det tydeligste Bevis paa, hvor det ukunstlede er skønt. De er ikke skrevet med en Offentliggørelse for Øje, men fremstræder som Breve til Hjemmet, som Dagbogsnotitser eller som Meddelelser til en god Ven. Derfor virker de saa sanddru og betagende.“

„Illustreret Tidende.“

